

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

«ԴԱՎԱ ՇԻՆՏՐԵՍ»

ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՄԲ
ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԱՐՄԱՎԻՐԻ ՄԱՐԶԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆԻ ԽՄԲԻ ԱԿԳԽ
ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ ԶԱՆՏԻԴԱ ՏԵՂԱՄԱՍԻՑ (ԲԼՈԿ 5C₁-ԻՑ
ՀԱՏՎԱԾ) ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՆԱԾՈՅԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՀԱՆՄԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ
ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

(Լրամշակված)

«ԴԱՎԱ ՇԻՆՏՐԵՍ» ՍՊԸ

տնօրեն՝

Վ. Դարբինյան

Երևան – 2024թ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ	4
ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	9
1. ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ	19
1.1. Նախագծի հիմնական դրույթները	19
1.2 Հանքավայրի մշակման եղանակի ընտրումը	22
1.3. Նախագծային կորուստները	23
1.4. Բացահանքի արտադրողականությունը, աշխատանքի ռեժիմը և ծառայման ժամկետը ..	23
1.5. Լեռնանախապատրաստական աշխատանքներ	24
1.6. Բացահանքի բացումը	25
1.7. Մակաբացման ապարների հեռացում և լցակուտաառաջացում	26
1.8. Մշակման համակարգը	27
1.9. Հանությաբարձման աշխատանքներ	27
1.10. Տեղափոխման աշխատանքները	28
1.11. Բարձիջի աշխատանքներ	29
1.12. Բացահանքի մշակման ժամանակացույցային պլան	29
1.13. Արտադրության համառոտ բնութագիրը	29
1.14. Բացահանքի ջրամատակարարումը և ջրահեռացումը	31
1.15. Արդյունաբերական սանիտարական և անվտանգության տեխնիկան	33
1.16. Նախագծի այլընտրանքը	33
1.17. Սոցիալական ազդեցության գնահատականը	34
2. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԵԼԱԿԵՏԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԸ	36
2.1. Հանքավայրի տեղադիրքը և լանդշաֆտը	36
2.2. Հանքավայրի երկրաբանական կառուցվածքը	38
2.3 Կլիման	49
2.4 Մթնոլորտային օդ	55
2.5 Աղմուկի մակարդակ	56
2.6 Ջրային ռեսուրսներ	57
2.7 Հողային ծածկույթ	65
2.8 Բուսական և կենդանական աշխարհ	67
2.9 Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ	74
2.10 Պատմամշակութային հուշարձանների ցանկը	76
3. ՍՈՑԻԱԼ- ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	77
4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՊՈՏԵՆՑԻԱԼ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՎՈՂ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ	80
4.1. Ազդեցություն մթնոլորտային օդի որակի վրա	80
4.2 Ջրային ռեսուրսներ	95
4.3 Հողային ռեսուրսներ	97
4.4 Աղմուկ	97
4.5 Նախաձեռնումներ և արդյունաբերական թափոններ	99
4.6 Ազդեցությունը կենդանական և բուսական աշխարհի վրա	105
5. ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆԸ ԵՎ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ ՈՒՂԴՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ	107
5.1 Մթնոլորտային օդ	109
5.2 Հողային ռեսուրսներ	109

5.3 Ջրային ավազան	116
5.4 Նավթամթերքներ և արդյունաբերական թափոններ	118
5.5 Կենսաբազմազանություն	119
5.6 Պատմամշակույթային արժեքներ	120
5.7 Գումարային ազդեցության գնահատական	120
6. ԱՆԲԱՐԵՆՊԱՍՏ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ, ՎԹԱՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐՈՒՄ ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ	124
7. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ՊԼԱՆ	129
8. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆ	134
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ	138

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՄԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ

Ներկայացվող սահմանումները և եզրույթները /տերմիններ/ բերվում են ՀՀ բնապահպանական ոլորտի օրենքներից և նորմատիվ փաստաթղթերից:

Շրջակա միջավայր` բնական եւ մարդածին տարրերի (մթնոլորտային օդ, ջրեր, հողեր, ընդերք, լանդշաֆտ, կենդանական ու բուսական աշխարհ, ներառյալ` անտառ, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ, բնակավայրերի կանաչ տարածքներ, կառույցներ, պատմության եւ մշակույթի հուշարձաններ) եւ սոցիալական միջավայրի (մարդու առողջության եւ անվտանգության), գործունեների, նյութերի, երեւոյթների ու գործընթացների ամբողջությունը եւ դրանց փոխազդեցությունը միմյանց ու մարդկանց միջեւ.

շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն` հիմնադրութային փաստաթղթի գործողության կամ նախատեսվող գործունեության իրականացման հետեւանքով շրջակա միջավայրի եւ մարդու առողջության վրա հնարավոր փոփոխությունները.

նախատեսվող գործունեություն` շրջակա միջավայրի վրա հնարավորազդեցություն ունեցող ուսումնասիրություն, արտադրություն, կառուցում, շահագործում, վերակառուցում, ընդլայնում, տեխնիկական եւ տեխնոլոգիական վերազինում, վերապրոֆիլավորում, կոնսերվացում, տեղափոխում, լուծարում, փակում.

ձեռնարկող` սույն օրենքի համաձայն` փորձաքննության ենթակա հիմնադրութային փաստաթուղթ մշակող, ընդունող, իրականացնող եւ (կամ) գործունեություն իրականացնող կամ պատվիրող պետական կառավարման կամ տեղական ինքնակառավարման մարմին, իրավաբանական կամ ֆիզիկական անձ.

ազդակիր համայնք` շրջակա միջավայրի վրա հիմնադրութային փաստաթղթի կամ նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցության ենթակա համայնքի (համայնքների) բնակչություն` ֆիզիկական եւ (կամ) իրավաբանական անձինք.

շահագրգիռ հանրություն` փորձաքննության ենթակա հիմնադրութային փաստաթղթի ընդունման եւ (կամ) նախատեսվող գործունեության իրականացման առնչությամբ հետաքրքրություն ցուցաբերող իրավաբանական եւ ֆիզիկական անձինք.

գործընթացի մասնակիցներ՝ պետական կառավարման ու տեղական ինքնակառավարման մարմիններ, ֆիզիկական ու իրավաբանական անձինք, ներառյալ՝ ազդակիր համայնք, շահագրգիռ հանրություն, որոնք, սույն օրենքի համաձայն, մասնակցում են գնահատումների եւ (կամ) փորձաքննության գործընթացին.

հայտ՝ ձեռնարկողի կամ նրա պատվերով կազմած հիմնադրությային փաստաթղթի մշակման եւ (կամ) նախատեսվող գործունեության նախաձեռնության մասին ծանուցման փաթեթ.

բնության հատուկ պահպանվող տարածք՝ ցամաքի (ներառյալ՝ մակերևութային ու ստորերկրյա ջրերը և ընդերքը) և համապատասխան օդային ավազանի՝ սույն օրենքով գիտական, կրթական, առողջարարական, պատմամշակութային, ռեկրեացիոն, զբոսաշրջության, գեղագիտական արժեք են ներկայացնում, և որոնց համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ.

ազգային պարկ՝ բնապահպանական, գիտական, պատմամշակութային, գեղագիտական, ռեկրեացիոն արժեքներ ներկայացնող միջազգային և (կամ) հանրապետական նշանակություն ունեցող տարածք, որը բնական լանդշաֆտների ու մշակութային արժեքների զուգորդման շնորհիվ կարող է օգտագործվել գիտական, կրթական, ռեկրեացիոն, մշակութային և տնտեսական նպատակներով, և որի համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ.

ազգային պարկի արգելոցային գոտի՝ ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ գործում է պետական արգելոցի համար սույն օրենքով սահմանված ռեժիմը.

ազգային պարկի արգելավայրային գոտի՝ ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ գործում է պետական արգելավայրի համար սույն օրենքով սահմանված ռեժիմը.

ազգային պարկի ռեկրեացիոն գոտի՝ ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ թույլատրվում է քաղաքացիների հանգստի և զբոսաշրջության ու դրա հետ կապված սպասարկման ծառայության կազմակերպումը.

ազգային պարկի տնտեսական գոտի՝ ազգային պարկիտարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ թույլատրվում է ազգային պարկի ռեժիմին համապատասխանող տնտեսական գործունեություն.

պետական արգելավայր՝ գիտական, կրթական, պատմամշակութային, տնտեսական արժեք ներկայացնող տարածք, որտեղ ապահովվում են էկոհամակարգերի և դրանց բաղադրիչների պահպանությունը և բնական վերարտադրությունը.

պետական արգելոց՝ գիտական, կրթական, պատմամշակութային արժեք ներկայացնող առանձնահատուկ բնապահպանական, գեղագիտական հատկանիշներով օժտված միջազգային և (կամ) հանրապետական նշանակություն ունեցող տարածք, որտեղ բնական միջավայրի զարգացման գործընթացներն ընթանում են առանց մարդու անմիջական միջամտության.

բնության հատուկ պահպանվող տարածքի պահպանման գոտի՝ տարածք, որի ստեղծման նպատակն է սահմանափակել (մեղմացնել) բացասական մարդածին ներգործությունը բնության հատուկ պահպանվող տարածքների էկոհամակարգերի, կենդանական ու բուսական աշխարհի ներկայացուցիչների, գիտական կամ պատմամշակութային արժեք ունեցող օբյեկտների վրա.

լանդշաֆտ՝ աշխարհագրական թաղանթի համասեռ տեղամաս, որը հարևան տարածքներից տարբերվում է երկրաբանական կառուցվածքի, ռելիեֆի, կլիմայի, հողաբուսական ծածկույթի և կենդանական աշխարհի ամբողջությամբ.

հող՝ երկրի մակերևույթում բիոտիկ, աբիոտիկ և մարդածին գործոնների երկարատև ազդեցության արդյունքում առաջացած ինքնուրույն բնագիտապատմական հանքաօրգանական բնական մարմին՝ կազմված կոշտ հանքային և օրգանական մասնիկներից, ջրից ու օդից և ունի բույսերի աճի ու զարգացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծող յուրահատուկ գենետիկամորֆոլոգիական հատկանիշներ ու հատկություններ.

հողային պրոֆիլ՝ հողագոյացման գործընթացում օրինաչափորեն փոփոխվող և գենետիկորեն կապակցված հողային հորիզոնների ամբողջություն.

խախտված հողեր՝ առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործության աղբյուր հանդիսացող հողեր.

հողի բերրի շերտ՝ հողային ծածկույթի վերին շերտի բուսահող, որն օգտագործվում է հողերի բարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով.

հողի պոտենցիալ բերրի շերտ՝ հողային պրոֆիլի ստորին մասը, որն իր հատկություններով համընկնում է պոտենցիալ բերրի ապարների (բուսականության աճի համար սահմանափակ բարենպաստ քիմիական կամ ֆիզիկական հատկություններ ունեցող լեռնային ապարներ) հատկություններին.

հողածածկույթ՝ երկրի կամ դրա ցանկացած տարածքի մակերևույթը ծածկող հողերի ամբողջությունն է.

հողի բերրի շերտի հանման նորմեր՝ հողի հանվող բերրի շերտի խորությունը (սմ), ծավալը (m^3), զանգվածը (տ).

ռեկուլտիվացում՝ խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումների համալիր, որը կատարվում է 2 փուլով՝ տեխնիկական և կենսաբանական.

ռեկուլտիվացիոն աշխատանքներ՝ օգտակար հանածոների արդյունահանման նախագծով կամ օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության ծրագրով շրջակա միջավայրի պահպանության նպատակով նախատեսված ընդերքօգտագործման արդյունքում խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (անվտանգ կամ օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումներ.

կենսաբանական բազմազանություն՝ ցամաքային, օդային և ջրային էկոհամակարգերի բաղադրիչներ համարվող կենդանի օրգանիզմների տարատեսակություն, որը ներառում է բազմազանությունը տեսակի շրջանակներում, տեսակների միջև և էկոհամակարգերի բազմազանությունը.

երկրաբանական ուսումնասիրություններ՝ ընդերքի երկրաբանական աշխատանքների համալիր, որի նպատակն է ուսումնասիրել երկրակեղևի կառուցվածքը, ապարների առաջացման պայմանները, արտածին երկրաբանական պրոցեսները, հրաբխային գործունեությունը, ինչպես նաև հայտնաբերել ու գնահատել օգտակար հանածոների պաշարները.

բնապահպանական կառավարման պլան՝ ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող միջոցառումներ և դրանց իրականացման մշտադիտարկման ցուցիչներ, որոնք հստակ են և չափելի՝ որոշակի ժամանակի ընթացքում.

բնության հուշարձան, բնության հատուկ պահպանվող տարածքի կարգավիճակ ունեցող գիտական, պատմամշակութային և գեղագիտական հատուկ արժեք ներկայացնող երկրաբանական, ջրաերկրաբանական, ջրագրական, բնապատմական, կենսաբանական բնական օբյեկտ.

պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձաններ՝ պետական հաշվառմանվերցված պատմական, գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող կառույցները, դրանց համակառույցներն ու համալիրները՝ իրենց գրաված կամ պատմականորեն իրենց հետ կապված տարածքով, դրանց մասը կազմող հնագիտական, գեղարվեստական, վիմագրական, ազգագրական բնույթի տարրերն ու բեկորները, պատմամշակութային եւ բնապատմական արգելոցները, հիշարժան վայրերը՝ անկախ պահպանվածության աստիճանից:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ Արմավիրի մարզի Հոկտեմբերյանի խմբի ԱԿԳԽ հանքավայրի Ջանֆիդա տեղամասի (Բլոկ 5C1-ից հատված, այսուհետ՝ հայցվող տեղամաս) շահագործման նախագիծը կազմվել է «Դավա Շինտրեստ» ՍՊԸ-ի տեխնիկական առաջադրանքի հիման վրա /Աշխատանքային նախագծ՝ «Տեխնիկական առաջադրանք» բաժին/:

Շրջակա միջավայրի վրա մարդկային գործունեության վնասակար ազդեցության կանխման, կենսոլորտի կայունության պահպանման, բնության և մարդու կենսագործունեության ներդաշնակության պահպանման համար կարևորագույն նշանակություն ունի յուրաքանչյուր նախատեսվող գործունեության շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության ճշգրիտ և լիարժեք գնահատումը:

Գործունեության բնապահպանական գնահատումը պետք է ներառի ուղղակի և անուղղակի ազդեցության կանխորոշումը և նկարագրությունը, որը հիմք է հանդիսանում դրանց կանխարգելման կամ հնարավոր նվազեցման պարտադիր միջոցառումների մշակման համար:

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունը սահմանում է, որ «Պետությունը խթանում է շրջակա միջավայրի պահպանությունը, բարելավումը և վերականգնումը, բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործումը և այլն»:

Սկսած 1991թ. շրջակա միջավայրի պահպանությանն առնչվող ավելի քան 25 օրենսգրքեր և օրենքներ, բազմաթիվ ենթաօրենսդրական ակտեր և կանոնակարգեր են ընդունվել:

Նախագծով իրականացվելիք աշխատանքների արդյունքում նախատեսվող շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հաշվետվությունը մշակված է «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքի հիման վրա:

Հաշվետվությունը ներառում է տվյալներ, հիմնավորումներ և հաշվարկներ, որոնք անհրաժեշտ են շրջակա միջավայրի վրա նախատեսվող գործունեության ազդեցության փորձաքննության իրականացման համար:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման (այսուհետ՝ ՇՄԱԳ) նպատակն է բացահայտել նախատեսվող գործունեության իրականացման

ընթացքում կանխատեսվող էկոլոգիական ազդեցությունը (շրջակա միջավայրը աղտոտող վնասակար նյութերը, թափոնները և այլ գործոններ), վերլուծել և գնահատել այն և ցույց տալ, որ նախատեսված են դրա կանխարգելմանը, չեզոքացմանը և կամ նվազեցմանը ուղղված անհրաժեշտ միջոցառումներ:

Շրջակա միջավայրի պահպանության հարցերին առնչվող ՀՀ օրենքների ցանկը ներկայացված է ստորև.

- Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին (1994),
- Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին (2014),
- Պատմական և մշակութային անշարժ հուշարձանների ու պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման մասին (1998),
- Բնապահպանական վճարների դրույքաչափերի մասին (2006),
- Բուսական աշխարհի մասին (1999),
- Կենդանական աշխարհի մասին (2000),
- ՀՀ հողային օրենսգիրք (2001),
- Բնապահպանական կրթության մասին (2001),
- ՀՀ ջրային օրենսգիրք (2002),
- ՀՀ ընդերքի մասին օրենսգիրք (2002),
- Թափոնների մասին (2004),
- Բնապահպանական մոնիտորինգի մասին (2005),
- Բնապահպանական վերահսկողության մասին» (2005),
- Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին (2006),
- ՀՀ անտառային օրենսգիրք (2005),
- 14.08.2008թ-ի ՀՀ կառավարության «ՀՀ բնության հուշարձանների ցանկը հաստատելու մասին» թիվ 967-Ն որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 2007 թվականի մարտի 15-ի թիվ 385-Ն որոշումը
- 29.01.2010թ.-ի ՀՀ կառավարության «ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» թիվ 71-Ն որոշումը,
- 29.01.2010թ-ի ՀՀ կառավարության «ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը հաստատելու

մասին» թիվ 72-ն որոշումը,

- Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2014 թվականի հուլիսի 31-ի «ՀՀ բուսական աշխարհի օբյեկտների պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման կարգը սահմանելու մասին» N 781 որոշումը,
- Հրաման N2-III-11.3 «Աղմուկն աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում և բնակելի կառուցապատման տարածքներում» սանիտարական նորմերը հաստատելու մասին: Ուժի մեջ է մտել 13.04.2002թ.:
- ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ.-ի «Ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման պլանի և ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման պլանի օրինակելի ձևերը հաստատելու մասին» N676-ն որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 10.01.2013թ.-ի «Օգտակար հանածոների արդյունահանված տարածքի, արդյունահանման ընթացքում առաջացած արտադրական լցակույտերի տեղադիրքի և դրանց հարակից համայնքների բնակչության անվտանգության ու առողջության ապահովման նպատակով մշտադիտարկումների իրականացման, վճարների չափերի հաշվարկման և վճարման կարգը սահմանելու մասին» N22-Ն որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի «Ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների իրականացման պահանջների, ինչպես նաև արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը սահմանելու մասին» N191-Ն որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 21.10.2021թ.-ի «Շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի օգտագործման և հատկացումների չափերի հաշվարկման կարգը սահմանելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2012 թվականի օգոստոսի 23-ի N 1079-ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» N1733-Ն որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 27.05.2015թ.-ի «Շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր

տնտեսական վնասի գնահատման և հատուցման կարգը հաստատելու մասին» N764-Ն որոշումը,

- ՀՀ կառավարության 08.09.2011թ.-ի «Հողի բերրի շերտի օգտագործման կարգը հաստատելու, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2002 թվականի սեպտեմբերի 19-ի N 1622-ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու և 2001 թվականի ապրիլի 12-ի N 286-ն որոշման մեջ փոփոխություն կատարելու մասին» N1396-Ն որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 14.12.2017թ.-ի «Հողերի ռեկուլտիվացմանը ներկայացվող պահանջները և խախտված հողերի դասակարգումն ըստ ռեկուլտիվացման ուղղությունների սահմանելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2006 թվականի մայիսի 26-ի N 750-ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» N1643-Ն որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 02.11.2017թ.-ի «Հողի բերրի շերտի հանման նորմերի որոշմանը և հանված բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջները սահմանելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2006 թվականի հուլիսի 20-ի N 1026-ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» N1404-Ն որոշումը,
- ՇՄ նախարարի 25.10.2022թ.-ի «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման դրույթների կիրարկման ուղեցույցները հաստատելու մասին» N 369-Ն:
- ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ. «Ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման և ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման պլանների բովանդակությունը, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման և ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման միջոցառումները սահմանելու մասին» N 675-Ն որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 17.08.2017թ. «Ֆինանսական երաշխիքի բովանդակությունը և դրան ներկայացվող չափորոշիչները, դրանց ներկայացվող որակական չափանիշների գնահատման, ինչպես նաև ֆինանսական երաշխիքի հաշվարկման կարգը սահմանելու մասին» N 990-Ն որոշումը,

- ՀՀ կառավարության 17.08.2017թ. «Ֆինանսական երաշխիքի բովանդակությունը և դրան ներկայացվող չափորոշիչները, դրանց ներկայացվող որակական չափանիշների գնահատման, ինչպես նաև ֆինանսական երաշխիքի հաշվարկման կարգը սահմանելու մասին» N 990-Ն որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 11.11.2021թ «Ընդերքօգտագործման հետևանքով խախտված հողերի, ընդերքօգտագործման թափոնների փակված օբյեկտների ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների իրականացման, այդ թվում՝ կենսաբանական վերականգնման ուղեցույցը հաստատելու մասին» N 1848-Ն որոշումը,

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին օրենք (2014)

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության (ՇՄԱԳ) մասին օրենքը, որն ընդունվել է 2014թ-ին, սահմանում է նախագծային գործունեության և հայեցակարգային փաստաթղթերի պետական փորձաքննության իրականացման իրավական հիմունքները, ինչպես նաև ներկայացնում է Հայաստանում իրականացվող տարբեր ծրագրերի և գործունեության Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության գործընթացի հիմնական քայլերը:

ՇՄԱԳ-ը պետության կողմից անցկացվող պարտադիր գործունեություն է: Օրենքում սահմանվում են տարբեր ծրագրերի և ոլորտային զարգացման հայեցակարգերի (օր՝ էներգետիկա, լեռնահանքային արդյունաբերություն, քիմիական արդյունաբերություն, շինանյութերի արդյունաբերություն, մետալուրգիա, փայտի և թղթի արդյունաբերություն, գյուղատնտեսություն, սննդի արդյունաբերություն և ձկնային տնտեսություն, ջրային տնտեսություն, էլեկտրատեխնիկական արտադրություն, ենթակառուցյուններ, սպասարկման ոլորտ, զբոսաշրջիկություն և հանգիստ, և այլն) շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման պարտադիր գործընթացի իրականացման հիմնական իրավական, տնտեսական և կազմակերպական սկզբունքները:

Օրենքն արգելում է, որպեսզի որևէ տնտեսական միավոր գործի կամ որևէ հայեցակարգ, ծրագիր, համալիր սխեմա կամ գլխավոր հատակագիծ իրականացվի առանց ՇՄԱԳ դրական եզրակացության:

ՇՄԱԳ մասին օրենքը սահմանում է ծանուցման, փաստաթղթերի պատրաստման, հանրային լուսմների և բողոքարկման կարգը և պահանջները:

ՇՄԱԳ մասին օրենքը նույնպես սահմանում է հանրային լուսմների ներգրավման և մասնակցության պահանջը:

Օրենքը պահանջում է, որ ցանկացած տնտեսական գործունեության, պլանի կամ ծրագրի իրականացման համար ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից ստացվի դրական եզրակացություն՝ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման վերաբերյալ:

ՇՄԱԳ մասին օրենքն ընդհանուր առմամբ համահունչ է միջազգային կոնվենցիաների և զարգացմանն աջակցող կազմակերպությունների (օրինակ՝ Համաշխարհային բանկ (WB), ԱՄՆ ՄԶԳ (USAID), ԵԽ (EU), ՀՄԿ (MCC), և այլն) բնապահպանական գնահատման մոտեցումներին:

Սույն Օրենքը նաև ապահովում է հանրության ներգրավումն ու մասնակցությունը ՇՄԱԳ բոլոր փուլերին:

ՀՀ Ընդերքի մասին օրենսգիրք (2011թ.)

ՀՀ տարածքում ընդերքօգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, ընդերքն օգտագործելիս բնությունը և շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններից պահպանության խնդիրները, աշխատանքների կատարման անվտանգության ապահովման, ինչպես նաև ընդերք օգտագործման ընթացքում պետության և անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության 2011թ. նոյեմբերի 28 Ընդերքի մասին օրենսգրքով:

Ի կատարումն ՀՀ ընդերքի մասին օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 1-ին մասի 10-րդ ենթակետի և 49-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 6-րդ ենթակետի պահանջների ՀՀ Էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարը 30.12.2011թ. N 249-Ն հրամանով հաստատել է «Ընդերքօգտագործման իրավունք հայցելու դիմումին կից ներկայացվող բնության շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատմանը, բնության շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատմանը և հանքի փակման ծրագրին ներկայացվող պահանջներ»-ը:

Օգտակար հանաճոների արդյունահանման ընթացքում առաջացող բնապահպանական և անվտանգության խնդիրների կարգավորման և դրանց արդյունավետ վերահսկման նպատակով ՀՀ կառավարության կողմից հաստատվել է «Օգտակար հանաճոների արդյունահանված տարածքի, արդյունահանման ընթացքում առաջացած արտադրական լցակույտերի տեղադիրքի և դրանց հարակից համայնքների բնակչության անվտանգության ու առողջության ապահովման նպատակով մշտադիտարկումների իրականացման, վճարների չափերի հաշվարկման և վճարման կարգը» (10.01.2013 թիվ 22-Ն):

Հողային օրենսգիրք (2001)

Հողային օրենսգիրքը սահմանում է տարբեր նպատակների (ինչպիսիք են գյուղատնտեսությունը, քաղաքացիական շինարարությունը, արդյունաբերությունը և հանքարդյունաբերությունը, էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը, փոխակերպումները և հաղորդակցության միջոցները, տրանսպորտը) համար ծառայող պետական հողերի օգտագործման կառավարումը: Օրենքը սահմանում է նաև հատուկ պահպանվող տարածքների, անտառային, ջրային և պահուստային հողերը, ինչպես նաև անդրադառնում է հողերի պահպանությանն ուղղված միջոցառումներին, պետական/տեղական ինքնակառավարման մարմինների և քաղաքացիների իրավասություններին:

Թափոնների մասին օրենք (2004)

Սույն օրենքը կարգավորում է թափոնների հավաքման, փոխադրման, պահման, մշակման, օգտահանման, հեռացման, ծավալների կրճատման և դրանց հետ կապված այլ հարաբերությունների, ինչպես նաև մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման իրավական և տնտեսական հիմքերը: Սույն օրենքի գործողությունը տարածվում է արտադրության (այդ թվում՝ ընդերքօգտագործման) և սպառման ընթացքում գոյացած թափոնների գործածության վրա: Արտադրության (այդ թվում՝ ընդերքօգտագործման) և սպառման թափոնների գործածության հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ, սույն օրենքով, Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով և իրավական այլ ակտերով:

Բնապահպանական վերահսկողության մասին օրենք (2005)

Սույն օրենքը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում բնապահպանական օրենսդրության նորմերի կատարման նկատմամբ վերահսկողության կազմակերպման ու իրականացման խնդիրները և սահմանում է Հայաստանի Հանրապետությունում բնապահպանական օրենսդրության նորմերի կատարման նկատմամբ վերահսկողության առանձնահատկությունները, կարգերը, պայմանները, դրանց հետ կապված հարաբերությունները և բնապահպանական վերահսկողության իրավական ու տնտեսական հիմքերը:

«Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենքը (1994)

Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին ՀՀ օրենքի առարկան մթնոլորտային օդի մաքրության ապահովման, մթնոլորտային օդի վրա քիմիական, ֆիզիկական, կենսաբանական և այլ վնասակար ներգործությունների նվազեցման ու կանխման բնագավառում հասարակական հարաբերությունների կարգավորումն է:

Համաձայն այս օրենքի, հանքարդյունահանողը՝ արդյունահանումն, ինչպես նաև թափոնների տեղափոխումն ու ժամանակավոր պահումն իրականացնի նվազագույնի հասցնելով փոշու և այլ մթնոլորտային արտանետումները:

ՀՀ բնության հուշարձանների ցանկը հաստատելու մասին թիվ 967-Ն որոշումը (2008)

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2008 թվականի օգոստոսի 14-ի N 967-Ն որոշմամբ հաստատվել է թվով 232 բնության հուշարձանների ցանկը, որոնցից 106-ը դասակարգված են երկրաբանական, 48-ը՝ ջրաերկրաբանական, 40-ը՝ ջրագրական, 17-ը՝ բնապատմական և 21-ը՝ կենսաբանական տիպաբանական խմբերում: Ցանկի կազմման համար հաշվի են առնվել բնության հուշարձանների ընտրության հետևյալ չափանիշները. - բնության կուսական առանձին էտալոնային միավորների /տարածքների/ առկայությունը, - տարածքների գեղագիտական և բնապատկերային առանձնահատուկ գրավչությունը, էնդեմ, ռելիկտ, հազվագյուտ, արժեքավոր, վտանգված և անհետացող տեսակների կենսավայրերի առկայությունը, որոնք ընդգրկված չեն պահպանվող տարածքներում, - գենետիկական, տեսակային, կառուցվածքային, արտադրողական և այլ արժեքավոր հատկությունները, -

գիտաճանաչողական և ռեկրեացիոն առանձնահատուկ նշանակության տարբեր գոյացությունների առկայությունը:

«ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» թիվ 71-ն որոշումը

ՀՀ նոր Կարմիր գրքի պատրաստումը իրականացվել է 2007–2009 թթ-ի ժամանակահատվածում առկա տվյալների և նոր դաշտային ուսումնասիրությունների հիման վրա՝ ՀՀ ԳԱԱ կենդանաբանության և հիդրոէկոլոգիայի գիտական կենտրոնի, Երևանի պետական համալսարանի և այլ գիտական կառույցների մասնագետների կողմից: Տեսակների վիճակի գնահատումը և կատեգորիաների որոշումը իրականացվել է միջազգային չափորոշիչների հիման վրա՝ Բնության պահպանության միջազգային միության դասակարգիչների կիրառմամբ (IUCN, 2007–2009, տարբերակ 3.1):

ՀՀ Կարմիր գիրքը ներառում է 153 տեսակի ողնաշարավոր կենդանիներ, որոնցից՝ ոսկրային ձկներ (Osteichthyes – 7 տեսակ), երկկենցաղներ (Amphibia – 2 տեսակ), սողուններ (Reptilia – 19 տեսակ), թռչուններ (Aves – 96 տեսակ) և կաթնասուններ (Mammalia – 29 տեսակ): Ներառված են նաև 155 տեսակի անողնաշար կենդանիներ, այդ թվում՝ 16 տեսակի փորոտանիներ և 139 տեսակի միջատներ:

«ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» թիվ 72-ն որոշումը

Հայաստանի բույսերի Կարմիր գիրքը հրատարակվել է 2007–2009 թվականների ժամանակահատվածում առկա տվյալների և նոր դաշտային ուսումնասիրությունների հիման վրա՝ ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի և Երևանի պետական համալսարանի մասնագետների կողմից: 2010 թվականին հրատարակված Կարմիր գրքում ընդգրկված է 452 բույսերի և 40 սնկերի տեսակների նկարագրություններ և 223 առանձին մտահոգիչ կարգավիճակով բուսատեսակներ: Կարմիր գրքում գրանցված 675 բուսատեսակները ներկայացված են միջազգայնորեն ընդունված 6 կարգավիճակով՝ կրիտիկական վիճակում գտնվող, վտանգված, խոցելի, վտանգման սպառնացող վիճակին մոտ, տվյալների անբավարարությամբ և քիչ մտահոգող տեսակներ:

Միջազգային համաձայնագրեր և կոնվենցիաներ

- «Եվրոպայի վայրի բնության և բնական միջավայրի պահպանության մասին»

կոնվենցիա (Բեռն)

- «Միջազգային կարևորության խոնավ տարածքների մասին, հատկապես որպես ջրաթռչունների բնակավայր» կոնվենցիա (Ռամսար.)
- «Միգրացվող վայրի կենդանիների տեսակների պահպանության մասին» կոնվենցիա (Բոնն)
- «Անհետացման եզրին գտնվող վայրի կենդանական ու բուսական աշխարհի տեսակների միջազգային առևտրի մասին» կոնվենցիա
- (CITES) (Վաշինգտոն)
- «Կենսաբանական բազմազանության մասին» կոնվենցիա (Ռիո-դե-ժանեյրո)

1. ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

1.1. Նախագծի հիմնական դրույթները

ՀՀ Արմավիրի մարզի Հոկտեմբերյանի խմբի ԱԿԳԽ հանքավայրի Ջանֆիդա տեղամասի (Բլոկ 5C₁-ից հատված, այսուհետ՝ հայցվող տեղամաս) շահագործման նախագիծը կազմվել է «Դավա Շինտրեստ» ՍՊԸ-ի տեխնիկական առաջադրանքի հիման վրա:

ՀՀ Արմավիրի մարզի Հոկտեմբերյանի խմբի ԱԿԳԽ հանքավայրի Ջանֆիդա տեղամասի հաշվեկշռային պաշարները 01.01.1976թ. դրությամբ հաստատվել են ՀԽՍՀ ՊՏՀ-ի 04.08.1977թ. թիվ 231 արձանագրությամբ, A+B+C₁ կարգերով 11880.2 հազ.մ³ քանակով, այդ թվում՝ A կարգով 4850.5 հազ.մ³, B կարգով 2345.1 հազ.մ³ և C₁ կարգով 4684.6 հազ.մ³:

Հանաձայն պաշարների հաշվարկմամբ երկրաբանահետախուզական աշխատանքների հաշվետվության՝ Ջանաֆիդա տեղամասում պաշարները հաստատվել են թվով 5՝ Բլոկ 1-C₁, Բլոկ 2-C₁, Բլոկ 3-B, Բլոկ 4-A և Բլոկ 5-C₁ հաշվարկային բլոկներով: Բլոկ 5-C₁-ը տեղադրված է 3-B և 4-A հաշվարկային բլոկների տակ, որի օգտակար հանածոյի շերտի միջին հզորությունը կազմում է 1.19մ, իսկ ընդհանուր Ջանաֆիդա տեղամասի օգտակար հանածոյի շերտի միջին հզորությունը կազմում է 6.86մ: Հանաձայն նույն հաշվետվության՝ Ջանաֆիդա տեղամասում օգտակար հանածոյի պաշարները հաշվարկվել են 2048750մ² մակերեսի վրա A+B+C₁ կարգերով 11880.2հազ.մ³ քանակով: Հաշվարկման արդյունքները բերված են 1.1 աղյուսակում:

Աղյուսակ 1.1.1

N/N	Բլոկի համարը	Կատեգորիան	Մակերեսը մ ²	Պաշարների քանակությունը հազ.մ ³
1	Բլոկ 1	C ₁	162500	853.1
2	Բլոկ 2	C ₁	257000	1891.5
3	Բլոկ 3	B	514500	2345.1
4	Բլոկ 4	A	1115750	4850.5
5	Բլոկ 5	C ₁	1630250	1940.0

Ըստ Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդի տեղեկանքի՝ տրված 25 մայիս 2024թ., հանքավայրը շահագործվել է 1964թ-ից մինչև 1992թ.-ը: ՀՀ Արմավիրի մարզի Հոկտեմբերյանի խմբի ԱԿԳԽ հանքավայրի Ջանֆիդա տեղամասից տրամադրման ենթակա ազատ մնացորդային պաշարների քանակը 10.05.2024 թվականի դրությամբ, ընդհանուր B+C₁ կարգերով կազմում են 4214.0 հազ.մ³, այդ թվում՝ B կարգով - 852.0 հազ.մ³ և C₁ կարգով – 3362.0 հազ.մ³:

Հայցվող տեղամասը ներառված է ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրի հաստատված 4-A հաշվարկային բլոկի տակ տեղադրված 5-C₁ հաշվարկային բլոկի սահմաններում:

Ամփոփելով վերոգրյալը և համադրելով հայցվող տարածքի մակերեսը (8.5հա)՝ հայցվող տեղամասի օգտակար հանածոյի պաշարները կազմում են C₁ կարգի 309056.0 մ³:

Սույն նախագծով նախատեսվում է՝

- Հանքավայրի հայցվող տեղամասը մշակել բաց լեռնային աշխատանքների եղանակով, միակողմանի, համատարած, ներքևից շերտիման մշակման համակարգով:
- Արդյունահանման աշխատանքները կատարել 1.0մ³ շերտի տարողությամբ KAMATSU PC210-10MO մակնիշի էքսկավատորով:
- Արդյունահանված զանգվածը տեղափոխել ՋՏ կայանք SHACMAN F3000 և HOWO SINOTRUK ավտոինքնաթափերի մեջոցով:
- ՋՏ կայանքից դուրս եկած պատրաստի հուքի բարձունքը սպառողի ավտոտրանսպորտ կատարել 1.1մ³ շերտի տարողությամբ KOMATSU WB93 բարձիչով:
- Ավազի՝ հանքավայրի տարածքից տեղափոխումը կատարվելու է նաև սպառողների տրանսպորտային միջոցներով:

1. Ընդհանուր մարվող պաշարների քանակը կազմում է՝ 309056.0մ³:
2. Տարեկան մարվող պաշարների քանակը կազմում է՝ 77264.0մ³:
3. Ընդհանուր նախագծային կորուստները կազմում է՝ 20706.7մ³ կամ 6.7%:

4. Տարեկան նախագծային կորուստները կազմում է՝ 5176.7մ³ կամ 6.7%:
5. Ընդհանուր կորզվող պաշարների քանակը կազմում է՝ 288349.3մ³:
6. Տարեկան կորզվող պաշարների քանակը կազմում է՝ 72087.3մ³:
7. Բացահանքի օտարման տարածքը կազմում է 8.5հա,
8. Արտադրական հրապարակի մակերեսը կազմում է 0.3հա,
9. Ծառայման ժամկետը՝ 4 տարի:

Նկար 1.1.1 Իրավիճակային քարտեզ

Հայցվող տեղամասի անկյունային կետերի կոորդինատներն են.

Կոորդինատական համակարգը ARM WGS 84

Աղյուսակ 1.1.2

N	X	Y	N	X	Y
1	8417102.083	4435959.258	17	8417599.676	4436053.981
2	8417101.485	4435960.127	18	8417585.253	4436049.291
3	8417085.727	4435977.445	19	8417558.292	4436041.940
4	8417032.142	4436067.992	20	8417535.454	4436036.942
5	8417004.633	4436126.101	21	8417507.891	4436030.966
6	8416986.842	4436184.618	22	8417486.838	4436026.938
7	8417046.953	4436166.794	23	8417485.278	4436036.086
8	8417141.027	4436067.668	24	8417479.243	4436052.882
9	8417176.941	4436185.936	25	8417463.727	4436054.174
10	8417220.005	4436167.414	26	8417431.834	4436051.591
11	8417220.005	4436177.925	27	8417379.445	4436041.584
12	8417704.245	4436144.812	28	8417336.364	4436027.691
13	8417698.000	4436138.000	29	8417244.357	4436033.778
14	8417633.166	4436053.217	30	8417242.756	4435997.105
15	8417624.844	4436054.029	31	8417140.808	4435980.162
16	8417613.663	4436055.075	1	8417102.083	4435959.258

S = 8.5հա

Արտադրական հրապարակի անկյունային կետերի կոորդինատներն են.

Աղյուսակ 1.1.3

N	X	Y
1	8417046.953	4436166.794
2	8417107.273	4436219.894
3	8417098.361	4436226.364
4	8417022.862	4436204.925
5	8416979.949	4436186.662

S = 0.3հա

1.2 Հանքավայրի մշակման եղանակի ընտրումը

Բացահանքի վերջնական եզրագծում ընդգրկվել է 309056.0մ³ ավազակոպճազլաքարային նյութերի մարվող զանգված: Մակաբացման ապարները նախատեսվող բացահանքի տարածքում բացակայում է, քանի որ հանքավայրի տարածքը նախկինում շահագործվել է:

- Բացահանքի վերջնական եզրագծում օգտակար հանածոյի կորզվող պաշարները՝ 288349.3մ³:
- Օգտակար հանածոյի տարեկան կորզվող պաշարները՝ 72087.3մ³:
- Մակաբացման ապարների տարեկան ծավալը՝ 0.0մ³:
- Մշակման միջին խորությունը՝ 3.6մ:
- Ընդհանուր օտարման տարածքը՝ 8.5հա:
- Հանույթային աշխատանքները կատարվում են 3.6մ բարձրությամբ աստիճանով որի թեքման անկյունը կազմում է՝
 - ✓ աշխատանքային 28⁰-30⁰,
 - ✓ մարված 30⁰-40⁰,

1.3. Նախագծային կորուստները

Օգտակար հաստաշերտի արդյունահանման ժամանակ նախագծային կորուստներն են՝

- Ընդհանուր բացահանքային կորուստներ՝ դրանք այն կորուստներն են, որոնք մնում են բացահանքի կողերի շեպերի բնամասերում: Այդ կորուստները կողերում կազմում են՝
 - ✓ Ընդհանուր նախագծային կորուստները կազմում է՝ 20706.7մ³ կամ 6.7%:
 - ✓ Տարեկան նախագծային կորուստները կազմում է՝ 5176.7մ³ կամ 6.7%:

1.4. Բացահանքի արտադրողականությունը, աշխատանքի ռեժիմը և ծառայման ժամկետը

Բացահանքի տարեկան արտադրողականությունը կազմում է 77264.0մ³ ավազակոպձագլաքարային նյութերի մարվող զանգված: Հաշվի առելով նախագծային կորուստները՝ տարեկան մոտ 6.7% կամ 5176.7մ³, բացահանքի տարեկան արտադրողականությունն ըստ ավազակոպձագլաքարային նյութերի արդյունահանվող զանգվածի կկազմի՝ 72087.3մ³:

Նախատեսվում է, որ բացահանքում լեռնային աշխատանքները կատարվելու են շուրջ տարվա աշխատանքային ռեժիմով: Աշխատանքային օրերի թիվը տարվա մեջ ընդունվում է 260 օր, օրական մեկ 8-ժամյա աշխատանքային հերթափոխով:

Բացահանքի ծառայման ժամկետը ընդունվում է 4 տարի:

Բացահանքի տարեկան և հերթափոխային արտադրողականության հաշվարկը.

Աղյուսակ 2.3.1

N	Անվանումը	Չափ. միավորը	Տարեկան	Օրեկան (հերթափոխային)
1	Օգտակար հանածո	մ ³	72087.3	277.2
2	Մակաբացման ապարներ	մ ³	0.0	0.0
3	Ընդամենը լեռնային գանգված	մ ³	72087.3	277.2

1.5. Լեռնանախապատրաստական աշխատանքներ

Լեռնային աշխատանքների կազմակերպման և ավագակոպճագլաքարային նյութերի արդյունահանումն իրագործելու համար անհրաժեշտ է կատարել հետևյալ նախապատրաստական աշխատանքներ՝

- մոտեցող ավտոճանապարհի կարգաբերում - 1325մ² ,
- արտադրական հրապարակի կարգաբերում - 3000մ² ,
- մակաբացման ապարների ժամանակավոր արտաքին լցակույտ չի նախատեսվում, քանի որ մակաբացման ապարները բացակայում են:

Արտադրական հրապարակը կազմակերպվում է բացահանքի հյուսիս-արևմտյան հատվածում: Արտադրական հրապարակում տեղադրվելու է MIHAN SANG SHEKAN մակնիշի ՋՏ կայանքը:

Աշխատողների սանիտարակենցաղային պայմանները ապահովվելու նպատակով արտադրական հրապարակում տեղադրվելու են.

- վազոն գրասենյակ,
- վազոն հանդերձարան,
- ջրի տարողություն,
- հանգստի սենյակ
- ցնցուղարան

- գուգարան
- վառելիքի տարողություն,

Կենցաղային կեղտաջրերի տեղադրման համար նախատեսվում է բետոնային անջրաթափանց լցարան: Կեղտաջրեր առաջանում են միայն խմելու կենցաղային ջրօգտագործման արդյունքում: Աշխատակիցների բնական կարիքների համար կտեղադրվի գուգարան՝ բետոնային անջրաթափանց լցարանով: Շահագործման տարիների ընթացքում հնարավոր է նաև դիտարկել բիոգուգարանների տեղադրման հնարավորությունը:

Արտադրական հրապարակում նախատեսվում է կազմակերպել արտադրական դրապարակից դուրս եկող տրանսպորտային միջոցների անվադողերի լվացման կետ, որի համար կառանձնացվի 50մ² մեղմ թեքությամբ խճապատ տարածք: Տարածքի ստորին հատվածում կկառուցվեն երկու ջրհեռացման առուներ, որոնք կմիանան առուների միջնամասում տեղադրված խողովակին: Անվադողերի լվացումից առաջացած կեղտաջրերը խողովակով կուղղվեն բետոնային անջրաթափանց լցարան:

Կենցաղային կեղտաջրերը և կենսագործունեության արգասիքները, ինչպես նաև անվադողերի լվացումից առաջացած կեղտաջրերը համապատասխան կազմակերպությունների կողմից, պայմանագրային կարգով, պարբերաբար կհեռացվեն:

Նախագծվող բացահանքի տարածքում առկա են նախկին շահագործողների կողմից կառուցված և ներկայումս չօգտագործվող շինություններ, որոնք ենթակա են ապամոնտաժման:

1.6. Բացահանքի բացումը

ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրի հայցվող տեղամասի լեռնատեխնիկական պայմանները բավականին բարենպաստ են այն բաց եղանակով մշակման համար:

Հանքավայրի մշակումը նախատեսվում է իրականացնել միակողմանի, համատարած, ներքևից շերտիման մշակման համակարգով: Հանույթային աշխատանքները իրականացվելու են էքսկավատոր - ավտոինքնաթափ համալիրով:

Ավազակոպճագլաքարային նյութերի արդյունահանման աշխատանքները կատարվելու են ներքևից շերտի ման եղանակով, 1.0մ³ շերտի տարողությամբ Kamatsu PC210-10MO մակնիշի էքսկավատորով: Արդյունահանված օգտակար հանածոն կտեղափոխվի ՋՏ կայանք: Պատրաստի հումքը կպահեստավորվի արտադրական հրապարակում, որի մակերեսը կլինի 150մ² և որտեղ ժամանակավոր կկուտակվի առավելագույնը 300մ³ ավազակոպճագլաքարային նյութեր:

Բացահանքի հերթափոխային արտադրողականությունն ըստ օգտակար հանածոյի կազմելու է 277.2մ³/հերթ և հաշվի առնելով 2 տիպի ավտոինքնաթափերի միջին գումարային բեռնատարողությունը՝ 24մ³, կստացվի, որ ավազակոպճագլաքարային նյութերի տեղափոխման համար բացահանքում օրական սպասարկելու է 12 ավտոինքնաթափ կամ մեքենաների շարժի հաճախականությունը բացահանքը սպասարկող ճանապարհներին լինելու է 1.5 ավտոինքնաթափ 1 ժամում (2 ժամում 3 ավտոինքնաթափ):

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության տեսակետից դա շատ նպաստավոր է, քանի որ ավտոինքնաթափերի շարժի նման հաճախականությունը շրջակա միջավայրի վրա լրացուցիչ ծանրաբեռնվածություն չի առաջացնի: Տարվա շոգ եղանակին (մոտ 180օր) ավտոճանապարհներին, աշխատանքային հրապարակում փոշենստեցման նպատակով օրը 3 անգամ կատարվելու է ջրցանում:

1.7. Մակաբացման ապարների հեռացում և լցակուտաառաջացում

Ըստ Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդի տեղեկանքի հանքավայրը շահագործվել է 1964 թ-ից մինչև 1992 թ.-ը: ՀՀ Արմավիրի մարզի Հոկտեմբերյանի խմբի ԱԿԳԽ հանքավայրի Ջանֆիդա տեղամասից տրամադրման ենթակա ազատ մնացորդային պաշարների քանակը 10.05.2024 թվականի դրությամբ, ընդհանուր B+C₁ կարգերով կազմում են 4214.0 հազ.մ³, այդ թվում՝ B կարգով - 852.0 հազ.մ³ և C₁ կարգով - 3362.0 հազ.մ³, իսկ մակաբացման ապարները՝ բացակայում են:

Այս պարագայում արտաքին ժամանակավոր և ներքին լցակույտերի անհրաժեշտություն չի առաջանա:

Ռեկուլտիվացիոն վերջնական աշխատանքները կկատարվեն արդյունահանման աշխատանքների ավարտին:

1.8. Մշակման համակարգը

Մշակման համակարգի տարրերը հաշվարկված են համաձայն արդյունահանման աշխատանքների տեխնոլոգիական սխեմայի:

ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի հայցվող տեղամասի մշակումը նախատեսվում է իրականացնել միակողմանի, համատարած, ներքնից շերտիման մշակման համակարգով: Հանույթային աշխատանքները իրականացվելու են էքսկավատոր - ավտոհինքնաթափ համալիրով:

Հաշվի առնելով սույն նախագծով նախատեղվող հանքավայրերի ընդհանուր լայնությունները և օգտակար հանածոյի միջին հզորությունը (3.6մ), հանույթաբարձման աշխատանքները ավելի արդյունավետ կազմակերպելու նպատակով ընդունվել է 3.6մ միջին խորությամբ 1 հանքաստիճանով մշակման համակարգը:

Ընդունված մշակման համակարգը ունի հետևյալ տարրերը՝

- աստիճանի բարձրությունը՝ օգտակար հանածոյի միջին հզորությամբ՝ 3.6մ,
- աստիճանի թեքության անկյունը՝
 - աշխատանքային՝ 28-30°;
 - ոչ աշխատանքային (մարված)՝ 30-40°;
- ընթացքաշերտի լայնությունը 6-8մ,
- էքսկավատորի աշխատանքի անվտանգ գոտու շառավիղը – 16.0մ,
- աշխատանքային հրապարակի լայնությունը – 25.0մ:

1.9. Հանույթաբարձման աշխատանքներ

ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի հայցվող տեղամասի ավազակոպճագլաքարային նյութերի արդյունահանման աշխատանքները կատարվելու են ներքնից շերտիման եղանակով,

1.0մ³ շերեփի տարողությամբ Kamatsu PC210-10MO մակնիշի էքսկավատորով: Նախ կատարվելու է օգտակար հանածոյի արդյունահանում և կուտակում օգտակար հաստաշերտի մակերևույթին օգտակար հանածոյի ջրազրկման նպատակով, որից հետո իրականացվելու է ջրազրկված օգտակար հանածոյի կույտի բարձումը տրանսպորտային միջոցների մեջ:

Օգտակար հանածոն բարձվելու է SHACMAN F3000 և HOWO SINOTRUK ավտոինքնաթափերի մեջ և տեղափոխվելու է արտադրական հրապարակում տեղադրված ՋՏ կայանք:

Kamatsu PC210-10MO մակնիշի էքսկավատորների շերեփման խորությունը լիովին բավարարում է օգտակար հաստաշերտը մեկ աստիճանով մշակելու համար:

Հաշվի առնելով հանույթաբարձման աշխատանքների ծավալները, նախատեսվում է երկու հատ, 1.0մ³ շերեփի տարողությամբ, Kamatsu PC210-10MO մակնիշի էքսկավատոր:

1.10. Տեղափոխման աշխատանքները

Բացահանքում օգտակար հանածոն ճանապարհով տեղափոխվում են մինչև ջարդիչ -տեսակավորող կայանք միջինը 850մ հեռավորության վրա:

Որպես փոխադրամիջոց ընդունվում է SHACMAN F3000 և HOWO SINOTRUK մակնիշի ավտոինքնաթափերը, որոնց թափքերի տարողությունները կազմում են համապատասխանաբար 9մ³ և 15 մ³:

Օգտակար հանածոն բացահանքից արտադրական հրապարակում տեղադրված ՋՏ կայանք տեղափոխելու համար նախատեսվում է շահագործել SHACMAN F3000 և HOWO SINOTRUK մակնիշի ավտոինքնաթափեր, իսկ արտադրական հրապարակից ավազը տեղափոխվելու է սպառողների ավտոինքնաթափերով, ինչի համար անհրաժեշտ տրանսպորտային միջոցների հաշվարկ չի կատարվում:

1.11. Բարձիչի աշխատանքներ

Բարձիչի աշխատանքը հանքավայրի շահագործման ընթացքում կայանում է ՋՏ կայանքից դուրս եկած պատրաստի հուքի բարձումը սպառողի ավտոտրանսպորտ: Հերթափոխում բացահանքի արտադրողականությունը կազմում է 277.2մ³ լեռնային զանգված: ՋՏ կայանքից դուրս եկած պատրաստի հուքի բարձումը սպառողի ավտոտրանսպորտ կատարել 1.1մ³ շերեփի տարողությամբ բարձիչով:

Վերցվում է 1.1մ³ շերեփի տարողությամբ KOMATSU WB93 մեկ բարձիչ:

1.12. Բացահանքի մշակման ժամանակացույցային պլան

Ավազակոպճագլաքարային նյութերի արդյունահանումը բացահանքերի սահմաններում կատարվում է բացահանքերի մշակման ժամանակացույցային պլանին համապատասխան, որի համաձայն նախատեսվում է օգտակար հաստաշերտի մշակումը կատարել մեկ աստիճանով, ողջ հզորությամբ, միակողմանի, համատարած, ներքևից շերեփման մշակման համակարգով:

Տարեկան մարվող ավազակոպճագլաքարային նյութերի ծավալը կազմում է 77264.0մ³:

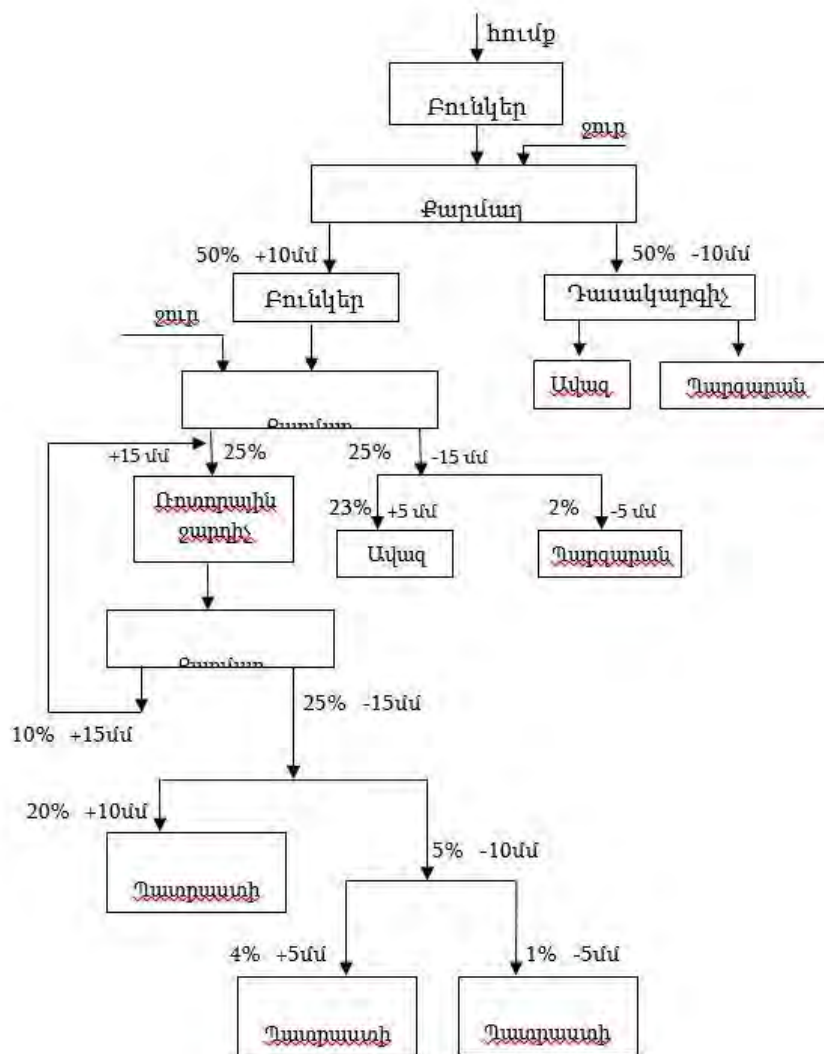
1.13. Արտադրության համառոտ բնութագիրը

Արտադրական հրապարակը կազմակերպվում է բացահանքի հյուսիս-արևմտյան հատվածում և զբաղեցնում է 0.3հա մակերեսով տարածք: Արտադրական հրապարակում տեղադրվելու է MIHAN SANG SHEKAN մակնիշի ՋՏ կայանք, որի արտադրողականությունը ըստ վերամշակվող հումքի կազմում է օրեկան 500մ³:

Խճի, ավազի արտադրության տեխնոլոգիական գործընթացը

Հումքը ենթարկվում է առաջնային ջարդման այտավոր ջարդիչում: Ջարդված ապարը տալիս են քարմաղման՝ չոր եղանակով: Քարմաղի արգասիքների 50%-ը կազմում է խոշոր ֆրակցիան՝ 10մմ-ից մեծ չափերով, այն ուղղվում է ջարդման II փուլ՝ ռոտորային ջարդիչում, այնուհետև՝ քարմաղման: Արդյունքում ստանում են 3 դասերի պատրաստի խիճ և ավազ: Առաջին քարմաղի ստորին 0-10մմ դասը (50%-ը) տրվում է

դասակարգման պարույրավոր դասակարգիչ: Դասակարգումը իրականացվում է թաց եղանակով: Դասակարգչի ավազները (խոշոր դասը), 60% խոնավությամբ, ենթարկվում են չորացման բնական եղանակով: Մանր դասը (մոտ 6%) խյուսի տեսքով ուղղվում է 8×12×2 մ չափերով պարզարան: Պարզարանի պարզվածքը վերադարձվում է դասակարգիչ: Պարզարանի նստվածքը պարբերաբար հեռացվում է պարզարանից, նրա խոնավությունը կազմում է 80%: Նախատեսվում է կառուցել երկու նույն չափերով պարզարաններ, պարզարանի պարզվածքը հեռացնելու ընթացքում պրոցեսը կմիացվի 2-րդ ավազանին: Արտադրամասն աշխատում է լրիվ շրջանառու համակարգով, թարմ ջուրը պահանջվում է շրջանառու համակարգից ջրի կորստի լրացման համար: Ավազի և կոպիճի ստացման տեխնոլոգիական սխեման բերված է նկար 1.13.1-ում:

Նկար 1.13.1 Ավազի և կոպիճի ստացման տեխնոլոգիական սխեմա

Արտադրամասի ջրամատակարարումը և ջրահեռացումը

Տեխնիկական ջրամատակարարումն իրականացվելու է հենց արտադրական հրապարակում հորատանցքի հինման միջոցով 6.7 լ/վ դեբիտով: Խորքային ջուրը օգտագործվում է ջարդման-տեսակավորման գործընթացում՝ հումքի լվացման, փոշենստեցման և շրջանառու համակարգի լրասնուցման համար:

Արտադրական հոսքաջրերը ուղղվում են պարզեցման ավազան և մաքրումից հետո վերադառնում արտադրություն: Աղտոտող նյութերի արտահոսք բաց ջրավազաններ տեղի չի ունենում:

Նկար 1.13.2. Նստվածքագոյացման ավազաններ

1.14. Բացահանքի ջրամատակարարումը և ջրահեռացումը

Բացահանքի ջրամատակարարումը կատարվում է բացահանքի արտադրական հրապարակը խմելու ջրով ապահովելու, ինչպես նաև փոշենստեցման նպատակով ավտոճանապարհների և արտադրական հրապարակի մակերևույթի ջրման համար:

Խմելու ջուր բերվում է կցովի ջրի ցիստեռնով:

Ջրի հաշվարկային ծախսերը որոշվում են համաձայն ՇՆ 2.04.01-25 չափաքանակների:

Խմելու ջրի օրեկան ծախսը հաշվարկված է 25.0լ (0.025մ³) մեկ մարդու համար, տեխնիկական ջրինը ջրելու համար 0.5լ/մ²:

Աշխատանքների խմելու և կենցաղային նպատակներով ջրածախսը հաշվարկվում է հետևյալ արտահայտությունով՝

$$W = (N \times n + N1 \times n1) T$$

որտեղ՝

N - ԻՏ աշխատողների թիվն է - 2

n - ԻՏԱ ջրածախսի նորման՝ - 0.016մ³,

N1 - բանվորների թիվն է - 8,

n1 - ջրածախսի նորման՝ - 0.025մ³/մարդ օր

T - աշխատանքային օրերի թիվն է - 260օր:

Այսպիսով՝ $W = (2 \times 0.016 + 8 \times 0.025) \times 260 = 60.32\text{մ}^3/\text{տարի}$, միջին օրեկան 0.232մ³:

Կենցաղային կեղտաջրերը՝ $0.232 \times 0.85 = 0.2\text{մ}^3$ օրեկան լցված են բետոնային լցարան, որտեղից պարբերաբար տեղափոխվում են:

Տեխնիկական ջրի տարեկան ծախսը կազմում է՝

$$Q_{տ} = q1 + q2$$

Որտեղ՝

q1- ավտոճանապարհների ջրման համար պահանջվող ջրի ծախսն է;

q2- արտադրական հրապարակի ջրման համար պահանջվող ջրի ծախսն է;

Ավտոճանապարհի ջրվող մակերեսը կազմում է՝ $S1 = 3400\text{մ}^2$,

Արտադրական հրապարակի ջրվող մակերեսը կազմում է՝ $S2 = 1600\text{մ}^2$,

Տարեկան շոգ եղանակներով օրերի քանակը կազմում է 180օր, ջրելու հաճախականությունը օրվա ընթացքում ընդունված է 3 անգամ:

$$Q_{տ} = 180 \times 3 \times 0.5 (3400+1600) = 1350\text{մ}^3, \text{ կամ օրական՝ } 7.5\text{մ}^3:$$

Խմելու ջուրը մատակարարվելու է ցիստեռններով, Մեծամոր համայնքից պայմանագրային հիմունքներով:

Տեխնիկական ջրամատակարարումն իրականացվելու է հենց արտադրական հրապարակում հորատանցքի հիմնան միջոցով 6.7 լ/վ դեբիտով:

1.15. Արդյունաբերական սանիտարական և անվտանգության տեխնիկական

Բացահանքում բոլոր լեռնային աշխատանքները պետք է կատարվեն բաց եղանակով մշակվող հանքերի գործող անվտանգության միասնական կանոնների /ԱՄԿ/ և հանքավայրերի շահագործման տեխնիկական նորմերին /ՇՏԿ/ խստիվ համապատասխան:

Անվտանգության ապահովման կանոններից կարելի է նշել.

- բացահանքի ինժեներա-տեխնիկական աշխատողները պարբերաբար, ոչ ուշ քան տարին մեկ անգն են գիտելիքների ստուգում,
- յուրաքանչյուր բանվոր, անվտանգության տեխնիկայի գծով նախնական ուսուցումից հետո, պետք է անցնի ըստ մասնագիտության ուսուցում և հանձնի քննությունները,
- աշխատանքային յուրաքանչյուր տեղ, աշխատանքներն սկսելուց առաջ, հերթափոխի պետի կողմից, պետք է մանրամասն զննվի: Աշխատանքներն սկսվելու համար պետք է տրվի գրավոր առաջադրանք,
- յուրաքանչյուր բանվոր, մինչ աշխատանքը սկսելը, պետք է համոզվի, որ իր աշխատատեղի անվտանգությունը ապահովված է,
- արգելվում է հանքախորշում հանգստանալը և այլն:

Պետք է ցանկապատվեն բացահանքի վերջնական եզրագծի սահմանները:

Լեռնատրանսպորտային սարքավորումները պետք է թույլ տան աշխատել միայն այն դեպքում, եթե նրանք սարքին են:

Փոշենստեցման նպատակով պետք է փոշեառաջացման օջախները /արտադրական հրապարակ ավտոճանապարհներ/ սիստեմատիկաբար ջրվեն:

1.16. Նախագծի այլընտրանքը

Հանքավայրի շահագործումը շրջակա միջավայրի վրա կունենա որոշակի բացասական ազդեցություն, որը կհասցվի նվազագույնի սույն ՇՄԱԳ հաշվետվությունում առաջարկվող մեղմացման միջոցառումներով կամ կփոխհատուցվի ընկերության կողմից:

Նախագծով նախատեսվում է նաև տարվա շոգ եղանակներին հնարավոր փոշեառաջացման օջախների ջրումը:

Բացահանքի շահագործումը կթուլացնի սոցիալական լարվածությունը, քանի որ աշխատողների հիմնական մասը ընդգրկվելու է մոտակա համայնքներից, երբ մարդիկ հնարավորություն կունենան աշխատելու և դիմաց աշխատավարձ ստանալու:

Անուշադրության չի մատնվելու նաև ազդակիր համայնքը, որի հոգսերի մի մասը իր վրա կվերցնի ընկերությունը:

Որպես այլընտրանք կարելի է ընդունել գրոյական տարբերակը, երբ հանքավայրը չի շահագործվում, սակայն այն լավագույնը չէ, նման տարբերակը ոչինչ չի տալիս ազդակիր համայնքին:

Նախագիծը չունի այլընտրանք, քանի որ հանքավայրի շահագործումը նախատեսված մեղմացուցիչ միջոցառումների կիրառման դեպքում էական ազդեցություն չբռնակա միջավայրի վրա չի ունենա, այն նկատելի դրական ազդեցություն կունենա ազդակիր համայնքի սոցիալական կյանքում:

1.17. Սոցիալական ազդեցության գնահատականը

Սոցիալական պաշտպանությունը ՀՀ պետական քաղաքականության գերակա ուղղություններից է:

Սոցիալական պաշտպանության պետական քաղաքականության նպատակը պետության կողմից երկրի բնակչության որոշակի ռիսկերին դիմագրավելու կամ որոշակի կարիքներ հոգալու հնարավորությունների ընդլայնումն է: Այն իրականացնում է սոցիալական աջակցության, սոցիալական ապահովության ու ապահովագրության խիստ որոշակի նպատակային քաղաքականություն՝ ուղղված երկրում աղքատության կրճատմանը, անհավասարության մեղմմանը, արժանավայել ծերության ապահովմանը, բնակչության խոցելի հնարավորությունների ընդլայնմանն ու նրանց որոշակի սոցիալական երաշխիքների ապահովմանը, ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավմանը:

Հանքավայրի շահագործման ընթացքում բնակչության վերաբնակեցում չի նախատեսվում:

Կատեղծվեն լրացուցիչ նոր աշխատատեղեր և նախատեսվում է բացահանքում աշխատանքի մեջ ընդգրկել մոտակա գյուղերի բնակիչներին: Նախատեսվում է նաև գյուղական ճանապարհների վերանորոգում, անապահով ընտանիքների նրամական օգնություն, լավագույն աշակերտներին խրախուսում:

Միաժամանակ, գործողություններ են իրականացվելու սոցիալապես անապահով և խոցելի բնակչությանը տրամադրվող սոցիալական աջակցության գերազանցապես դրամական ձևերից միջնաժամկետ հեռանկարում համալիր փաթեթների տրամադրմանն աստիճանական անցում կատարելու ուղղությամբ:

Բացահանքի ծառայման ողջ ժամանակահատվածում պարբերաբար կազմակերպվելու են խորհրդակցություններ համայնքի ավագանու և բնակչության հետ, նրանց ներգրավելով համայնքի սոցիալ-տնտեսական զարգացման գործընթացի մեջ:

Համայնքի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ոլորտում նախատեսվող տարեկան պարտավորությունների նախնական չափը և ժամկետները բերված են աղյուսակում:

Աղյուսակ 1.17.1

h/h	Պարտավորություններ անվանումը	Կատարման ժամկետը	Ներդրումների չափը, հազ.դրամ
1	Համայնքապետարանի կողմից իրականացվող ծրագրերին ֆինանսական մասնակցություն	Յուրաքանչյուր տարի	600.0
2	Կարիքավոր ընտանիքներին դեղորայքային օգնություն	Յուրաքանչյուր տարի	200.0
3	Համայնքային ծրագրերով իրականացվող շինարարական աշխատանքներին մասնակցություն	Յուրաքանչյուր տարի	Տեխնիկայի տրամադրում
4	Համայնքի բարեկարգման աշխատանքներին մասնակցություն	Յուրաքանչյուր տարի	Տեխնիկայի տրամադրում

2. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԵԼԱԿԵՏԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

2.1. Հանքավայրի տեղադիրքը և լանդշաֆտը

Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը՝ ՀՀ Արմավիրի մարզի Հոկտեմբերյանի խմբի ԱԿԳԽ հանքավայրի Ջանֆիդա տեղամասի (Բլոկ 5Ը-ից հատված, այսուհետ՝ հայցվող տեղամաս) բացահանքի շահագործում: Վարչական տեսակետից հանքավայրը գտնվում է ՀՀ Արմավիրի մարզում և համարվում է Արարատյան դաշտավայրի մաս:

Հայցվող տեղամասի աշխարհագրական կոորդինատներն են.

40° 3'16.50"N

44° 1'51.08"E

Հայցվող տեղամասը գտնվում է մարզկենտրոն Արմավիր քաղաքից մոտ 10 կմ հեռավորության վրա՝ Մեծամոր համայնքի Ջանֆիդա գյուղի վարչական շրջանում:

Մոտակա բնակավայրերն են Ջանֆիդա՝ 125մ, Նոր Արտագերս՝ 1200մ գյուղական համայնքները:

Սկար 2.1.1 Հանքավայրի տեղադիրքի քարտեզ

Ջանֆիդա տեղամասի օգտակար հաստաշերտն ունի ոչ ճիշտ երկարաձիգ ձև 2.6կմ երկարությամբ և 0.7-1.0կմ լայնությամբ և զբաղեցնում է մոտ 205հա տարածք:

Արմավիր քաղաքը գտնվում է Երևան-Գյումրի մայրուղու վրա, ք. Երևանից 48կմ հեռավորության վրա: Հանքավայրի շրջանի տրանսպորտային պայմանները բարենպաստ են: Շրջանի միջով անցնում է Երևան-Գյումրի-Թբիլիսի երկաթգիծը: Մարզկենտրոն Արմավիրը մոտակա գյուղերի հետ կապված է շուրջտարի գործող բազմաթիվ ասֆալտապատ և գրունտային ճանապարհներով:

Հայցվող տարածքի արևմտյան մասով մոտ 30.5մ հեռավորությամբ անցնում է S-3-17 Արմավիր գ. – Ջանֆիղա տեղական նշանակության ասֆալտապատ ճանապարհը: Համաձայն «Ավտոմոբիլային ճանապարհների մասին» ՀՀ օրենքի Հոդված 13. – ի, տեղական նշանակության ճանապարհների համար պաշտպանական գոտին սահմանվում է 30մ ճանապարհի միջնամասից: Նախագծվող բացահանքը ամբողջությամբ դուրս է նշված գոտուց: Նախագծվող բացահանքի շրջակայքում առկա են գրունտային (դաշտամիջյան) ճանապարհներ, որոնք ԽՍՀՄ ժամանակներից օգտագործվել են հանքավայրի շահագործման համար և որոնց համար պաշտպանական գոտի օրենքով սահմանված չէ:

Շրջանի բացարձակ բարձրությունը տատանվում է 855-ից մինչև 865մ:

Նկար 2.1.2 Բացահանքի և արտադրական հրապարակի հեռավորությունը մոտակա օբյեկտներից

Նախատեսվող բացահանքը հեռավորությունը մոտակա բնակելի տնից, գործող արտադրական օբյեկտներից և ճանապարհային ցանցից:

- Բնակելի տուն - 140 մ,
- S-3-17 ավտոճանապարհից - 30.5 մ,
- Այլ ընկերության պատկանող ավազի հանքից - 350 մ,
- Այլ Ընկերության պատկանող, չգործող ասֆալտի արտադրամասի հետ սահմանակից է:

Նախատեսվող արտադրական հրապարակի հեռավորությունը մոտակա բնակելի տնից, գործող արտադրական օբյեկտներից և ճանապարհային ցանցից:

- Բնակելի տուն - 380 մ,
- Այլ ընկերության պատկանող ավազի հանքից - 290 մ,
- Այլ Ընկերության պատկանող, չգործող ասֆալտի արտադրամասի հետ սահմանակից է:

2.2. Հանքավայրի երկրաբանական կառուցվածքը

Արմավիրի մարզը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության արևմտյան հատվածում: Մարզը հյուսիսից սահմանակից է Արագածոտնի մարզին, արևելքից՝ մայրաքաղաքին, հարավ-արևելքից՝ Արարատի մարզին, արևմուտքից՝ պետական սահմանով սահմանակից է Թուրքիային:

Մարզը զբաղեցնում է 1231 կմ² տարածք, որը կազմում է ՀՀ ընդհանուր տարածքի 4.2%-ը: Մարզում է գտնվում Արաքս գետի միջին հոսանքում կառուցված առայժմ միակ ավտոճանապարհային կամուրջը (Մարգարա գյուղի մոտ), որը հանրապետությունը միացնում է Թուրքիային: Թուրքիայի հետ սահմանի երկարությունը 130.5 կմ է:

Մարզի ռելիեֆը տափարակ, գետալճային, չոր նստվածքներից կազմված, տեղ-տեղ ալիքավոր մակերևույթով տարածք է: Ծովի մակարդակից բարձրությունը՝ 800-1000մ:

Արմավիրի մարզը զբաղեցնում է Արարատյան ֆիզիկա-աշխարհագրական շրջանի հյուսիս-արևմտյան մասը՝ հյուսիս-արևմուտքից հարավ-արևելք ընդհանուր

թեքությամբ ընդգրկում է Արարատյան գոգավորության հյուսիս-արևմտյան, Արաքսի ձախափնյա մասերը և Արագած լեռնազանգվածի հարավ-արևմտյան նախալեռնային ստորոտները: Մարզի ռելիեֆը տափարակ, գետալճային, չոր նստվածքներից կազմված, տեղ-տեղ ալիքավոր մակերևույթով տարածք է:

Մարզի աշխարհագրական դիրքը և բնակլիմայական պայմանները նպաստավոր են ինչպես պտղաբուծության, խաղողագործության, բանջար-բոստանային մշակաբույսների արտադրության, այնպես էլ խոշոր և մանր եղջերավոր անասնաբուծության, խոզաբուծության և թռչնաբուծության համար:

Արմավիրի մարզում անտառածածկ տարածքները բացակայում են:

Ռելիեֆի ձևագրական տիպեր և ձևեր

Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքում մասնակցում են բազմատեսակ ապարներ՝ միջին միոցենից մինչև չորրորդականը ներառյալ: Դրանք ներկայացված են նստվածքային, հրաբխածին-նստվածքային և հրաբխածին ֆացիաներով:

Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքը ներքևից-վերև հետևյալն է.

Միջին միոցենը ներկայացված է գունագեղ կավերով (տեղ-տեղ գիպսատար), փխրուն խառնաքարերով (կոնգլոմերատներով), ավազաքարերով: Հաստաշերտի հզորությունը տատանվում է 300-ից մինչև 100 մ սահմաններում:

Վերին միոցենը ներկայացված է սարմատի հաստաշերտով հերթափոխվող դեղնամոխրագույն կավերով և ավազաքարերով: Ստվարաշերտի հզորությունը հասնում է մինչև 800մ:

Վերին պլիոցենը ներկայացված է հզոր հրաբխածին հաստաշերտով, որի տեղադիրքը Արաքս գետի հովտում է՝ ինտենսիվ տեղաբաշխված նստվածքային հաստաշերտով հարթեցված մակերևույթի վրա: Հրաբխածին ստվարաշերտի շերտագրական կտրվածքում մասնակցում են (ներքևից վերև) դոլերիտային բազալտներ, անդեզիտաբազալտներ, անդեզիտներ, անդեզիտադաջիտներ, դաջիտներ և լիպարիտներ:

Չորրորդական առաջացումները դիտարկվող շրջանում ունեն լայն մակերևույթային տարածում և ներկայացված են ինչպես հրաբխային ֆացիաներով, այնպես էլ մայրցամաքային և գետալճային առաջացումներով:

Հրաբխածին ֆացիան ներկայացված է լավաներով (բազալտային և անդեզիտաբազալտային կազմի), տուֆերով և խարամներով:

Մայրցամաքային և գետալճային աջառաջումներ: Խիստ արտահայտված մայրցամաքային կլիման և ռելիեֆի բնույթը նպաստում են շրջանի լեռնային տեղամասի ապարների ինտենսիվ քայքայմանը, սելավային հոսքերով դրանց տեղափոխմանը և նախալեռների երկայնքով ընդարձակ կոների տեսքով ջրաբերուկների կուտակմանը, որոնք հաճախ միաձուլվում են միմյանց մեջ՝ առաջացնելով համատարած խարամներ:

Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրը ընդգրկված է Հոկտեմբերյանի խմբի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրերի մեջ, որի երկրաբանական կառուցվածքում մասնակցում են ժամանակակից ջրաբերուկային նստվածքները, ավազն ու կոպճազլաքարերը, ինչպես նաև ուշ չորրորդական հասակի ավազակավային ապարները:

Երկրաբանական կտրվածքները հետևյալն են (վերևից ներքև)։

1. Ժամանակակից ջրաբերուկներ: Ժամանակակից ջրաբերուկները ներկայացված են հողաբուսի, ավազակավերի, կավավազների և կավի միախառնված զանգվածով, որտեղ դրանք չեն առանձնանում մեկը մյուսից: Դրանք ունեն սահմանափակ զարգացում ինչպես ըստ հզորության, այնպես էլ ըստ տարածման:

Հաճախ այս նստվածքները ճապաղված են և մակերևույթ են դուրս գալիս նրանց ծածկող ապարները: Տարածումը հորիզոնական է և անհարթ մակերևույթով:

2. Ավազը և կոպճազլաքարերը հետազոտվող տեղամասում հանդիսանում են օգտակար ստվարաշերտը:

Տեղամասի ավազն ու կոպճազլաքարերը փխրուն, թեթևակի կարծրացած, չցեմենտավորված նստվածքային ապարներ, տարբեր աստիճանի կոշտավորված լեռնային ապարների բեկորներ և տարբեր կազմության ու ձևի միներալներ են:

Օգտակար հաստաշերտը ներկայացված է տարահատիկ ավազներով և տարբեր մեծության կոպճազլաքարերով:

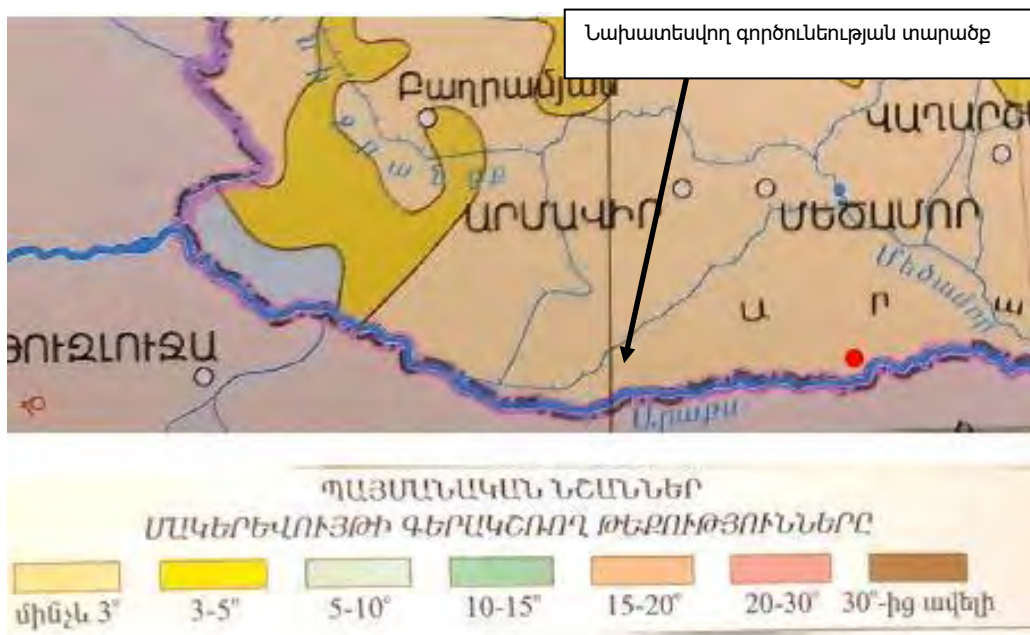
Օգտակար հաստաշերտի ամբողջ հզորությամբ դիտարկվում է բոլոր տարատեսակների շերտավորում, ինչը պայմանավորված է դրանց առաջացման պայմաններից:

Դրանց տեղադրման վերաբերյալ որոշակի օրինաչափություն չի դիտարկվում: Տարբեր չափսի հատիկների և գլաքարերի շերտերի միջև հստակ արտահայտված հպում չի դիտարկվում:

Ավազի ու կոպճազլաքարերի բոլոր տարատեսակները փխրուն են, սորուն:

Օգտակար հաստաշերտի կառուցվածքը պսեֆիտային է (կոպտաբեկորային), պսամո-պսեֆիտային (ավազակոպտաբեկորային):

Կազմվածքը անկանոնավորության աստիճանի շերտավոր է:

Նկար 2.2.1 Լանջերի թեքության քարտեզ

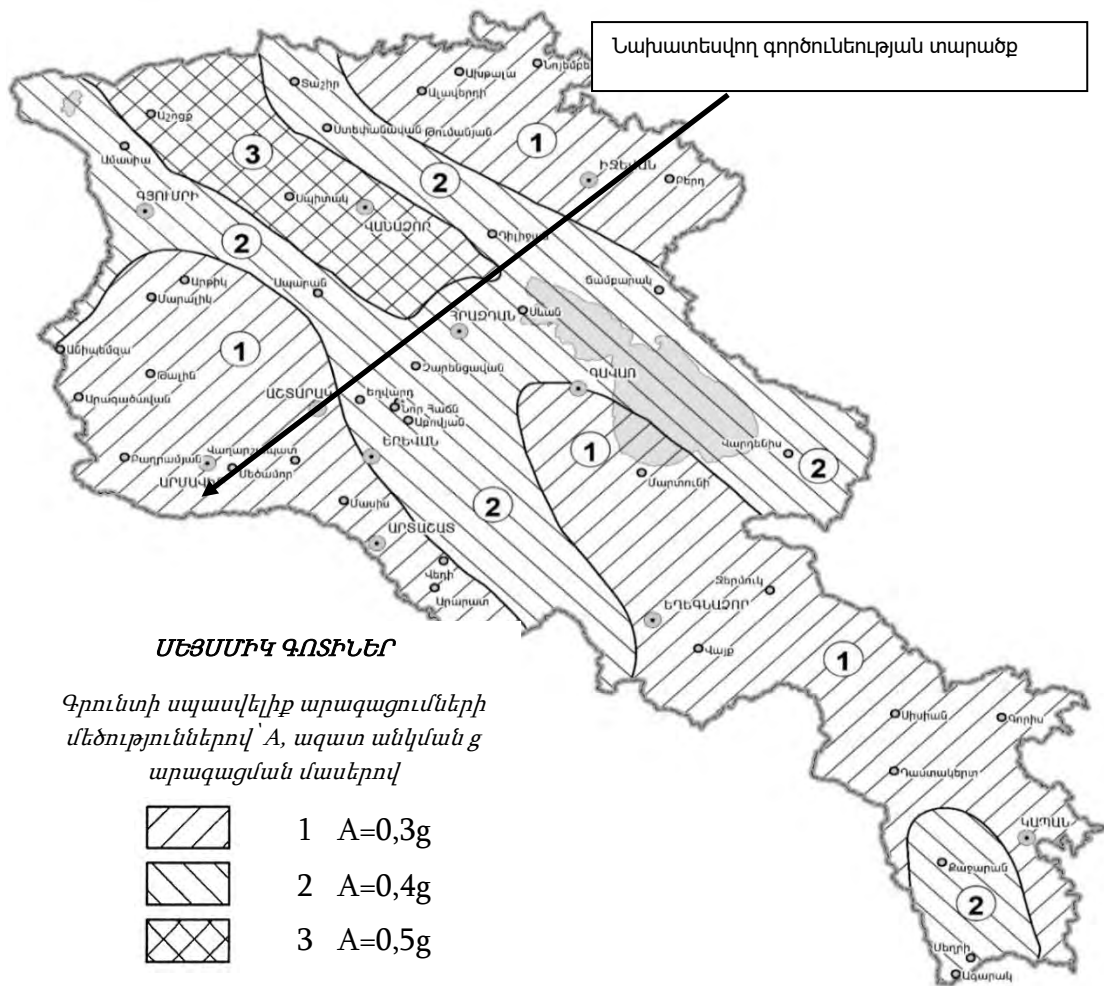

Նկար 2.2.2 Երկրաձևաբանություն

Սեյսմիկ բնութագիրը

Մարզի գրեթե ամբողջ տարածքը սեյսմատեկտոնական տեսանկյունից գտնվում է համեմատաբար բարենպաստ պայմաններում: Սեյսմիկ վտանգ է ներկայացնում միայն Երևանյան խորքային խզվածքի Փարաքարի միջին ինտենսիվության երկրաշարժային օջախը:

Համաձայն Քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2020 թվականի դեկտեմբերի 28-ի թիվ 102-Ն հրամանով հաստատված «ՀՀՇՆ 20.04_«Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. Նախագծման նորմերի», ուսումնասիրվող տարածքը ընկնում է 1 սեյսմիկ գոտում, իսկ գրունտների սպասվելիք հորիզոնական արագացումների մեծությունը՝ $a=300$ սմ/վրկ² , $A=0.3g$ (տես նկար 2.2.3):

Նկար 2.2.3 ՀՀ սեյսմիկ գոտիների քարտեզ

Հանքավայրի տարածքում սողանքային երևույթները բացակայում են:

Հանքավայրի տարածքում սողանքային երևույթները բացակայում են:

Հանքավայրի երկրաբանական կառուցվածքը, հանքավայրի մշակման եղանակը բացառում են ընդերքօգտագործման արդյունքում բացահանքի և նրա հարակից տարածքներում սողանքային երևույթների ի հայտ գալը:

Նկար 2.2.2 սողանքային երևույթների տարածման սխեմատիկ քարտեզ

Օգտակար հանածոյի որակական և տեխնոլոգիական բնութագիրը

Օգտակար հանածոյի որակական և տեխնոլոգիական բնութագիրը հետևյալն է.

1. Ծավալային կշիռը՝
ավազ՝ 1657կգ/մ³; կոպճազլաքար՝ 1753 կգ/մ³;
2. Փոշենման, տիղմանման և կավային մասնիկների պարունակությունը՝
ավազ՝ 2,2 %; կոպճազլաքար՝ 0,60 % ;
3. Տեսակարար կշիռը՝
ավազ՝ 2.78գ/սմ³; կոպճազլաքար՝ 2,81 գ/սմ³;
4. Խոշորության մոդուլը՝

ավազ՝ 2,1 - 3.8 մ.կ:

Աղյուսակ 2.2.1.-ում բերված են Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային հանքավայրի Ջնաֆիդա 1 տեղամասի օգտակար հանածոյի քիմիական կազմը:

Աղյուսակ 2.2.1

Ավազի և կոպճազլաքարերի քիմիական բաղադրությունը

Բաղադրիչները, %	Ավազ	Կոպճազլաքար	Ավազ և կոպճազլաքարեր
SiO ₂	48.80	50.36	52.28
TiO	1.32	0.67	0.79
Al ₂ O ₃	14.18	13.19	15.28
Fe ₂ O ₃	9.81	6.46	2.98
FeO	-	-	5.01
CaO	9.62	11.76	8.95
MgO	6.69	6.76	5.34
MnO	-	-	հետք
Na ₂ O	2.40	2.00	3.22
K ₂ O	0.67	0.60	0.92
SO ₃	հետք	հետք	-
P ₂ O ₅	-	-	հետք
ԿՇԺ	6.19	7.31	4.75
Խոնավույթ.	0.64	0.10	0.63

Հանքավայրի հիդրոերկրաբանական պայմանները

Հանքավայրի տարածքում հատուկ հիդրոերկրաբանական և ինժեներա-երկրաբանական աշխատանքներ չեն իրականացվել:

Հանքավայրի հիդրոերկրաբանական պայմաններն ուսումնասիրվել են երկրաբանական աշխատանքներին զուգահեռ և հիմնականում հանգում էր գրունտային ջրերի առկայությանը լեռնային փորվածքներում և հորատանցքերում:

Արարատյան դաշտավայրում առկա են հետևյալ ջրերի տիպերը՝ աղբյուրի, գրունտային և ճնշումային: Աղբյուրի ջրերի կոլեկտորներ են հանդիսանում ճեղքավորված աղեզիտա-բազալտները:

Գրունտային ջրերի տարածման շրջանում ընդգրկված է Սևջուր գետի ավազանը, Հրազդան գետի ներքնի հոսանքը և Քուռ-Արաքսի մերձափյա գոտին:

Գրունտային ջրերի մակարդակը բարձրանում է գարնանը և ցածրանում է ձմռանը: Գրունտային ջրերի էլքը հանքավայրի տարածքում կազմում է 0.3-0.4լիտր/վրկ:

Հանքավայրի մշակման լեռնաերկրաբանական և լեռնատեխնիկական պայմանները

ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրի հայցվող տեղամասի լեռնատեխնիկական պայմանները պարզունակ են, բավարարում են վերոնշյալ բոլոր պայմաններին և բավականին բարենպաստ են այն բաց եղանակով մշակման համար:

Մակաբացման ապարները նախատեսվող բացահանքի տարածքում բացակայում է, քանի որ հանքավայրի տարածքը նախկինում շահագործվել է:

Օգտակար հանածոն ներկայացված է ավազակոպճազլաքարային խառնուրդով, որի հզորությունը կազմում է միջինը՝ 3.6մ:

Հանքավայրի, ինչպես և հայցվող տեղամասի լեռնաերկրաբանական բարենպաստ պայմանները, օգտակար հանածոյի սակավաթեք և փոքր խորության վրա տեղադրված լինելու հանգամանքները կանխորոշել են դրա՝ բաց եղանակով մշակումը:

Պաշարների հաշվարկը

ՀՀ Արմավիրի մարզի Հոկտեմբերյանի խմբի ԱԿԳԽ հանքավայրի Ջանֆիդա տեղամասի հաշվեկշռային պաշարները 01.01.1976թ. դրությամբ հաստատվել են ՀԽՍՀ ՊՏՀ-ի 04.08.1977թ. թիվ 231 արձանագրությամբ, A+B+C₁ կարգերով 11880.2 հազ.մ³ քանակով, այդ թվում՝ A կարգով 4850.5 հազ.մ³, B կարգով 2345.1 հազ.մ³ և C₁ կարգով 4684.6 հազ.մ³:

Հանաձայն պաշարների հաշվարկմամբ երկրաբանահետախուզական աշխատանքների հաշվետվության՝ Ջանաֆիդա տեղամասում պաշարները հաստատվել են թվով 5՝ Բլոկ 1-C₁, Բլոկ 2-C₁, Բլոկ 3-B, Բլոկ 4-A և Բլոկ 5-C₁ հաշվարկային բլոկներով: Բլոկ 5-C₁-ը տեղադրված է 3-B և 4-A հաշվարկային բլոկների տակ, որի օգտակար հանածոյի շերտի միջին հզորությունը կազմում է 1.19մ, իսկ ընդհանուր Ջանաֆիդա տեղամասի օգտակար հանածոյի շերտի միջին հզորությունը կազմում է 6.86մ: Համաձայն նույն հաշվետվության՝ Ջանաֆիդա տեղամասում օգտակար հանածոյի պաշարները հաշվարկվել են 2048750մ² մակերեսի վրա A+B+C₁

կարգերով 11880.2հազ.մ³ քանակով: Հաշվարկման արդյունքները բերված են 1.6.1 աղյուսակում:

Աղյուսակ 2.2.2

N/N	Բլոկի համարը	Կատեգորիան	Մակերեսը մ ²	Պաշարների քանակությունը հազ.մ ³
1	Բլոկ 1	C ₁	162500	853.1
2	Բլոկ 2	C ₁	257000	1891.5
3	Բլոկ 3	B	514500	2345.1
4	Բլոկ 4	A	1115750	4850.5
5	Բլոկ 5	C ₁	1630250	1940.0

Ըստ Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդի տեղեկանքի՝ տրված 25 մայիս 2024թ., հանքավայրը շահագործվել է 1964թ-ից մինչև 1992թ.-ը: ՀՀ Արմավիրի մարզի Հոկտեմբերյանի խմբի ԱԿԳԽ հանքավայրի Ջանֆիդա տեղամասից տրամադրման ենթակա ազատ մնացորդային պաշարների քանակը 10.05.2024 թվականի դրությամբ, ընդհանուր B+C₁ կարգերով կազմում են 4214.0 հազ.մ³, այդ թվում՝ B կարգով - 852.0 հազ.մ³ և C₁ կարգով – 3362.0 հազ.մ³:

Աղյուսակ 2.2.3

Ջանֆիդա տեղամասի մնացորդային պաշարների քանակը 10.05.2024 թվականի դրությամբ		
N/N	Կատեգորիան	Պաշարների քանակությունը, հազ.մ ³
1	A	0.0
2	B	852.0
3	C ₁	3362.0
Ընդհանուր	B+C₁	4214.0

Հայցվող տեղամասը ներառված է ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրի հաստատված 4-A հաշվարկային բլոկի տակ տեղադրված 5-C₁ հաշվարկային բլոկի սահմաններում:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ հանքավայրը նախկինում երկար տարիներ շահագործվել է և 4-A հաշվարկային բլոկը ամբողջությամբ մարված է, ուստի սույն նախագիծը կազմելու համար իրականացվել է հայցվող տեղամասի պաշարների մոտարկված հաշվարկ օգտագործելով հայցվող տարածքում հետախուզական փորվածքների և հորատանցքերի տվյալները:

Հայցվող տարածքի C₁ կարգի պաշարների հաշվարկման նպատակով օգտագործվել են նախկինում հաստատված պաշարների ֆոնդային տվյալներ: Քանի որ նախկինում կատարված հետախուզահորերի և հորատանցքերի բարձունքային նիշերի տվյալները առկա են միայն երկրաբանական կտրվածքների վրա, ուստի դրանց բարձունքային տարածական տեղաբաշխումը հնարավոր է իրականացնել միայն ելնելով այդ տվյալներից: Բացի դրանից առկա քարտեզագրական նյութերում հայցվող տարածքի սահմանի մերձակայքում կան թվով 7 պլանաբարձունքային նիշեր, որոնք նույնպես մասնացվել են նախկին ռելիեֆի վերականգման ընթացում: Վերոնշյալ աշխատանքերը իրականացվել են ArcGIS Desktop ծրագրային փաթեթի միջոցով:

Պաշարները հնարավորինս օբյեկտիվ հաշվարկելու համար հաշվարկի ընթացքում օգտագործվել են նաև հայցվող տարածքի սահմանի անմիջական հարևանությամբ գտնվող հորատանցքերի և հետախուզահորերի տվյալները: Հաշվի առնելով վերոնշյալը, C₁ կարգի պաշարների գնահատումը հնարավոր է միայն խիստ մոտարկված տեսքով: Այդ պատճառով հետագայում, շահագործման ընթացքում, անհրաժեշտ է իրականացնել լրահետախուզում:

Հաշվի առնելով, որ նշված տարածքում նախկինում իրականացվել է օգտակար հանածոյի արդյունահանում, մնացորդային պաշարի հաշվարկի համար որպես օգտակար հանածոյի առաստաղ օգտագործվել է նոր իրականացված 1:1000 մասշտաբի գեոդեզիական հանույթը: Իսկ որպես հատակ, հիմք է ընդունվել նախկինում իրականացված հետախուզահորերի և հորատանցքերի տվյալները: Վերոնշյալ տվյալների հիման վրա Leapfrog Geo ծրագրային փաթեթի միջոցով իրականացվել է եռաչափ երկրաբանական մոդելի և դրա հիման վրա բլոկ մոդելի կազմում:

Երկրաբանական և բլոկ մոդելները կառուցվել են հետախուզահորերի և հորատանցքերի հիման վրա և հայցվող տարածքում պաշարների գնահատման համար այդ մոդելները ուղղահայաց կերպով հատվել են հայցվող տարածքի սահմանի եզրագծով:

Ամփոփելով վերոգրյալը և համադրելով հայցվող տարածքի մակերեսը (8.5հա)՝ հայցվող տեղամասի օգտակար հանածոյի պաշարները կազմում են C₁ կարգի 309056.0 մ³:

2.3 Կլիման

Տեղամասի շրջանի կլիման ցամաքային է, չափավոր տաք, չոր: Մոտակա օդերևութաբանական կայանը գտնվում է Արմավիր քաղաքում: Համաձայն այդ կայանի տվյալների տարեկան միջին ջերմաստիճանը կազմում է 11.8°C, գրանցված բացարձակ առավելագույնը 41.5°C, բացարձակ նվազագույնը -31.4°C: Միջին տարեկան օդի հարաբերական խոնավությունը կազմում է 60%, ամենացուրտ ամսվա միջին ամսականը 75%, ամենաշոգ ամսվա միջին ամսականը 46%:

Կլիմայական բնութագրերը բերված են ՀՀՇՆ 22-01-2024 «Շինարարական կլիմայաբանություն» ՀՀ շինարարական նորմերը» փաստաթղթից՝ տարածքին ամենամոտ գտնվող Արմավիր կայանից և ներկայացված են 2.3.1-2.3.9-րդ աղյուսակներում:

Նկար 2.3.1 Կլիմայական գոտիների քարտեզ

Աղյուսակ 2.3.1 Օդի ջերմաստիճան

Բնակավայրի անվանումը	Միջին ջերմաստիճանը ըստ ամիսների. °C												Միջին տարեկան. °C	Բացարձակ նվազագույն. °C	Բացարձակ առավելագույն. °C
	Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր			
Արմավիր	-4.1	-1.3	5.4	12.5	17.4	21.9	25.8	25.3	20.2	13.0	5.7	-0.8	11.8	-31.4	41.5

Աղյուսակ 2.3.2 Օդի միջին առավելագույն (մ.ա.) և միջին նվազագույն (մ.ն.) ջերմաստիճանը

Բնակավայրի անվանումը	մ.ա/մ.ն.	ըստ ամիսների. °C												Միջին տարեկան. °C
		Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր	
Արմավիր	մ.ա.	1.4	4.8	12.0	19.4	24.5	29.4	33.4	33.1	28.5	21.0	12.5	4.4	18.7
	մ.ն.	-8.4	-6.1	-0.4	5.8	10.4	14.3	17.8	16.9	11.7	5.9	0.5	-4.8	5.3

Աղյուսակ 2.3.3 Ձմռան սկիզբը, վերջը և տևողությունը (օդի 0 °C ջերմաստիճանի կայուն անցումը գարնանը և աշնանը)

Բնակավայրի անվանումը	Սկիզբ	Վերջ	Տևողություն, օր
Արմավիր	10 դեկտեմբեր	19 փետրվար	72

Աղյուսակ 2.3.4 Օդի դիտված բացարձակ առավելագույն (ա) և նվազագույն (ն) ջերմաստիճանը

Բնակավայրի անվանումը	ա/ն	ըստ ամիսների. °C												Տարեկան
		Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր	
Արմավիր	ա.	17.9	21.0	28.5	33.0	35.0	38.8	41.5	40.5	37.8	35.0	24.5	19.6	41.5
	ն.	-31.4	-31.0	-22.7	-9.6	0.3	3.1	7.3	7.5	-2.0	-6.6	-17.3	-30.0	-31.4

Աղյուսակ 2.3.5 Օդի հարաբերական խոնավությունը

Բնակավայրի, օդերևութաբանական և կայանի անվանումը	Օդի հարաբերական խոնավությունը, %																
	Ըստ ամիսների												Միջին տարեկան	Ամենացուրտ ամսվա օդի հարաբերական խոնավությունը, %		Ամենատաք ամսվա օդի հարաբերական խոնավությունը, %	
	Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր		Միջին ամսական	Միջին ամսական, ժամը 15-ին	Միջին ամսական	Միջին ամսական, ժամը 15-ին
Արմավիր	75	70	62	56	56	50	46	47	51	61	70	76	60	75	60	46	30

Աղյուսակ 2.3.6 Նշված սահմաններում օդի միջին օրական ջերմաստիճանով օրերի քանակը

Ջերմաստիճանների սահմանները	Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր
Ջերմաստիճանային միջակայք T, °C	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Արմավիր												
1	-24.9-ից մինչև -20.0	0.2	0.1									0.04
2	-19.9-ից մինչև -15.0	1.2	0.6	0.02								0.3
3	-14.9-ից մինչև -10.0	3.2	1.2	0.1							0.04	1.1
4	-9.9-ից մինչև -5.0	7.2	4.1	0.5							0.2	3.8
5	-4.9-ից մինչև 0.0	12.6	10.1	3.2	0.03						2.0	11.3
6	0.1-ից մինչև 5.0	6.1	9.3	9.8	0.8					0.5	9.9	12.3
7	5.1-ից մինչև 10.0	0.5	2.8	13.2	6.2	0.2			0.03	5.3	14.0	2.1
8	10.1-ից մինչև 15.0	0.02	0.1	4.0	16.1	6.5	0.5	0.02	1.7	17.0	3.4	0.1
9	15.1-ից մինչև 20.0			0.2	6.4	18.0	7.4	0.4	0.7	12.7	7.9	0.1
10	20.1-ից մինչև 25.0				0.4	6.3	17.5	10.7	13.3	13.8	0.2	
11	25.1-ից մինչև 30.0					0.1	4.6	18.4	16.4	1.6		
12	30.1-ից մինչև 35.0						0.02	1.3	0.6			

Աղյուսակ 2.3.7 Մթնոլորտային տեղումները

Բնակավայրի անվանումը	Տեղումների քանակը <u>միջին ամսական</u> մմ օրական առավելագույն													Չնաձածկույթ	
	ըստ ամիսների													Տեղումների քանակը նոյեմբեր-մարտ ամիսներին, մմ	Տեղումների քանակը ապրիլ-հոկտեմբեր ամիսներին, մմ
	Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր	Տարեկան		
Արմավիր	18	18	23	33	43	24	13	9	11	25	20	17	254	96	158
	19	21	26	30	47	21	38	31	35	30	28	20	47		

Աղյուսակ 2.3.8 Քամու հաշվարկային արագությունը

Բնակավայրի անվանումը	Միջին տարեկան մտնոլորտային ճնշումը, (հՊա)	Միջին տարեկան արագությունը, մ/վ	Ուժեղ քամիներով (>15 մ/վ) օրերի քանակը	Հաշվարկային արագությունը (մ/վ), որը հնարավոր է մեկ անգամ <<n>> տարիների ընթացքում		
				25	50	100
Արմավիր	917.1	0.9	15	24	26	27

Աղյուսակ 2.3.9. Քամի

Բնակավայրի անվանումը	Ամիսներ	Կրկնելիությունը, % (ըստ ուղղությունների) Միջին արագությունը								Անդրդրի կրկնելիությունը, %	Միջին ամենկվան արագությունը, մ/վ	Գերակշռող ուղղությունը հունիս օգոստոս ամիսներին	Միջին արագություններից նվազագույնը ըստ ուղղությունների հուլիսին, մ/վ	Գերակշռող ուղղությունը դեկտեմբեր-փետրվար ամիսներին	Միջին արագություններից առավելագույնը ըստ ուղղությունների հունվարին, մ/վ
		Հյուսիսային	Հյուսիս-արևելյան	Արևելյան	Հարավ-արևելյան	Հարավային	Հարավ-արևմտյան	Արևմտյան	Հյուսիս-արևմտյան						
Արմավիր	Հունվար	7	5	17	8	9	8	28	18	77	0.5	Արլ	1.9	ՀսԱրմ	2.8
		2.2	2.2	1.9	1.9	1.8	2.3	2.5	2.8						
	Ապրիլ	5	7	28	11	9	9	20	11						
		2.8	3.4	2.5	2.7	2.7	3.7	3.0	3.7						
	Հուլիս	3	8	31	16	11	7	16	8						
		2.1	2.5	1.9	2.2	1.1	2.6	2.7	2.6						
	Հոկտեմբեր	5	4	23	16	9	7	22	14						
		2.2	2.8	1.9	2.9	2.8	3.6	3.1	3.8						

2.4 Մթնոլորտային օդ

ՀՀ տարածքում օդային ավազանի ֆոնային աղտոտվածությունը վերահսկվում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից:

Հանքավայրի տարածքում մշտական դիտակայաններ կամ պասիվ նմուշառիչներ չեն տեղադրված և օդային ավազանի աղտոտվածության վերաբերյալ տվյալներ չկան:

Որոշակի պատկերացում բնակավայրերի օդային ավազանների աղտոտվածության մասին կարելի է ստանալ անալիտիկ եղանակով: Դրա համար «Էկոմոնիթորինգ»-ը առաջարկում է համապատասխան ձեռնարկ-ուղեցույց:

Ըստ ուղեցույցի, մինչև 10 հազար բնակչությամբ բնակավայրերի համար, որոնց թվին է դասվում կարենիս բնակավայրը, օդի ֆոնային աղտոտվածության ցուցանիշներն են՝

Աղյուսակ 2.4.1

Բնակչության քանակը (հազար մարդ)	Ֆոնային կոնցենտրացիաներ (մգ/մ ³)			
	Փոշի	Ծծմբի երկօքսիդ (SO ₂)	Ազոտի երկօքսիդ (NO ₂)	Ածխածնի օքսիդ (CO)
50 -100	0.098	0.007	0.034	1.3
10-50	0.095	0.006	0.033	1.1
<10	0.071	0.006	0.023	0.8

Կատարվել են PM_{2.5} և PM₁₀ մասնիկների դաշտային չափումներ ապրիլ ամսվա ընթացքում: Չափումների արդյունքները բերված են աղյուսակ 2.4.2:

Աղյուսակ 2.4.2

Պարամետր	Չափման միավոր	Չափման ամսաթիվ	ՄԹԿ (մգ/մ ³)	Արդյունք
PM _{2.5} Ժամանակահատվածի գրանցված առավելագույն 24 ժամ	(մգ/մ ³)	26.04.2024	0.16	0.083
PM _{2.5} Ժամանակահատվածի գրանցված արդյունքների միջին 24 ժամ	(մգ/մ ³)	26.04.2024	0.035	0.033
PM ₁₀ Ժամանակահատվածի գրանցված առավելագույն 24 ժամ (մգ/մ ³)	(մգ/մ ³)	26.04.2024	0.3	0.109
PM ₁₀ Ժամանակահատվածի գրանցված արդյունքների միջին 24 ժամ	(մգ/մ ³)	26.04.2024	0.06	0.044

2.5 Աղմուկի մակարդակ

Հանքավայրի տարածքում աղմուկի աղբյուր կարող են հանդիսանալ միայն ՋՏ կայանը և ավտոտրանսպորտային միջոցները, սակայն քանի որ դրանց ինտենսիվությունը ցածր է, կարելի է ենթադրել, որ աղմուկի մակարդակը նույնպես բարձր չէ:

Հանքավայրերում տեխնիկայի և բեռնատար տրանսպորտի աշխատանքներից գումարային հաշվարկային ձայնային բնութագիրը սահմանված է 79ԴԲԱ (համաձայն գործող ներմերի):

Հաշվի առնելով հանքավայրի հեռավորությունը բնակավայրերից, մեկ հերթափոխով աշխատանքային ռեժիմը՝ գումարային հաշվարկային ձայնային բնութագիրը բնակավայրի սահմաններում կգտնվի նորմայի սահմաններում (նորման 45դԲԱ):

Աղմուկի ազդեցությունը կանխելու նպատակով աղմկահարույց մեքենաների և սարքավորումների օգտագործումից, անհրաժեշտության դեպքում տեղադրել իլացուցիչներ:

Սանիտարա-պաշտպանիչ գոտի

Համաձայն ՀՀ քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի «ՀՀՇՆ 31-04.01-2024 «Արտադրական և հասարակական նշանակության շենքերի ու շինությունների սանիտարապաշտպանական գոտիներ և սանիտարական դասակարգում» Հայաստանի Հանրապետության շինարարական նորմերը հաստատելու և Հայաստանի Հանրապետության քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2022 թվականի հունիսի 14-ի N 11-Ն հրամանում փոփոխություն կատարելու մասին» 1 փետրվարի 2024 թ. հրամանի առանց հորատապայթեցման ավազի հանքավայրերը համարվում են IV դաս, որի համար սանիտարապաշտպանիչ գոտիների չափը սահմանվում է 100մ, իսկ մանրախճի, կոպիճի և ավազի արտադրությունը համարվում է III դաս, որի համար սանիտարապաշտպանիչ գոտիների չափը սահմանվում է 300մ:

Քանի որ մոտակա բնակավայրը գտնվում է ավելի մեծ հեռավորության վրա, ուստի հատուկ միջոցառումներ չեն նախատեսվում:

2.6 Ջրային ռեսուրսներ

Մակերևութային ջրեր

Արմավիրի մարզն առանձնապես հարուստ չէ ջրային ռեսուրսներով:

Հիդրոերկրաբանական տեսակետից նախատեսվող գործունեության տարածքը գտնվում է Արարատյան ջրավազանում, որտեղ առկա են հետևյալ ջրերի տիպերը՝ աղբյուրի, գրունտային և ճնշումային: Աղբյուրի ջրերի կուլեկտորներ են հանդիսանում ճեղքավորված անդեզիտաբազալտները: Ստորերկրյա ջրերի տարածման շրջանում ընդգրկված է Մեծամոր գետի ավազանը, Հրազդան գետի ներքևի հոսանքը և Քուռ-Արաքսի մերձափյա գոտին: Ստորերկրյա ջրերը պատկանում են լճագետային գոյացություններին և ճաքճքված անդեզիտաբազալտներին, որոնց սնուցումն իրականանում է հիմնականում Արագած սարի հարավային լանջերից հոսող գետերի ենթահունային ջրերի հաշվին, ինչպես նաև միջլավային ջրերի հոսքի միջոցով: Ճնշումային հորիզոնը տեղադրված է 150-200մ հասնող հավասար խորություններում, ունի բացասական ճնշում (հոսք):

Հայցվող տարածքը հիդրոլոգիական առումով կապված է Արաքս գետի հետ: Գետն ունի 1072կմ երկարություն, որից 200կմ կազմում է Հայաստանի և Թուրքիայի սահմանը: Հայաստանի գետերի մեծագույն մասը (որոնց ավազանները, միայն վերցված, կազմում են հանրապետության տարածքի 73.5 տոկոսը) պատկանում է Արաքսի ավազանին: Արաքս գետի ջրի որակի գնահատումը կատարվում է 1990 թվականին ընդունված մակերևութային ջրերի աղտոտվածության ձկնաստնտեսական սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաների կիրառմամբ:

Արաքս գետի ջրում որոշված ցուցանիշների տարեկան միջին կոնցենտրացիայի գերազանցումը ՄԹԿ-ից 2022 թվականին.

Աղյուսակ 2.6.1

Դիտակետի տեղադրություն (դիտակետի համար)	Կոնցենտրացիաների գերազանցումը ՄԹԿ-ից (անգամ)														
	Քրկածի թիմի վանակ, ՄԹԿ=30 մգ/լ	Անոնիում իոն, ՄԹԿ=0.39 մգ/լ	Նիտրիտ իոն, ՄԹԿ=0.024 մգ/լ	Սուլֆատ իոն, ՄԹԿ=100 մգ/լ	Նատրիում ՄԹԿ=120 մգ/լ	Մագնեզիում, ՄԹԿ=40 մգ/լ	Պղինձ, ՄԹԿ=0.001 մգ/լ	Փրոս, ՄԹԿ=0.001 մգ/լ	Նիկել, ՄԹԿ=0.01 մգ/լ	Մոլիբդեն, ՄԹԿ=0.5 մգ/լ	Մանգան, ՄԹԿ=0.01 մգ/լ	Վանադիում, ՄԹԿ=0.001 մգ/լ	Էրկաթ, ՄԹԿ=0.5 մգ/լ	Լկումին, ՄԹԿ=0.04 մգ/լ	Սելեն, ՄԹԿ=0.001 մգ/լ
0.9 կմ գ. Հուշակերտից ներքև (25)	-	-	-	-	-	-	4.1	3.3	-	-	5.5	8.7	-	13.8	-
Հրազդան գետի թափման կետից վերև (26)	-	4.0	7.6	1.3	-	-	11.6	6.6	2.0	0.3	12.7	14.6	1.8	23.3	2.5
Հրազդան գետի թափման կետից ներքև (27)	-	3.4	5.4	1.2	-	-	8.2	6.5	2.1	-	13.8	14.3	1.8	23.6	2.2
0.5 կմ ք. Արարատից ներքև (28)	-	-	2.6	-	-	-	13.7	7.5	3.3	-	20.7	15.8	2.7	38.0	1.9

Ուսումնասիրվող տարածքը գտվում է Արարատյան արտեզյան ավազանի կենտրոնական մասում: Ըստ USAID-ի կողմից կազմված Արարատյան դաշտի թվային հիդրոերկրաբանական քարտեզի և Արարատյան դաշտի ստորերկրյա ջրավազանի եռաչափ մոդելի ԱԱԱ-ը տեղադրված է Արաքս գետի միջին հոսանքում, Արարատյան գոգահովիտի սահմաններում, որը ձգվում է հյուսիս- 53 արևմուտքից հարավ-արևելք շուրջ 120կմ երկարությամբ և 10-30կմ լայնությամբ: Այն գրավում է շուրջ 1300կմ² մակերես: ԱԱԱ-ն ունի բարդ տեկտոնական և երկրաբանա-հիդրոերկրաբանական կառուցվածք՝ ներկայացված երեք իջվածքներով (Հոկտեմբերյան, Արտաշատ և Արազդայան) և երկու բարձրացումներով (Սովետաշեն և Խոր Վիրապ): ԱԱԱ ստորերկրյա ջրերի հոսքերը ձևավորվում են 31500կմ² մակերես ունեցող Արաքս գետի ջրհավաք ավազանում, որից 14900կմ² ՀՀ տարածքն է, իսկ 16600կմ²՝ Թուրքիայի: Հոսքերը ձևավորվում են ի հաշիվ մթնոլորտային տեղումների, կոնդենսացիոն և մասամբ էլ մակերևույթային ջրերի: ԱԱԱ-ում առանձնացվում են ստորերկրյա ջրերի երկու ջրատար հորիզոններ (համալիրներ)՝ գրունտային և արտեզյան, որը պայմանականորեն ստորաբաժանվում է երկու ճնշումային գոտիների:

Ըստ USAID-ի «Արարատյան դաշտի ստորերկրյա ջրային ռեսուրսների գնահատում» ուսումնասիրություն գրունտային ջրերն ԱԱԱ-ում տարածված են գրեթե ամենուրեք և տեղադրված են 0.5-60.0մ խորությունների միջակայքերում: Ջրերի շարժման ուղղությունը համընկնում է Արարատյան դաշտի անկման ուղղության հետ և ուղղված է դեպի Արաքս գետը: Գրունտային ջրերի հորիզոնները

կապված են չորրորդական հասակի ավազակավային, կավավազային, ավազային և խճամանրազլաքարային նստվածքների հետ:

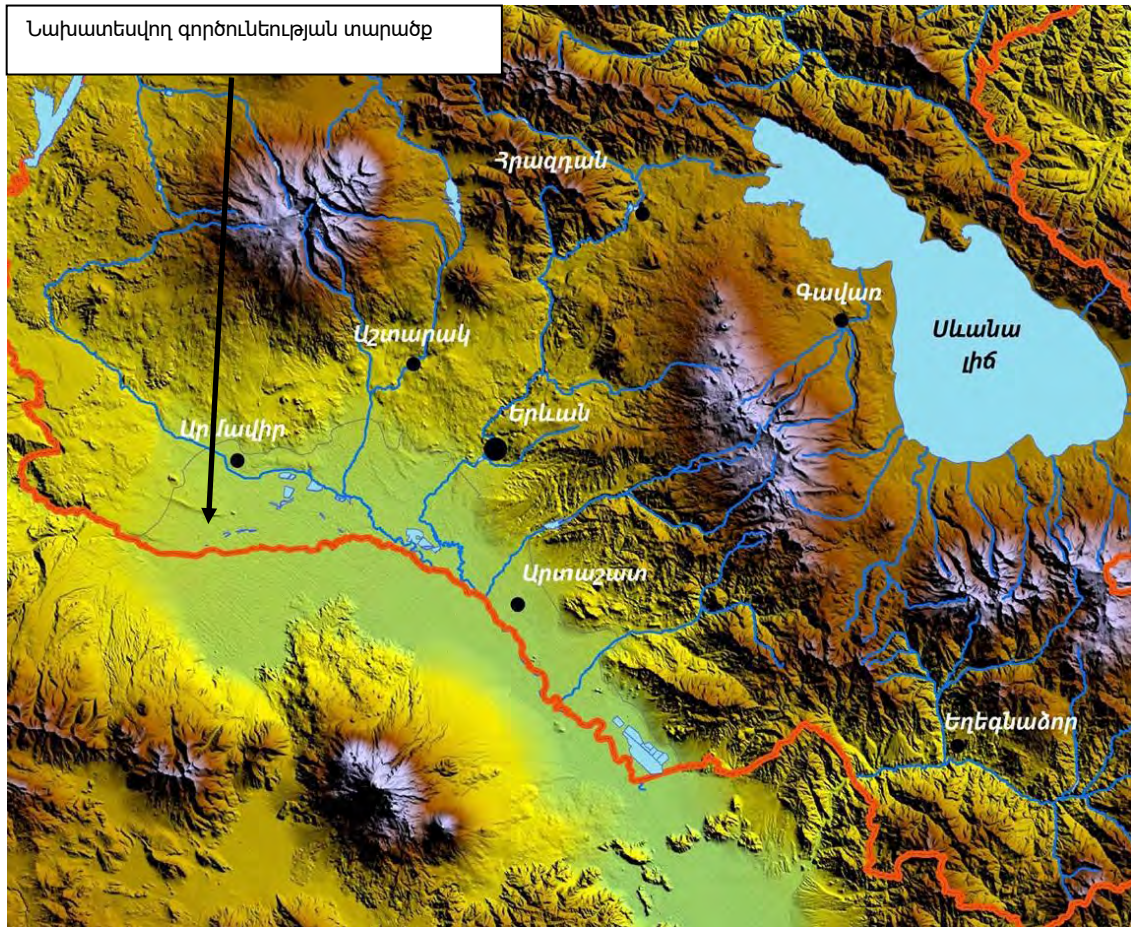
Նկար 2.6.1. Արաքս գետի որակի մոնիտորինգի դիտացանց

Ստորերկրյա ջրեր

Արարատյան դաշտը Հայկական լեռնաշխարհի միջլեռնային իջվածքներից է: Այն զբաղեցնում է Արաքս գետի միջին հոսանքները և գտնվում է Հայկական Պար և Ուրցի լեռնաշղթաների, Գեղամա հրաբխային լեռնավահանի, Արարատ և Արագած հրաբխային լեռնազանգվածների միջև:

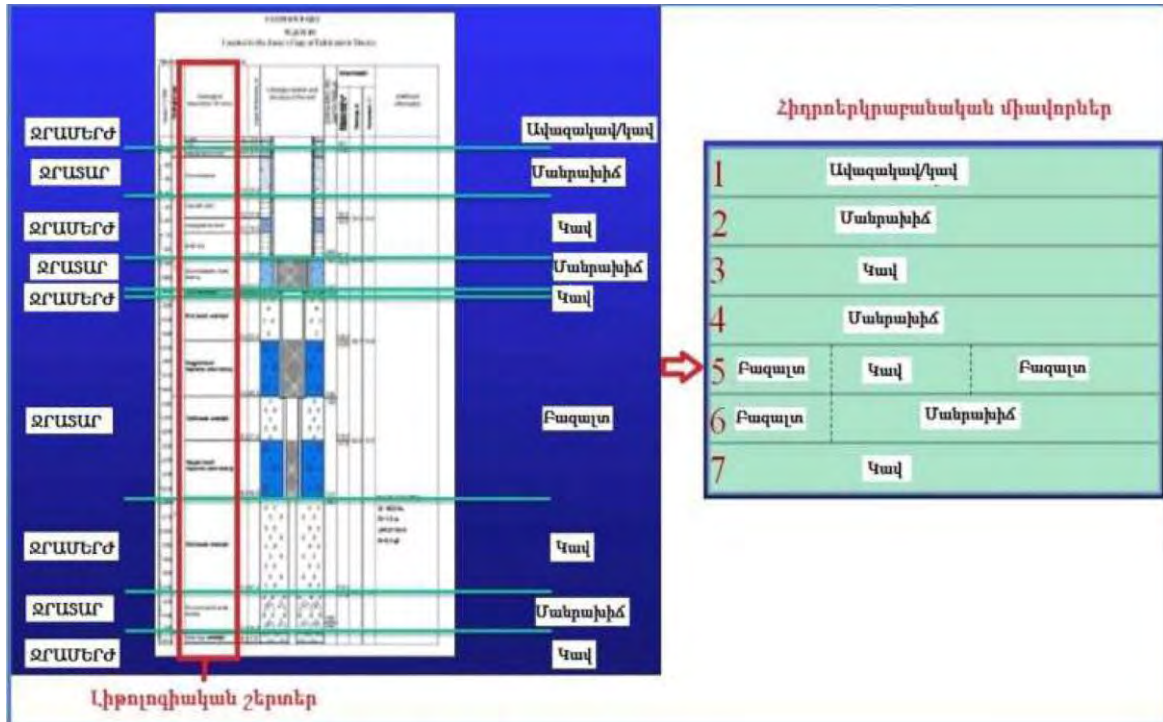
Արարատյան դաշտը գտնվում է Արաքս գետի միջին հոսանքներում և տարածվում է հյուսիս-արևմուտքից հարավ-արևելք մոտ 120կմ երկարությամբ և 10-25կմ լայնությամբ: Դաշտը գտնվում է ծովի մակարդակից 800-930մ բարձրության վրա և զբաղեցնում է մոտ 1177կմ² տարածք: Այն ստորերկրյա ջրերի բնական շտեմարան է,

ուր ջրերը մուտք են գործում դաշտը շրջափակող Արարատի և Արագածի լեռնազանգվածներից, Գեղամա և Հայկական պար լեռնաշղթաներից:

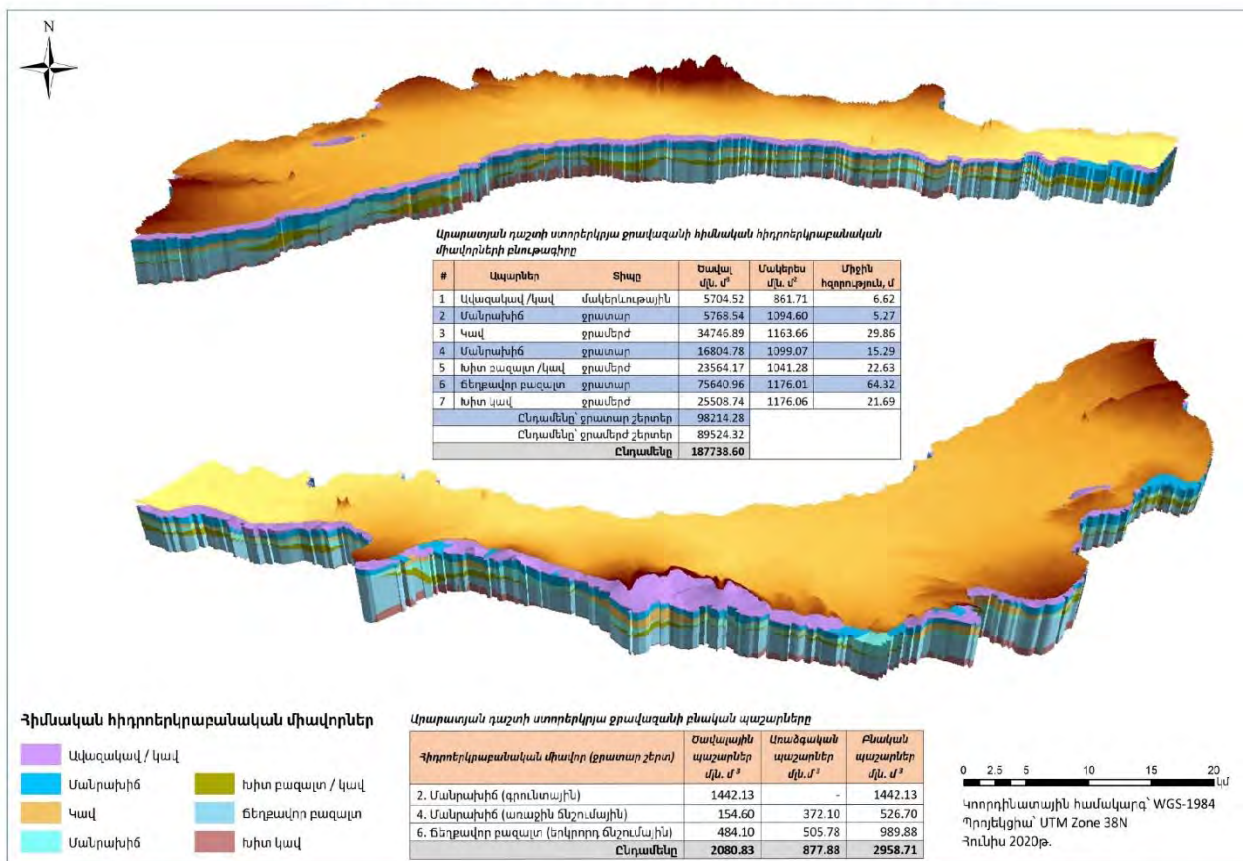
Նկար 2.6.2. Արարատյան դաշտ մուտք գործող ջրային հոսքեր

Արարատյան դաշտի երկրաբանական կառուցվածքը ձևավորվել է իջվածքների և վերին, և ստորին չորրորդական բազալտային լավաների ժայթքման արդյունքում: Տարածքին բնորոշ են լճագետային և հրաբխային ջրատար շերտերը: Այդ շերտերի տակ գտնվում է ծալքավոր, ջրամերժ շերտ, որը հիմնականում կազմված է Պալեոգոյան և Մեզոգոյան-Կայնոգոյան դարաշրջանների ավազաքարերից, կավից և կարբոնատային ապարներից: Արարատյան դաշտը ներկայումս լցված է գետաբերուկային (ալյուվիալ), հեղեղաբերուկային (պրոլյուվիալ) և լճային նստվածքներով: Արարատյան դաշտի ստորերկրյա ջրավազանը պարունակում է խիտ կավից, մանրախճից, ավազից, հրաբխային բազալտից և անդեզիտային նստվածքներից կազմված երկրաբանական ենթաշերտեր:

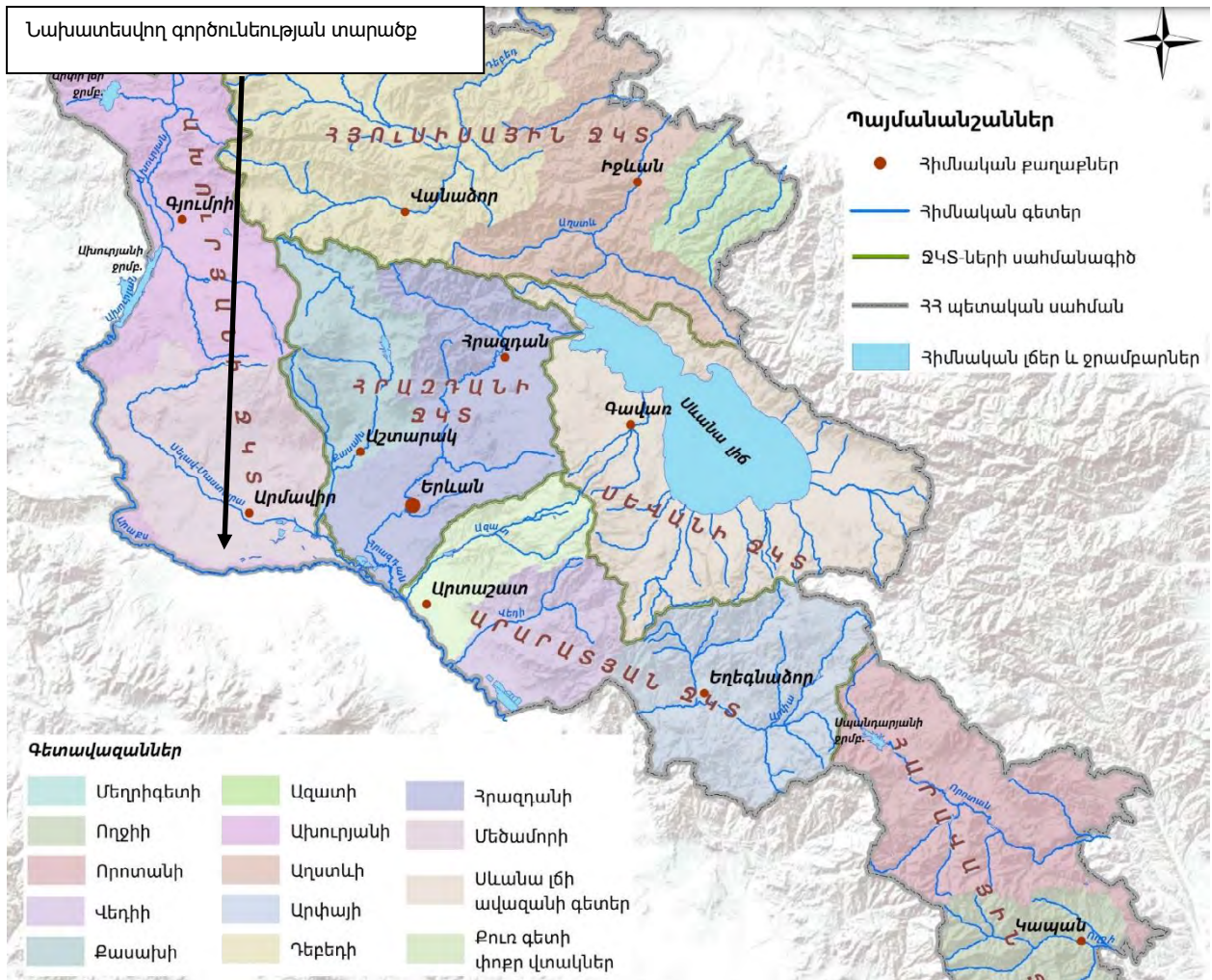

Նկար 2.6.3. Արարատյան դաշտի ստորերկրյա ջրավազանը կազմող երկրաբանական ենթաշերտերի (ջրամերժ գոտիների) սխեմա

Արարատյան դաշտի ստորերկրյա ջրավազանի եռաչափ մոդելը

Նկար 2.6.4. Արարատյան դաշտի ստորերկրյա ջրավազանի եռաչափ մոդելը

Նկար 2.6.4. ՀՀ ջրավազանային կառավարման տարածքները և հիմնական գետավազանները

Արարատյան դաշտում բացահայտված ջրատար հորիզոնների սնունդ հիմնականում կատարվում է երկրորդ ճնշումային կամ հրաբխային ապարներով ներկայացված ջրատար հորիզոնի ջրերի վերընթաց բեռնաթափման շնորհիվ: Այստեղ պատմականորեն ձևավորվել են ստորերկրյա ջրերի զգալի պաշարներ, որոնց մի մասը դրական ճնշման շնորհիվ բեռնաթափվում է Արարատյան դաշտում և ձևավորում Մեծամոր գետը, Միսի, Կապույտ լճի, Արտաշատի և այլ բնական աղբյուրների խմբերը, իսկ մնացած մասը գոլորշանում է և խորքային հոսքով անցնում գոգավորության սահմաններից դուրս:

Հայցվող տարածքը պատկանում է Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածքին:

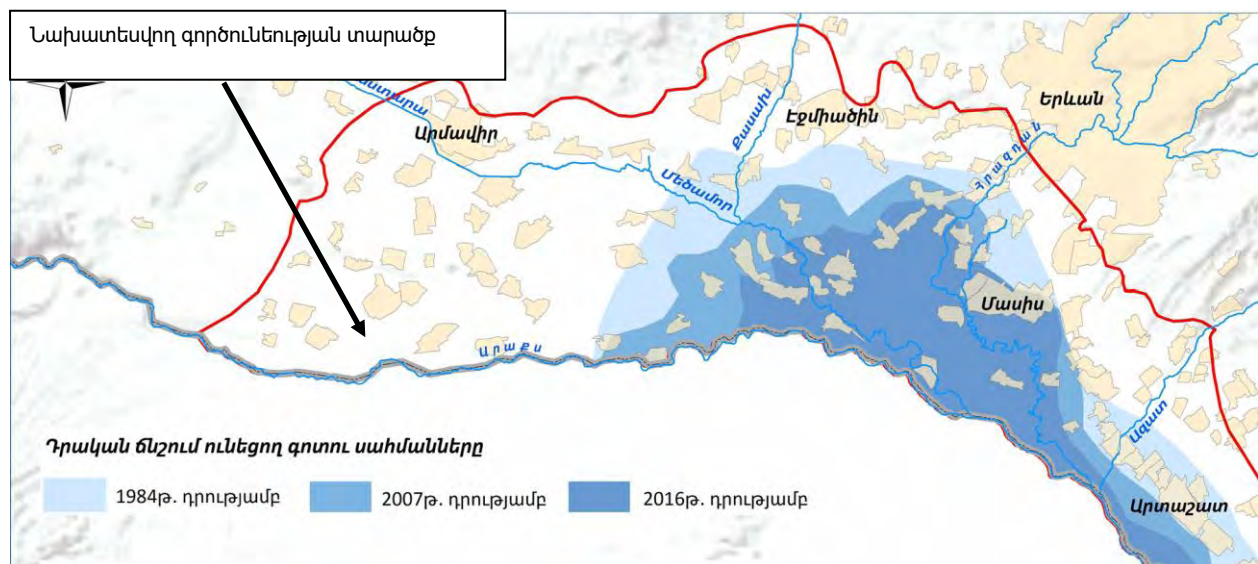
ԱՄՆ ԵՀԿ կողմից մշակված «Արարատյան ջրավազանի հիդրոերկրաբանական կառուցված» գիտահետազոտական ուսումնասիրության հիման վրա՝ ԳԱՏՕ ծրագրի կողմից կատարվել է Արարատյան դաշտի ստորերկրյա ջրավազանի ճնշումային գոտիների, այսինքն՝ հողի մակերևութից բարձր մակարդակ ունեցող (շատրվանող հորատանցքներով), և հողի մակերևութից բացասական մակարդակ ունեցող (չշատրվանող հորատանցքներով):

Նկար 2.6.5-ից պարզ է դառնում, որ հայցվող տարածքը գտնվում է հողի մակերևութից բացասական մակարդակ ունեցող չշատրվանող հորատանցքներով տարածքում:

2022 թվականի ընթացքում Ախուրյանի ՋԿՏ-ում ստորերկրյա քաղցրահամ ջրերի քանակական մոնիթորինգ իրականացվել է 40 դիտակետում, որտեղ դիտարկվել են ջրի ջերմաստիճանը, ծախսը և մակարդակը, իսկ 19 դիտակետից իրականացվել է նաև նմուշառում՝ ջրի քիմիական ուսումնասիրության նպատակով: Հայցվող տարածքին ամենամոտը գտվող երկու հորատանցքների համարներն են՝ 2024-ը և 2025-ը: Նշած հորատանցքների կոորդինատներն են՝

2024 դիտակետ x-40.09186, y-44.01733,

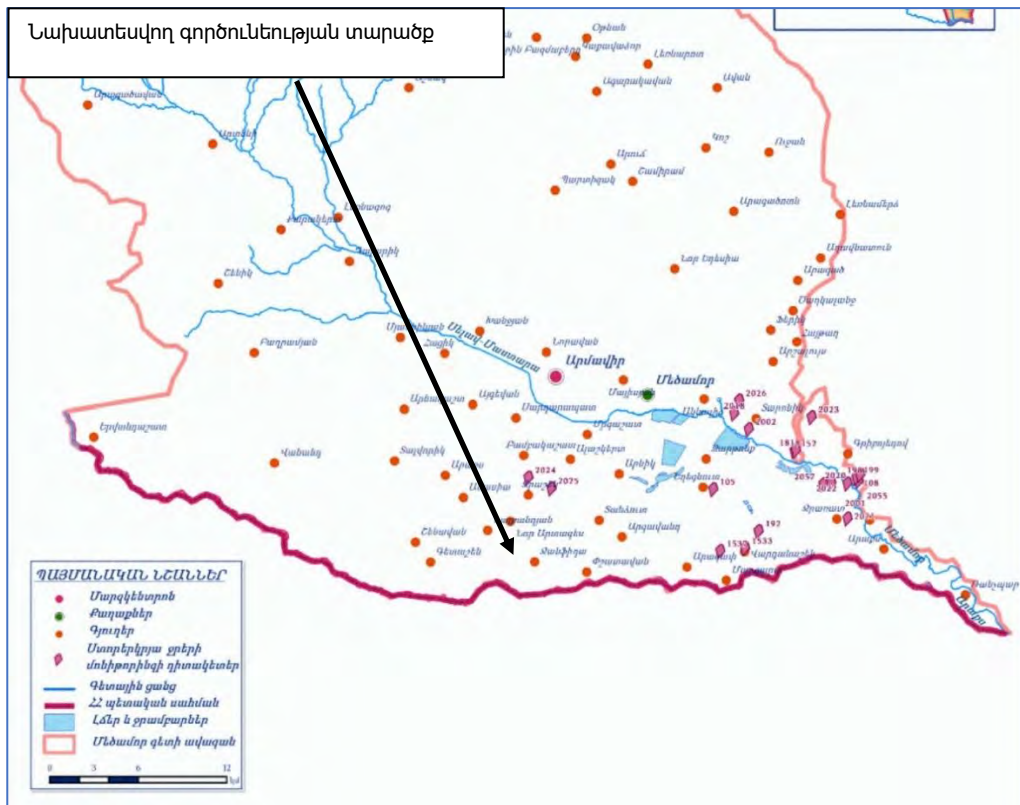
2025 դիտակետ x-40.08542, y-44.03578

Նկար 2.6.5. Արարատյան դաշտի ստորերկրյա ջրավազանի ճնշումային գոտիները

Դիտակետի համար	Բնադրյուրի տիպ	Տեղադիրք	Մակարդակ մ.	
			2021	2022
2024	Հորատանցք	գյ. Բամբակաշատ	-18.41	-18.97
2025	Հորատանցք	գյ. Հայկական	-12.43	-12.96

Արարատյան արտեզյան ավազանի հյուսիս-արևմտյան մասում (Արմավիրի մարզ) Բամբակաշատի N2024 դիտակետում 2015-2018թթ. նկատվում է ստորերկրյա ջրերի մակարդակի բարձրացում, սկսած 2018 թվականից նկատվել են մակարդակի անընդհատ իջեցումներ՝ 17.36-18.94մ: Նույն երևույթը նկատվում է նաև Հայկական գյուղի N2025 դիտակետում՝ 2015-2017թթ. նկատվել է բարձրացում, իսկ սկսած 2017թ կտրուկ իջեցում՝ 11.54-12.94մ:

Նկար 2.6.6. Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրերի մոնիթորինգի դիտացանց

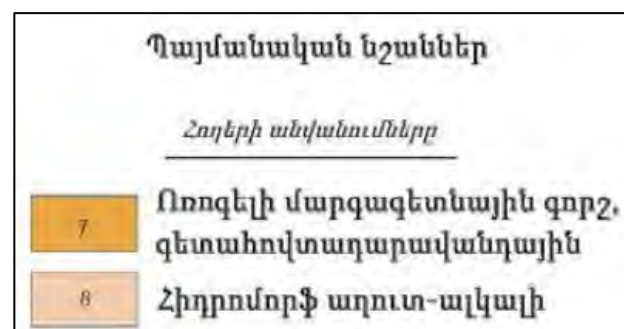
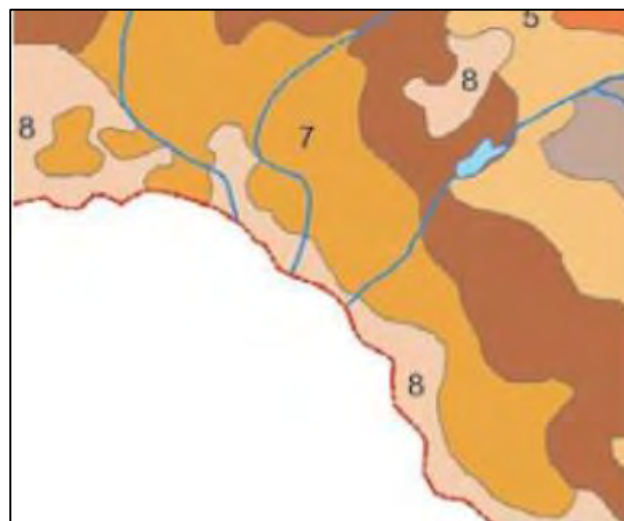
Արսենի կոնցենտրացիայի գերազանցումներ դիտվել են գյ. Ապագաի N2020 և գյ. Լուսագյուղի N2022 գրունտային ջրհորների և գյ. Բամբակաշատի N2024 հորատանցքի դիտակետերում: Պղնձի և կապարի կոնցենտրացիաների

տատանումները համապատասխանաբար կազմել են 0.0002-0.008մգ/լ, 0.0001-0.007մգ/լ, և չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

2.7 Հողային ծածկույթ

Հանքավայրի շրջանում զարգացած են հիմնականում ոռոգելի մարգագետնային գորշ, գետադարավանդային, կիսանապատային գորշ և աղուտակալի հողատիպերը:

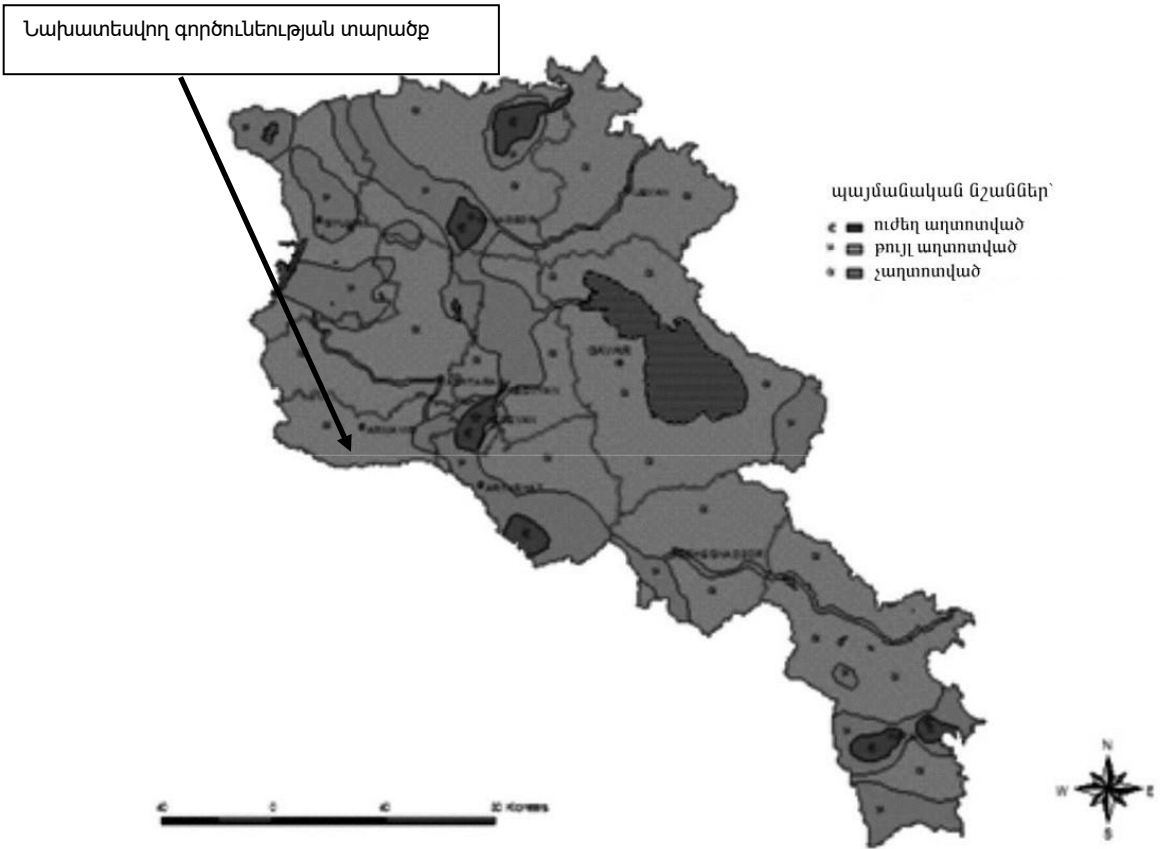
Հող, բնական գոյացություն՝ կազմված ծագումնաբանորեն իրար հետ կապված հորիզոններից, որոնք ձևավորվել են երկրի կեղևի մակերեսային շերտերի վերափոխման հետևանքով՝ ջրի, օդի և կենդանի օրգանիզմների ներգործության շնորհիվ: Հողը երկրակեղևի մակերեսային փխրուն շերտն է, որը փոփոխվում է մթնոլորտի և օրգանիզմների ազդեցությամբ, լրացվում է օրգանական մնացուկներով:

Նկար 2.7.1 Շրջանի հողերի բնական տիպերի տարածման քարտեզ

Արարատյան դաշտի հիմնական հողատիպերն են.

Ոռոգելի մարգագետնային գորշ, գետադարավանդային, կիսանապատային գորշ և աղուտ-ալկալի: Հանքավայրում գերակշռում են ոռոգելի մարգագետնային գորշ գետահովտադարավանդային հողերը: Գոյացել են գետերի հովիտներում, այդ հողերին բնորոշ են հումուսի ցածր (1-2%) պարունակությունը, զգալի է կլանված մագնեզիումի պարունակությունը, PH 6.9-8.1, կլանման ծավալը՝ 14-35մգ/էկվ: ձևավորվել են Արարատյան հարթավայրի 800-950մ բարձրության սահմաններում, ինչպես մարդու դարավոր գործունեության, այնպես էլ գրունտային ու մակերեսային խոնավության համատեղ ներգործության պայմաններում, որոնց ընդհանուր տարածքը կազմում է 53 հազ.հա: Այդ հողերի համար բնորոշ է թույլ հումուսայնությունը (1.5-2.0%) և կարբոնատայնությունը (3-7%), հիմնային ռեակցիան (pH 8.2-8.5), միջին կլանման ծավալը (30-40 մգ.էկվ/100 գ) և բավարար ֆիզիկական հատկությունները: Հողերը հարուստ են ընդհանուր ֆոսֆորով (0,19-0,50%), և կալիումով (1,3-2,07%), սակայն աղքատ են ընդհանուր ազոտով (0,06-0,16):

Նկար 2.7.2 ՀՀ-ում ծանր մետաղներով աղտոտված հողատարածքները

Քարտեզից պարզ է դառնում, որ հայցվող տարածքը գտնվում է ծանր մետաղներով թույլ աղտոտված գոտում:

Հարկ է նշել, որ հողաբուսական շերտը նախատեսվող բացահանքի տարածքում բացակայում է, քանի որ հանքավայրի տարածքը նախկինում շահագործվել է:

Հայցվող տեղամասի 04-083-0201-0055 ծածկագրով հողամասի մակերեսը կազմում է 4.0609հա, նպատակային նշանակությունը՝ արդյունաբերության, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության, գործառնական նշանակությունը՝ արդյունաբերական օբյեկտների, գրանցված իրավունքի տեսակը՝ վարձակալություն:

Հայցվող տեղամասի 04-083-0201-0054 ծածկագրով հողամասի մակերեսը կազմում է 0.3հա, նպատակային նշանակությունը՝ արդյունաբերության, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության, գործառնական նշանակությունը՝ արդյունաբերական օբյեկտների, գրանցված իրավունքի տեսակը՝ սեփականություն:

Հայցվող տեղամասի 04-083-0201-0045 ծածկագրով հողամասի մակերեսը կազմում է 4.8443հա, նպատակային նշանակությունը՝ արդյունաբերության, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության, գործառնական նշանակությունը՝ գյուղատնտեսական արտադրական օբյեկտների, գրանցված իրավունքի տեսակը՝ սեփականություն:

2.8 Բուսական և կենդանական աշխարհ

Հայաստանի բնակչության բարեկեցությունը մեծապես կախված է կենսաբանական պաշարների առկայությունից, որոնք, ընդերքի պաշարների հետ հավասարապես, երկրի համար հանդիսանում են ռազմավարական ռեսուրսներ:

Նախատեսվող աշխատանքների իրականացման ընթացքում հնարավոր ազդեցությունը կրող կենսաբազմազանության և էկոհամակարգերի էլակետային տվյալները հավաքագրվել և մշակվել են հիմնվելով կենսաբազմազանության

վերաբերյալ ՀՀ-ում գերծող օրենքներից, ՀՀ-ի կողմից ստորագրված համապատասխան միջազգային կոնվենցիաներից և պայմանագրերից:

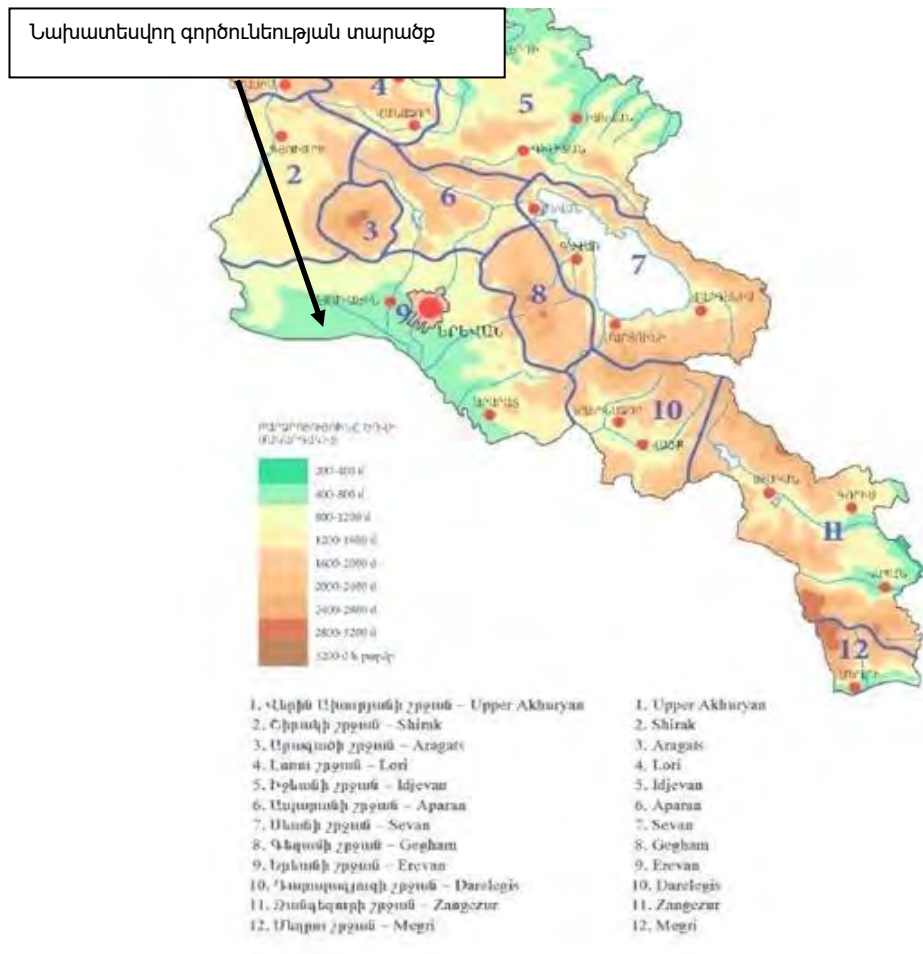
Հավաքվել և վերլուծվել է տվյալ տարածաշրջանի ֆլորայի և ֆաունայի վերաբերյալ գրեթե ամբողջ գիտական տեղեկատվությունը: Հատուկ ուշադրություն է դարձվել տարածքներում (ՀՀ Կարմիր գրքում, 2010թ.) գրանցված բույսերի և կենդանիների առկայությանը և անհրաժեշտ բնապահպանական միջոցառումների մշակմանը:

Տվյալ տարածաշրջանը ենթարկված է անտրոպոգեն ազդեցության: Ըստ Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդի տեղեկանքի հայվող տարածքը հանդիսանում է նախկին հանքավայր, որը շահագործվել է 1964 թ-ից մինչև 1992 թ.-ը: Տարիներ շարունակ ուսումնասիրվող տարածքի հարակից տարածքները և շրջապատող լանջերը օգտագործվել և շարունակում են օգտագործվել հանքարդյունաբերական, տնտեսական և գյուղատնտեսական նպատակներով: Այս ամենը հանգեցրել է նրան, որ նախատեսվող գործունեության տարածքի հարակից տարածքներում բնական էկոհամակարգերը ներկայումս խիստ փոփոխված և դեգրադացված են: Հարկ է նշել, որ ուսումնասիրվող տեղամասում բացակայում են ինչպես հազվագյուտ էկոհամակարգեր, այնպես էլ կենդանիների և բույսերի հազվագյուտ տեսակներ, քանի որ հայցվող տեղամասը տարիներ շարունակ օգտագործվել է որպես հանքավայր: Ուստի կենդանական ու բուսական աշխարհի վերաբերյալ տեղեկատվությունը ավելի նպատակահարմար է ներկայացնել ավելի լայն տարածաշրջանի կտրվածքով:

Հայաստանի Հանրապետությունում առանձնացվում է 12 ֆլորիստիկ շրջաններ: Ուսումնասիրվող տեղամասը գտնվում է Երևանի ֆլորիստիկ շրջանում (Հայաստանի Հանրապետության ֆլորիստիկ շրջանները ըստ Կ.Թամանյանի և Գ.Ֆայվուշի, 2009թ) և գրավում է կիսաանապատային լեռնահարթավայրային (500-1000մ.ձ.մ.) լանջափտային գոտին, որով և պայմանավորվում է տարածաշրջանի կենսաբազմազանությունը:

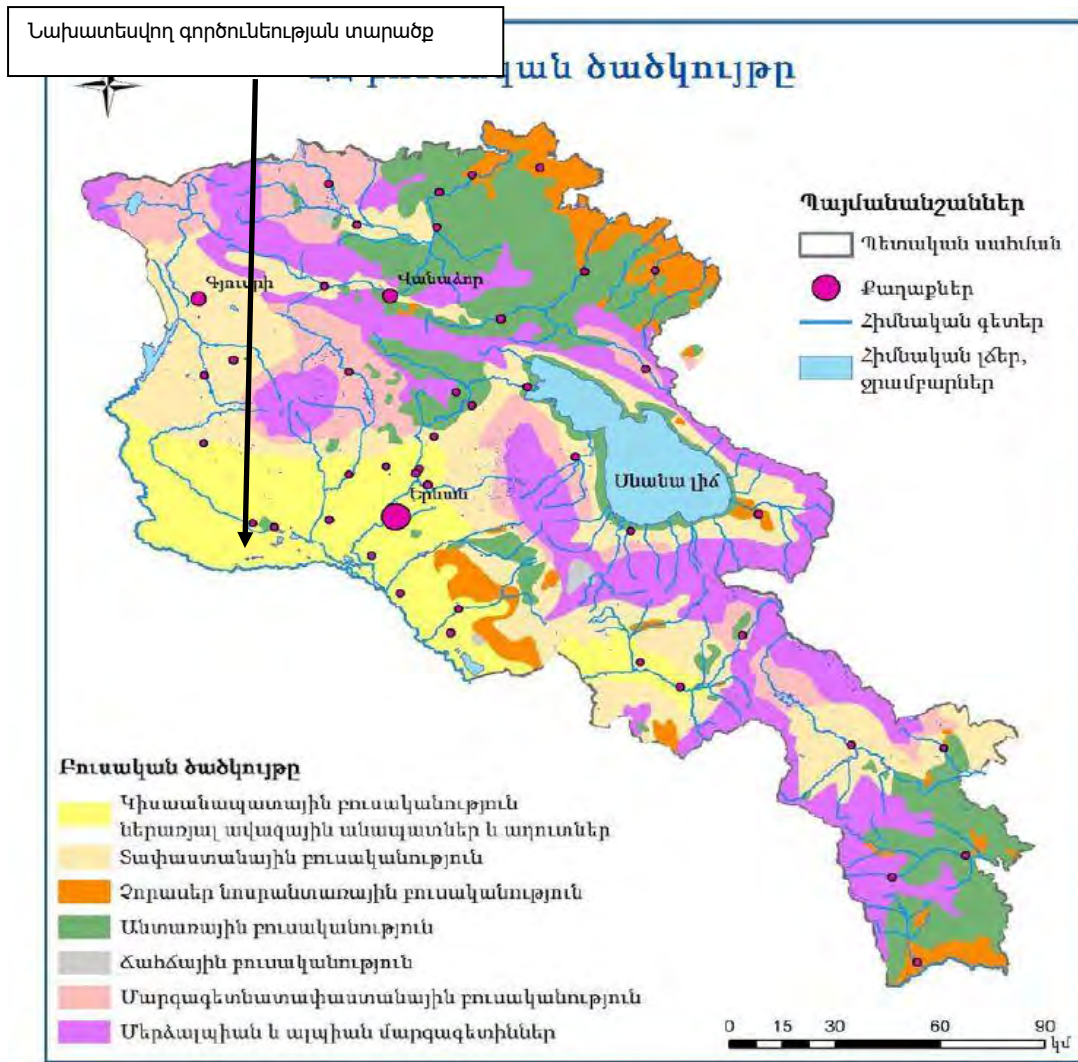
Երևանի ֆլորիստիկ շրջանը Հայաստանում երկրորդն է բուսատեսակների թվով, որոնց թիվը 1920 է : Ֆլորիստիկ շրջանի բարձրունքային սահմանները գտնվում

է (700-1700մ.ծ.մ.): Բուսականության հիմնական տիպերն են՝ կիսաանապատներ, աղուտացված ճահիճներ, անապատ, տափաստաններ, գիհու նոսրանտառներ: Էնդեմիկ բույսերի քանակը՝ 46 է, Կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակերի թիվը՝ 144 է, ըստ (,Կենսաբանական բազմազանության մասին կոնվենցիա,, ՀՀ հինգերորդ ազգային զեկուլյցից, 2014 թ):

Նկար 2.8.1 Հայաստանի Հանրապետության ֆլորիստիկ շրջանները ըստ Կ.Թամանյանի և Գ.Ֆայվուշի (2009թ.)

Ուսումնասիրվող տեղամասը գտնվում է մոտավորապես 860մ բացարձակ բարձրության վրա: Այստեղ բուսականության հիմնական տիպերն են կիսաանապատային բուսականություն, ներառյալ ավազային անապատներ և աղուտներ: Բուն ուսումնասիրվող տարածքում անտառածածկ տարածքներ չկան:

Նկար 2.8.2 Հայաստանի Հանրապետության բուսական ծածկույթը

Տարածաշրջանին բնորոշ, ՀՀ բույսերի Կարմիր գրքում գրանցված տեսակներ են՝

Նվարդակ քնարածն (*Lepidium lyratum* L.), Աղածաղիկ կուլպական (*Halanthium kulpianum*), Կալախոտ կասպիական (*Kalidium caspicum*), Օշան Թամամշյանի (*Salsola tamamschjanae*),

Տարածաշրջանում համաձայն Ա. Մաղաքյանի հետազոտությունների, գրանցված է մոտ 130 բուսատեսակ, որոնցից որպես դոմինանտ կարելի է նշել հովվափողազգիներից (*Alismataceae*)՝ հովվափող լանցետային (*Alisma lanceolatum*), սովորական նետախոտը (*Sagittaria sagittifolia* L.), եռատերև նետախոտը (*Sagittaria trifolia* L.), հովանոցազգիներից՝ ակտոնոլեմ խոշորաբաժակը (*Actinolema macrolema*),

աննշմարակող անհարթապտուղը (*Aphanopleura trachisperma*), երնջակ Վանատուրի (*Eryngium vanaturii*), աստղածաղիկազգիներից՝ վարդատերեփուկ մուշկայինը (*Amberboa moschata*), խոզանափուշ բարակը (*Caucinia tenella*), կանգար տուրնեֆորի (*Gundella tournefortii*), կաթնուկ Թախտաջյանի (*Lactuca takhtadzhianii*), խաչածաղկավորներից՝ *Isatis ornitorhynchus* (լրջուն թռչնակտուց), ցախակեռասազգիներից՝ *Sambucus tigranii* (կտտենի, թանթրվենի Տիգրանի), մեխակազգիներից՝ *Acanthophyllum pungens* (փշատերևուկ ծակող), *Allochrysa bungei* (ալոխրուլա բունգեի), *Dianthus libanotis* (մեխակ Լիբանանի), թելուկազգիներից՝ *Bienertia cycloptera* (բիեներցիա շուրջաթև), *Salsola tamamschjanae* (օշան Թամամջյանի), *Spinacia tetronda* (սպանախ քառաեզ), լոբազգիներից՝ *Astragalus paradoxus* (գազ տարօրինակ), *Trigonella capitata* (հացհամեմ գլխիկավոր), ֆրանկենազգիներից՝ *Frankenia pulverulenta* (ֆրանկենիա փոշապատ), բորակաթուփազգիներից՝ *Nitraria schoberi* (բորակաթուփ շոբերի), հացազգիներից՝ *Aegilops crassa* (այծակն հաստ), *Triticum araraicum* (ցորեն Արարատյան), կարմրանազգիներից՝ *Tamarix* (կարմրան), *Tanarix octandra* (կարմրան ութառեզանի), գուգատերևազգիներից՝ *Tetradiclis tanella* (տետրաղիկլիս բարալիկ) և այլն:

Բուն ուսումնասիրվող և հարակից տարածքներում ՀՀ բույսերի Կարմիր գրքում գրանցված տեսակներ չկան, քանի որ այդ տարածքները ենթարկված են անտրոպոգեն ազդեցության, բնական էկոհամակարգերը ներկայումս խիստ փոփոխված և դեգրադացված են: Ուստի դրանց պահպանության համար հատուկ միջոցառումներ չի նախատեսվում:

Կաթնասուններ

Տեղանքին բնորոշ կաթնասուններից առավել տարածված են՝ Անտառային մուկ (*Apodemus sylvaticus*), Մոխրագույն համստերիկ (*Cricetulus migratorius*), Սովորական դաշտամուկ (*Microtus arvalis*), Սովորական ոզնի (*Erinaceus europaeus*), Լայնական ոզնի (*Hemiechinus auritus*) - գրանցված է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում վտանգված կարգավիճակով, Փոքր ճագարամուկ (*Allactaga elater*) - գրանցված է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում վտանգված կարգավիճակով, Փոքրասիական ճագարամուկ (*Allactaga euphratica*), Մոխրագույն առնետ (*Rattus norvegicus*), Տնային մուկ (*Mus musculus*),

Փոքրասիական ավազամուկ (*Meriones blackleri* Thom.), Պարսկական ավազամուկ (*Meriones persicus*), Աքիս (*Mustela nivalis*), Քարակզաքիս (*Martes foina*), Գայլ (*Canis lupus*), Սովորական աղվես (*Vulpes vulpes*), Նապաստակ (*Lepus europaeus*), Սովորական շնագայլ (*Canis aureus*), Եղեգնակատու (*Felis chaus*):

Սողուններ և երկենցաղներ

Տարածաշրջանի հերպետոֆաունան ներկայացված է՝ Սովորական լորտու (*Natrix natrix*), Ջրային լորտու (*Natrix tessellata*) Կանաչ դոդոշ (*Bufo viridis*), Լճագորս (*Pelophylax ridibundus*), Երկարատ սցինկ (*Eumeces schneideri*) - գրանցված է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում խոցելի կարգավիճակով, Շերտավոր մողես (*Lacerta agilis*), Շորաուխի մողեսիկ (*Eremias strauchi*), Արևմտյան վիշապիկ (*Eryx jaculus*), Ջիթապողագույն սահնօձ (*Coluber najadum*), Սողեսօձ (*Malpolon monspessulanus*), Անդրկովկասյան գյուրգա (*Macrovipera lebetina*):

Թռչուններ

Թռչուններից տարածաշրջանում հանդիպող տեսակներն են՝ Փոքր սուզակ (*Podiceps ruficollis*), Սոխրագույն տառեղ (*Ardea cinerea*), Դեղին տառեղ (*Ardeola ralloides*), Կվակվա (*Nycticorax nycticorax*), Սպիտակ արագիլ (*Ciconia ciconia*), Փոքր ջրցուկ (*Ixobrychus minutus*), Սև ցին (*Milvus migrans*), Մեծ ճուռակ (*Buteo buteo*), Սովորական հողմավար բազե (*Falco tinnunculus*), Սոխրագույն սագ (*Anser anser*) - գրանցված է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում խոցելի կարգավիճակով, Կոնչան բաղ (*Anas platyrhynchos*), Կարմրազլուխ սուզաբաղ (*Aythya ferina*), Քարակաքավ (*Alectoris chukar*), Լոր (*Coturnix coturnix*), Սև փարփար (*Fulica atra*), Եղեգնահավ (*Gallinula chloropus*), Սովորական կիվիկ (*Vanellus vanellus*), Կարմրատ կոցար (*Tringa totanus*), Մորակոցար (*Gallinago gallinago*), Ճնճղուկ ավազակոցար (*Calidris minuta*), Ոտնացուլիկ (*Himantopus himantopus*) - գրանցված է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում խոցելի կարգավիճակով, Հայկական որոր (*Larus armenicus*), Սովորական որոր (*Larus ridibundus*), Սպիտակաթև ջրածիծառ (*Chlidonias leucopterus*), Թխակապույտ աղավնի (*Columba livia*), Սովորական կկու (*Cuculus conor*), Սև մագաղաթն ծիծեռնակ (*Apus apus*), Ոսկեգույն մեղվակեր (*Merops apiaster*),) Ներկարար (*Coracias garrulus*) - գրանցված է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում խոցելի կարգավիճակով, Հոպոպ

(*Upupa epops*), տափաստանային արտույտ (*Melanocorypha calandra*), Դաշտային արտույտ (*Alauda arvensis*), Փուփուլավոր արտույտ (*Galerida cristata*), Գյուղական ծիծեռնակ (*Hirundo rustica*), Սպիտակ խաղտոնիկ (*Motacilla alba*), Կապտավող սոխակ (*Luscinia svecica*), Սևուկ կարմրատուտ (*Phoenicurus ochruros*), Սևագլուխ քչքչան (*Larus ichthyaetus*), Պարող քարաթռչնակ Պարող քարաթռչնակ (*Oenanthe isabellina*), Սովորական քարաթռչնակ (*Oenanthe Oenanthe*), Սև կեռնեխ (*Turdus merula*), Կապույտ քարակեռնեխ (*Monticola solitarius*), Ծնկլտան գեղգեղիկ (*Phalloscopus collybitus*), Սոխրագույն շահրիկ (*Sylvia communis*), Մեծ երաշտահավ (*Parus major*), Կորեկնուկ (*Miliaria calandra*),), Սովորական դրախտապան (*Emberiza citronella*), Ամուրիկ (*Fringilla coelebs*), Կանեփնուկ (*Carduelis cannabina*), Տնային ճնճղուկ (*Passer domesticus*), Սովորական սարյակ (*Sturnus vulgaris*), Սովորական ճայ (*Corvus monedula*), Սովորական կաշաղակ (*Pica pica*), Սոխրագույն ագռավ (*Corvus corone*):

Հարկ է նշել, որ բուն ուսումնասիրվող և հարակից տարածքում ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում գրանցված կենդանատեսակներ չկան, ինչը բացատրվում է այդ տարածքի բնական էկոհամակարգերի խիստ փոփոխված, տեղանքը բավականին ուրբանիզացված և գյուղատնտեսական և արդյունաբերական նպատակներով օգտագործված լինելու հանգամանքով: Կան, սակայն, մի շարք կենդանատեսակներ, որոնք բավականաչափ հանդուրժող են մարդկային միջամտության նկատմամբ, և մնում են տեղում (օրինակ՝ նապաստակը, ոզնին և այլն): Բացի այդ, որոշ տեսակներ կարող են բավականաչափ հարմարվողական կենսակերպ վարել նոր պայմանների նկատմամբ (օրինակ՝ աղվեսը, կամ որոշ թռչնատեսակներ):

Այսպիսով, ուսումնասիրվող տեղամասում բացակայում են ինչպես հազվագյուտ էկոհամակարգեր, այնպես էլ կենդանիների հազվագյուտ տեսակներ, որի հետ կապված դրանց պահպանության համար հատուկ միջոցառումներ չի նախատեսվում:

«Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենքին համաձայն բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ են համարվում բնության հուշարձաններ: ՀՀ տարածքի բնության հուշարձանների ցանկը հաստատվել է ՀՀ կառավարության 14.08.2008թ.-ի N967 որոշմամբ: ՀՀ Արմավիրի մարզում գտնվում են բնության հետևյալ հուշարձանները.

Աղյուսակ 2.9.1

Հ/Հ	Անվանումը	Գտնվելու վայրը
1	2	3
1.	«Մեծամոր» լիճ	Արմավիրի մարզ, Տարոնիկ գյուղից մոտ 3 կմ հս-արմ
2.	«Զրաճահճային բուսականություն»	Արմավիրի մարզ, Մեծամոր լիճ
3.	«Ավազասեր (պսամոֆիլ) բուսականություն»	Արմավիրի մարզ, քաղ. Վաղարշապատ, Զվարթնոց տաճարի մոտ

Ուսումնասիրվող տարածքը, ինչպես նաև հարակից շրջանները ներառված չեն բնության հատուկ պահպանվող տարածքում: Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներից ուսումնասիրվող տարածքին ամենամոտ գտնվողը «Որդան կարմիր» պետական արգելավայրն է:

«Որդան կարմիր» պետական արգելավայր, բնության հատուկ պահպանվող տարածք, Հայաստանի Հանրապետության 27 արգելավայրերից մեկը: Կազմավորվել է 1987-ին, ունի 219.85 հա տարածք՝ ՀՀ Արմավիրի մարզում՝ Արարատյան դաշտում Արգավանդ, Արագափ և Ալաշկերտ գյուղերի միջև՝ ծովի մակարդակից 900-950 մ բարձրություններում:

Ստեղծվել է աղուտներում բնակվող որդան կարմիր էնդեմիկ միջատի (Հայկական լեռնաշխարհում գրեթե 3 հազարամյակ օգտագործվել է որպես կարմիր ներկ): Այստեղ պահպանության տակ են որդան կարմիրը և նրա հիմնական կերաբույսերը՝ աղաղիմացկուն որդանխոտը և հարավային եղեգը:

Դեռևս 5-րդ դարից մատենագիր աղբյուրները (Մովսես Խորենացի, Ղազար Փարպեցի և ուրիշներ) վկայում են, որ Արաքս գետի երկու ափերին որդան կարմիրն այնպիսի լայն տարածում ուներ, որ հողը տեղ - տեղ գորգի նման զարդարվում էր

կարմիր նախշերով, իսկ արածող անասունների ոտքերը ներկվում էին կարմիր գույնով:

Արարատյան որդանից ստացվող բնական ներկը՝ կարմինը, արևելքում հայտնի էր հայկական «կրմրզի» (հայերեն՝ գինեգույն) անունով: Ներկը ստացվում էր որդի՝ մուգ բալի գույնի անթև դանդաղաշարժ էգերից, որոնք տարվա որոշակի ամիսներին և օրվա որոշակի ժամերին հողից դուրս են գալիս՝ զուգավորվելու: Հնում որդանի կարմիրով ներկված թելերով է գործվել հայ թագավորների հագուստը՝ բոսորագույն ծիրանին: Դրանից ստացվող թանաքով՝ մելանով են գրել թագավորական նամակները, կաթողիկոսական կոնդակները: Որդան կարմիրը կիրառվել է նաև միջնադարյան ձեռագրերի, մանրանկարչության, եկեղեցական պատկերազարդության մեջ: Դժբախտաբար, սինթետիկ ներկերը մոռացության մատնեցին որդանները:

Հանքավայրի տեղամասը գտնվում է արգելավայրից 7.5կմ հեռավորության վրա: Հաշվի առնելով արգելավայրի հեռավորությունը ուսումնասիրվող տեղամասից, կարելի է փաստել, որ նախատեսվող աշխատանքները ազդեցություն չեն ունենա ազգային պարկի վրա:

2.10 Պատմամշակութային հուշարձանների ցանկը

Արմավիրի մարզի Ջանֆիդա գյուղի պատմության և մշակույթի հուշարձանների ցանկը, որը 2002 թ. հաստատվել է Հայաստանի կառավարության կողմից[1]: Ցանկում ներառված է ընդամենը 2 հուշարձան (2 միավոր):

Աղյուսակ 2.10.1

Հուշարձան	Կառուցված	Վայր, հասցե	Համա-րանիչ	Նշան	Հավելյալ նշումներ
Խաչքար	9-11 դդ.	2 կմ ան	4.83/1	Հ	1970-ական թթ. կառուցված սրբատեղիում, «Խաչքարի դաշտ» վայրում, ջրանցքի մոտ
Հուշարձան Երկրորդ աշխարհամարտում գոհվածների	1968 թ.	գ. մ.	4.83/2	S	քանդ.՝ Արա Մարգարյան

3. ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Հայցվող տարածքը գտնվում է Արմավիրի մարզի Մեծամոր խոշորացված համայնքում, Ջանֆիդա գյուղի տարաքում:

Մարզի տարածքը՝ 1231 քառ.կմ /ՀՀ տարածքի 4.2% -ը/: Բնակչությունը՝ 265 հազար 900 մարդ /2022 թ. հոկտեմբերի 1-ի դրությամբ/, որից քաղաքային՝ 82 հազար 800 մարդ, գյուղական՝ 183 հազար 100 մարդ: Բնակչության խտությունը՝ 216 մարդ/կմ.ք.: Համայնքների թիվը՝ 8, որից քաղաքային՝ 3: Բնակավայրերի թիվը՝ 98, որից սահմանամերձ՝ 7: Սահմանի երկարությունը՝ 130.5 կմ (Թուրքիայի հետ), որն ընդգրկում է 7 համայնք՝ 34.3 հազար բնակչությամբ(մարզի բնակչության 10.1%-ը): Մարզկենտրոն՝ ք. Արմավիր, Երևանից հեռավորությունը 48 կմ է: Մարզի տարածքով անցնում է Երևան-Գյումրի միջպետական նշանակության ճանապարհը և Երևան-Թբիլիսի երկաթուղին: Կլիման՝ արևոտ, չոր ցամաքային: Մարզն ընդգրկում է երեք շրջաններ՝ Արմավիր, Վաղարշապատ և Բաղրամյան: Արմավիրի շրջանում բնակվում է շուրջ 118.3 հազար մարդ, Բաղրամյանի շրջանում՝ 19.7 հազար և Վաղարշապատի շրջանում՝ 138.8 հազար: Մարզն ունի 3 քաղաքային համայնքներ՝ Արմավիր, Վաղարշապատ և Մեծամոր քաղաքներով: Արմավիրի մարզը բնակչության բացարձակ թվով գրավում է միջին տեղ, բայց առաջինն է բնակչության խտության ցուցանիշով: Բնակչության ավանդական զբաղմունքը գյուղատնտեսությունն է: Արմավիրի մարզկենտրոնն է Արմավիրը (նախկինում՝ Սարդարապատ, ապա Հոկտեմբերյան): Այն Հայաստանի երիտասարդ ու արագ զարգացող քաղաքներից է: Մարզի աբողջ տարածքի նկատմամբ կենտրոնական դիրք ունի, գտնվում է Երևան-Վաղարշապատ-Արագած-Գյումրի կարևոր ավտոխճուղու վրա: Քաղաքում գործում են երկու տասնյակից ավելի արդյունաբերական ձեռնարկություններ, կրթամշակութային ու առողջապահական՝ մարզային նշանակության հիմնարկներ: Մարզում, ամբողջ երկրում և համայն հայության կյանքում իր բացառիկ նշանակությամբ առանձնանում է Վաղարշապատ (1945-1995թթ. կոչվել է Էջմիածին) քաղաքը: Բացառիկ է նրա հոգևոր մշակութային նշանակությունը: Այդ առումով Վաղարշապատը ոչ միայն համահայաստանյան, այլև համահայկական կենտրոն է: Շնորհիվ այն բանի, որ այստեղ գտնվում է Սուրբ Էջմիածնի Մայր տաճարը,

Վաղարշապատը համայն հայության հոգևոր-կրոնական կենտրոնն է և Ամենայն Հայոց կաթողիկոսության ու Հայոց կաթողիկոսի աթոռանիստը: Մայր տաճարին կից գործում է Հոգևոր ճեմարանը, որը Հայ Առաքելական եկեղեցու ծառայողներ է պատրաստում Հայաստանի և սփյուռքի համար: Երկրի էկոնոմիկայում Արմավիրի մարզի տեղը և դերը որոշող գլխավոր ճյուղը էլեկտրաէներգետիկան է՝ հանձին Հայաստանում և ամբողջ տարածաշրջանում միակ ատոմային էլեկտրակայանի: Դա գտնվում է մարզկենտրոնից ոչ հեռու, Մեծամոր քաղաքում, որը կառուցվել է ատոմային էլեկտրակայանին սպասարկելու համար: Արգիշտիխինիլի քաղաքը, որի շրջակայքում հետագայում կառուցվել է Արմավիր քաղաքը, հիմնադրվել է Էրեբունիի հիմնադրումից 6 տարի անց՝ մ.թ.ա. 776-ին, Արգիշտի առաջինի կողմից: Արգիշտիխինիլի նշանակում է Արգիշտաշեն: Ուրարտական պետության ժամանակ Արմավիր քաղաքն իր մեծությամբ ու կարևորությամբ մրցում էր Վան մայրաքաղաքի հետ, իսկ ուրարտական պետության անկումից հետո շարունակելով գոյատևել մ.թ.ա. 4-րդ դարի վերջից մինչև մ.թ. 68 թ.՝ դարձել է Արարատյան հայկական թագավորության մայրաքաղաքը:

ՀՀ Արմավիրի մարզի տարածաշրջանի ճանապարհների ընդհանուր երկարությունը կազմում է 595,3 կմ, որից՝ միջպետական նշանակության ճանապարհները - 109.0 կմ, Հանրապետական նշանակության ճանապարհները - 96.1 կմ, Մարզային նշանակության ճանապարհները - 279.9 կմ, Համայնքային նշանակության ճանապարհները - 110.3 կմ: 2007թ. ընթացքում այս ոլորտում կազմակերպվել է միջհամայնքային հասարակական տրանսպորտի աշխատանքը, մարզային նշանակության ճանապարհների, կամուրջների պահպանությունը և շահագործումը, որն իրականացնելու համար պետական բյուջեյից հատկացվել է 117.6 մլն. դրամ: Մարզպետարանն աջակցել է հանրապետական նշանակության մի շարք ճանապարհների հիմնանորոգումների իրականացմանը, կազմակերպվել է տեղական նշանակության ճանապարհների 188 կմ հանձնումը ՀՀ տրանսպորտի և կապի նախարարությանը, իրականացվել է 279.1 կմ երկարությամբ մարզային նշանակության ճանապարհների ձմեռային պահպանությունը: Արմավիրի մարզը գյուղատնտեսական ուղղվածության մարզ է, քանի որ գտնվում է հիմնականում

Արարատյան դաշտի բարեբեր հողերի վրա: Մարզում տարիներ շարունակ արտադրվել է խաղող, ծիրան, դեղձ, սալոր, բանջար-բոստանային կուլտուրաներ: Նախկինում մարզը ունեցել է նաև հզոր արդյունաբերություն. պահածոների մի քանի գործարաններ, կահույքի ֆաբրիկաներ, մի շարք ռազմական ուղղվածության գործարաններ: Այսօր դրանք չկան, կան գյուղատնտեսությամբ զբաղվող մանր ու միջին տնտեսություններ, գյուղմթերքներ վերամշակող մի շարք գործարաններ: Վերջին տարիներին մարզում զարգանում են ձկնային տնտեսությունները: Մարզում արտադրված ձուկը մեծ պահանջարկ ունի հանրապետությունում և նրա սահմաններից դուրս: Մարզում աննախադեպ թափ է առել շինարարությունը, ամենուր կառուցվում և վերակառուցվում են դպրոցներ, նախակրթարաններ, մշակույթի տներ, արտադրական ձեռնարկություններ: Մարզում են տեղակայված հանրապետական նշանակության երկու կարևորագույն կառույցներ՝ ՀԱԷԿ-ը և Զվարթնոց օդանավակայանը:

Ջանֆիդա, գյուղ Հայաստանի Հանրապետության Արմավիրի մարզի Արմավիրի տարածաշրջանում: Գտնվում է ծովի մակերևույթից 865մ բարձրության վրա, մարզկենտրոն Արմավիրից մոտ 10կմ հարավ:

Ըստ ՀՀ 2011թ. մարդահամարի արդյունքների՝ Ջանֆիդայի մշտական բնակչությունը կազմել է 2963, առկա բնակչությունը՝ 2937 մարդ[2]: Մինչև 1918-1920թթ. եղել է ադրբեջանաբնակ, այնուհետ՝ հիմնականում հայաբնակ[5]: Գյուղի բնակիչների նախնիների մի մասն այստեղ է գաղթել Արևմտյան Հայաստանի Մուշի, Մանազկերտի, Սասունի, Ալաշկերտի և այլ գավառներից:

Բնակչության հիմնական զբաղմունքը խաղողագործություն, անասնապահություն և բանջարաբուծությունն է:

4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՊՈՏԵՆՑԻԱԼ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՎՈՂ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

4.1. Ազդեցություն մթնոլորտային օդի որակի վրա

Մթնոլորտային օդի վրա ազդեցությունը պայմանավորված է հանքաքարի արդյունահանման, տեղափոխման և ջարդիչի աշխատանքով, որի արդյունքում առաջանում են անօրգանական փոշի և դիզելային վառելիքի այրման արգասիքները:

Շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր և կանխատեսվող ազդեցության գնահատում

Արտանետումների առաջացումը կապված է բացահանքի եզրագծում առկա ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի արդյունահանման հետ: Արտանետումները առաջանալու են նյութերի տեղափոխման և բեռնատարների տեղաշարժման հետ: Նախատեսվում է հանքավայրի հայցվող տեղամասը մշակել բաց լեռնային աշխատանքների եղանակով, միակողմանի, համատարած, ներքևից շերտիման մշակման համակարգով, արդյունահանված զանգվածը տեղափոխել ՋՏ կայանք, կայանքից դուրս եկած պատրաստի հումքը բարձել սպառողի ավտոտրանսպորտ:

Մթնոլորտ արտանետվող նյութերի հաշվարկ

Անկազմակերպ աղբյուրից օգտակար հանածոյի արդյունահանում և կուտակում իարականացնելիս մթնոլորտ արտանետվող անօրգանական փոշու արտանետման առավելագույն միանվագ սահմանաչափը որոշվում է հետևյալ բանաձևով.

$$Q = \frac{C_1 \times C_2 \times C_3 \times K_5 \times N \times L \times C_7 \times q_1}{3600} + C_4 \times C_5 \times K_5 \times q_1^2 \times S \times n, \text{ ր/վրկ}$$

$$M_{\text{տարի}} = 0.0864 * M_{\text{վրկ}} * (365 - (T_{\text{ց}} + T_{\text{ձ}})), \text{ տ/տարի}$$

Որտեղ,

C_1 – գործակից, որը հաշվի է առնում տեղանքում տրանսպորտի միջին բեռունանկությունը,

C₂ - գործակից, որը հաշվի է առնում տեղանքում տրանսպորտի տեղաշարժման միջին արագությունը,

C₃ - գործակից, որը հաշվի է առնում ճանապարհների վիճակը,

K₅ - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի մակերևութային շերտի խոնավությունը,

N- ամբողջ տրանսպորտի վազքընթացների թիվն է ժամում,

L- մի վազքի միջին երկարությունն է,

C₇ - գործակից, որը հաշվի է առնում մթնոլորտ արտանետվող փոշու բաժնեմասը,

q₁ - 1կմ վազքի դեպքում փոշու արտանետումները մթնոլորտ,

C₄ - գործակից, որը հաշվի է առնում պլատֆորմի մակերեսի նյութի պրոֆիլը,

C₅ - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի շրջափչման արագությունը,

K₅ - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի մակերևութային շերտի խոնավությունը,

q₁² - նյութի փաստացի մակերևութի միավորից փոշու արտանետումները,

S- պլատֆորմայի միջին մակերեսն է,

n- ավտոմեքենաների թիվն է,

T_{сп} – ձնածածկ օրերի թիվն է,

T_д – անձրևային օրերի թիվն է,

Աղյուսակ 4.1.1

Կատարվող աշխատանքի բնույթը	C ₁	C ₂	C ₃	N	L	C ₇	q ₁	C ₄	C ₅	K ₅	q ₁ ²	S	n	M, տ/տարի	Q, գ/վրկ
Մեքենաների շարժը	1	0.6	0.1	1	0,2	0,01	1025	1,3	1.0	0,01	0,002	30	4	0,048	0.0031
Ավազակոպճա գլաքարային նյութի հանույթը	1	0.6	0.1	1	0,2	0,01	1025	1,3	1.0	0,01	0,002	50	4	0,078	0,0052
Ավազակոպճա գլաքարային նյութի կուտակում	1	0.6	0.1	1	0,2	0,01	1025	1.3	1.0	0,01	0,002	150	4	0,24	0,0156

Առավելագույն միանվագ արտանետումների գումարային տարբերակը ներկայացվում է Աղյուսակ 4.4.2-ում:

Աղյուսակ 4.4.2

Աշխատանքի բնույթը	M, տ/տարի	Q, գ/վրկ
Մեքենաների շարժը փոշի՝ 70-20% SiO ₂)	0.048	0.0031
Ավազակոպճագլաքարային նյութի հանույթը փոշի՝ 70-20% SiO ₂)	0.078	0.0052
Ավազակոպճագլաքարային նյութի կուտակում՝ 70-20% SiO ₂)	0.24	0.0156
Արտանետվող փոշու ընդհանուր քանակը	0.366	0.024

Փորման աշխատանքների իրականացման արդյունքում արտանետվելու է անօրգանական փոշի՝ 20-70% SiO₂ պարունակությամբ: Նախատեսվող գործունեության նախագծային տվյալների համաձայն գրունտի հանույթի համար օգտագործվելու է 1 էքսկավատոր՝ համապատասխանաբար 1մ³ աշխատանքային շերտի տարողությամբ: Ելնելով գործող մեթոդակարգից՝ արտանետվող փոշու ծավալը հաշվարկվում է հետևյալ բանաձևով.

$$Q = \frac{P_1 \times P_2 \times P_3 \times P_4 \times P_5 \times P_6 \times B_1 \times G \times 10^6}{3600} \text{ գ/վրկ}$$

P₁ - փոշու ֆրակցիայի բաժնեմասն է, 0.04,

P₂ 0-200 մկմ չափերով մասնիկների բաժնեմասն է տարածվող փոշու աերոզոլում, 0.02,

P₃ - գործակից, որը հաշվի է առնում շինարարական տեխնիկայի աշխատանքի գոտում քամու արագությունը, 1.2,

P₄ - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի խոնավությունը, 0.01,

P₅ - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի խոշորությունը, 0.5,

P₆ - գործակից, որը հաշվի է առնում տեղանքի պայմանները, 1.0,

B₁ - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի բեռնաթափման բարձրությունը, 0.5

G - վերամշակվող գրունտի քանակն ըստ աշխատանքային շերտի տարողության՝ 9տ/ժ,

Այսպիսով,

$$Q = \frac{0.04 \times 0.02 \times 1.2 \times 0.01 \times 0.5 \times 1 \times 0.5 \times 10 \times 10^6}{3600} = 0,0067 \text{ գ/վրկ}$$

Մեկանգամյա համախառն արտանետումը (70-20% SiO₂).

$$M = 0.0036 \times 0.0066 \times 68 = 0.0016 \text{տ/շինժամ}$$

Բեռնման – բեռնաթափման աշխատանքների իրականացման արդյունքում առաջացող փոշու հաշվարկն իրականացվել է գործող մեթոդակարգի համաձայն: Արդյունահանման աշխատանքներն իրականացվելու են 1.0մ³ շերեփի տարողությամբ Kamatsu PC210-10MO մակնիշի էքսկավատորով: Թափքի բեռնաթափման աշխատանքներն իրականացվում են ուղղահայաց՝ առանց թևքի կիրառման: Բեռնաթափվում է ավազակոպճագլաքարային նյութ, ինչից առաջացող փոշու ծավալը հաշվարկվում է հետևյալ բանաձևով.

$$M = \frac{K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times K_5 \times K_7 \times K_8 \times K_9 \times B \times G \times 10^6}{3600} \cdot (1 - \eta), \text{ գ/վրկ}$$

K₁ - փոշու ֆրակցիայի բաժնեմասն է,

K₂ - 0-200 մկմ չափերով մասնիկների բաժնեմասն է տարածվող փոշու աերոզոլում,

K₃ - գործակից, որը հաշվի է առնում տեխնիկայի աշխատանքի գոտում քամու արագությունը,

K₄ – գործակից, որը հաշվի է առնում տեղի պայմանները, տեղափոխման և փոշեառաջացման պայմանները,

K₅ - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի խոնավությունը,

K₇ - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի խոշորությունը,

K₈ - ուղղման գործակից տարբեր նյութերի համար՝ կախված ճանկաշերեփի տեսակից

K₉ - ավտոինքնաթափի համախառն բեռնաթափման ուղղման գործակից,

B - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի բեռնաթափման բարձրությունը,

G – նյութի վերամշակման գումարային քանակը 1 ժամվա հաշվով, տ/ժ,

η - փոշենստեցման արդյունավետության հարաբերակցությունը մեկ միավորի հաշվով/հանույթի խոնավության չափը,

Արտանետվող փոշու տարեկան քանակը որոշվում է հետևյալ բանաձևով.

$$M_{տ} = K_1 \cdot K_2 \cdot K_3 \cdot K_4 \cdot K_5 \cdot K_7 \cdot K_8 \cdot K_9 \cdot B \cdot G_{տ}, \text{ տ/տ}$$

где G_{тд} – վերամշակվող նյութի գումարային ծավալն է 1 տարվա համար:

$$M = 0.01 \cdot 0.03 \cdot 1.2 \cdot 1 \cdot 0.9 \cdot 0.4 \cdot 1 \cdot 0.2 \cdot 0.5 \cdot 6 \cdot 10^6 / 3600 \cdot 0.1.5 = 0.0032 \text{ գ/վրկ}$$

$$M_{\text{տ}} = 0.01 \cdot 0.03 \cdot 1.2 \cdot 1 \cdot 0.9 \cdot 0.4 \cdot 1 \cdot 0.2 \cdot 0.5 \cdot 260 = 0.0034 \text{ տ/տարի}$$

***Մթնոլորտ արտանետվող աղտոտող նյութերի բնութագիրը բեռնման -
բեռնաթափման աշխատանքներից***

Աղյուսակ 4.4.3

Արտանետվող նյութ	Արտանետման քանակ, գ/վրկ	Տարեկան արտանետում տ/տ
Անօրգանական փոշի 20-70%	0.0032	0.0034

Այնուհետև օգտակար հանածոն ճանապարհով տեղափոխվում է մինչև ջարդիչ - տեսակավորող կայանք միջինը 850մ հեռավորության վրա: Որպես փոխադրամիջոց ընդունվում է SHACMAN F3000 և HOWO SINOTRUK մակնիշի ավտոինքնաթափերը, որոնց թափքերի տարողությունները կազմում են համապատասխանաբար 9մ³ և 15մ³, ինչից առաջացող փոշու ծավալը հաշվարկվում է հետևյալ կերպ .

$$M = K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times K_5 \times K_7 \times K_8 \times K_9 \times B' \times G_{\text{ժ}} \times 10^6 \times (1-n) / 3600, \text{ գ/վ}$$

$$M_{\text{տ}} = K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times K_5 \times K_7 \times K_8 \times K_9 \times B' \times G_{\text{տ}} \times (1-n), \text{ տ/տ}$$

Հետևաբար,

$$M = 0.01 \times 0.01 \times 1.2 \times 1 \times 0.9 \times 0.1 \times 1 \times 0.1 \times 0.5 \times 200 \times (1-0.5) \times 10^6 / 3600 = 0.028 \text{ գ/վրկ}$$

$$M_{\text{տ}} = 0.01 \times 0.01 \times 1.2 \times 1 \times 0.9 \times 0.1 \times 1 \times 0.1 \times 0.5 \times (1-0.5) \times 416000 = 0,64 \text{ տ/տ}$$

Աղյուսակ 4.4.4

Գործընթացի անվանումը	K ₁	K ₂	K ₃	K ₄	K ₅	K ₇	K ₈	K ₉	B'	n	G	Արտանետվող նյութի անվանումը	M գ/վրկ
Բեռնում ՋՏ	0.01	0.01	1.2	1	0.9	0.2	1	0.1	0.7	0.95	200	Անօրգանական փոշի 20-70% SiO ₂	0.0002
ՋՏ-ից բեռնահանում	0.01	0.01	1.2	1	0.9	0.4	1	0.1	0.6	0.95	200		0.0003
Մեքենաների բեռնում	0.01	0.01	1.2	1	0.9	0.7	1	0.1	1	0.95	200		0.0004
Ընդհանուր													0.0009

Ջարդիչ տեղամասում իրականացվում է ավազակոպճագլաքարային նյութի մանրացում, որի ընթացքում ևս տեղի է ունենում անօրգանական փոշու արտանետում, որի հաշվարկն իրականացվում է հետևյալ բանաձևով՝ համաձայն գործող մեթոդիկայի.

$$M = q \times G_{\sigma} \times k_5 / 3600, \text{ գ/վրկ}$$

Որտեղ,

Q - ջարդման կայանի աշխատանքից առաջացող խոշոր մասնիկների սահմանային տարանջատումն է, տ/տ,

G_σ - վերամշակվող նյութի առավելագույն քանակն է, տ/ժ,

k₅ - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի խոնավությունը,

$$M = 2.2 \times 200 \times 0.7 / 3600 = 0.086 \text{ գ/վ}$$

Ավազակոպճագլաքարային նյութերի արդյունահանման ժամանակ աշխատող դիզելային շարժիչով մեքենաներից արտանետվող ընդհանուր գազերի և վնասակար նյութերի հաշվարկն իրականացվել է համաձայն գործող մեթոդակարգի: Հաշվարկի բանաձևը արտանետվող գազերի ընդհանուր ծավալի համար իրականացվում է հետևյալ բանաձևով.

$$M' = \frac{G_4 \cdot q_i \cdot n \cdot 10^3}{3600}$$

Որտեղ,

G₄ – դիզ. վառելիքի ժամային ծախսն է,

q_i - i-րդ աղտոտող նյութի սահմանային ցուցիչն է՝ տ/վ,

n - շինհրապարակում միաժամանակ աշխատող մեքենաների առավելագույն թիվն է:

Հետևաբար,

$$M' = \frac{G_4 \cdot q_i \cdot n \cdot 10^3}{3600} = \frac{1.2 \cdot 0.084 \cdot 4 \cdot 10^3}{3600} = 0.112 \text{ մ}^3$$

գազային արտանետման ծավալն է:

Դիզելային շարժիչով մեքենաներից արտանետվող վնասակար նյութերի հաշվարկն իրականացվում է հետևյալ բանաձևով.

$$G_i = \sum_{k=1}^k (m_{U\theta U_i} \cdot t_{U\theta U} + 1.3 \cdot m_{U\theta U_{ik}} \cdot t_{U\theta U_k}) \cdot N_k / 1800, \text{ գ/վ}$$

Որտեղ,

$m_{U\theta U_i}$ - i-րդ նյութի սահմանային արտանետումն է չծանրաբեռնված մեքենայի շարժման ժամանակ, գ/ր,

$1.3 \cdot m_{U\theta U_{ik}}$ - i-րդ նյութի սահմանային արտանետումն է ծանրաբեռնված մեքենայի շարժման ժամանակ, գ/ր,

$t_{U\theta U}$ - մեքենային շարժման ժամանակահատվածն է 30ր. կտրվածքով՝ չծանրաբեռնված ր. ,

$t_{U\theta U_k}$ - մեքենային շարժման ժամանակահատվածն է 30ր. կտրվածքով՝ ծանրաբեռնված ր. ,

N_k - k-րդ խմբի մեքենաների վ միաժամանակ աշխատող մեքենաների առավելագույն թիվն է,

i-րդ նյութի համախառն արտահանման հաշվարկն իրականացվում է հետևյալ բանաձևով.

$$M_i = \sum_{k=1}^k (m_{U\theta U_i} \cdot t_{U\theta U} + 1.3 \cdot m_{U\theta U_{ik}} \cdot t_{U\theta U_k}) \cdot 10^{-6}, \text{ տ/տարի}$$

Աղյուսակ 4.4.5

Շինմեքենաների անվանացանկ	Քանակը	Մեկ մեքենայի միջին աշխատաժամանակը							Աշխատանքային օրերի թիվը	Միաժամանակ աշխատող մեքենաների առավելագույն թիվը
		Օր/ժ				30ր/ր				
		ընդամենը	չձանրաբեռնված	ձանրաբեռնած	Ազատ ընթացք	չձանրաբեռնված	ձանրաբեռնած	Ազատ ընթացք		
Էքսկավատոր	1 (1)	7	1.392	1.508	0.58	12	13	5	260	+
Բարձիչ	1 (1)	5	0.433	0.5	0.333	12	13	5	260	+
Ավտոինքնաթափ	1 (1)	8	2.4	2.6	1	12	13	5	260	+
Ավտոինքնաթափ	1 (1)	8	1.2333	1.6	0.6667	13	13	5	260	+
ջրի մեքենա	1 (1)	3	2	2.16667	0.83333	12	13	5	180	+

**Դիզելային շարժիչներից արտանետվող նյութի ընդհանուր ծավալը ըստ
յուրաքանչյուր աղտոտող նյութի և ըստ աշխատող մեքենայի**

Աղյուսակ 4.4.6

Աղտոտող նյութի անվանումը	i-րդ նյութի արտանետման ծավալը միաժամանակ աշխատող առավելագույն թվով մեքենաներից յուրաքանչյուրի համար համաձայն բանաձևի, գ/վրկ $G_i = \sum_{k=1}^k (m_{\text{սթու}i} \cdot t_{\text{սթու}i} + 1,3 \cdot m_{\text{սթու}ik} \cdot t_{\text{սթու}ik}) \cdot N_k / 1800,$
Ածխածնի օքսիդ	0.07222
Բենզապիրեն	0.000002
Ազոտի օքսիդներ	0.0094
Ծծմբի երկօքսիդ	0.1056
Մուր	0.0418

Իրականացնելով շինարարության ժամանակ աղտոտող նյութերի սահմանային թույլատրելի արտանետման ծավալների հաշվարկները, ներկայացնենք Աղյուսակ 4.4.7-ի տեսքով դրանց ամբողջական վերլուծությունը և նկարագիրը

Աղյուսակ 4.4.7

Շինարարական աշխատանքների փուլերը	Մթնոլորտ վնասակար արտանետումների քանակը, գ/վրկ	Ժամանակահատված)							
	Անօրգանական փոշի 70-20% SiO ₂	Անօրգանական փոշի > 70 SiO ₂	Ածխածնի օքսիդ	Բենզապիրեն	Ազոտի օքսիդներ	Ծծմբի երկօքսիդ	Մուր	Դիմեթիլբենզոլ	Կախյալ մասնիկներ
1	2	3	4	5			6	7	
Արդյունահանման աշխատանքներ	0.366ա/մ	-	-	-	-	-	-	-	-
Փորման աշխատանքներ	0.0067		-	-	-	-	-	-	-
Բեռնման - բեռնաթափման աշխատանքներ	0.0032		-	-	-	-	-	-	-
Ավտոինքնաթափերի թափքից	0.028	-						-	-
Բեռնում ՋՏ, բեռնահանում, բեռնաթափում	0. 0009								
ՋՏ մանրացման աշխատանքներ	0.086								
Տարածքում աշխատող տեխնիկայի, մեքենաների			0.07222	0.000002	0.0094	0.1056	0.0418		

Ելնելով Աղյուսակ 4.4.7-ում ներկայացված տվյալներից, իրականացվել է աղտոտող վնասակար նյութերի արտանետումների ցրման հաշվարկ՝ «Էկոլոգ» 4.60 համակարգչային ծրագրով, որն ընդգրկված է շրջակա միջավայրի նախարարի 18.02.2020թ. N 64- Լ հրամանում:

Աղյուսակ 4.4.8-ում բերված են տեղանքի մթնոլորտում աղտոտող նյութերի ցրման պայմաններին որոշող օդերևութաբանական բնութագրերն ու գործակիցները [4]:

Մթնոլորտում աղտոտող նյութերի ցրման պայմաններն որոշող օդերևութաբանական բնութագրերն ու գործակիցները

Աղյուսակ 4.4.8	
Բնութագրերի անվանումը	Արժեքը
Մթնոլորտի ստրատիֆիկացիայից կախված գործակիցը, A	200
Տեղանքի ռելիեֆի գործակիցը	1
Տարվա ամենատաք ամսվա արտաքին միջին առավելագույն ջերմաստիճանը, T 0C	33
Տարվա ամենացուրտ ամսվա արտաքին միջին առավելագույն ջերմաստիճանը, T 0C	-8.4
Քամու ուղղությունների կրկնությունը (վարդը), %	
Հյուսիսային	5
Հյուսիս-արևելյան	5
Արևելյան	24
Հարավ-արևելյան	13
Հարավային	9
Հարավ-արևմտյան	8
Արևմտյան	23
Հյուսիս-արևմտյան	13
Քամու բազմամյա միջին արագությունը(մ/վ), որը հնարավոր է 20 տարին մեկ անգամ (5 % ապահովվածությամբ)	1.4
Քամու բազմամյա միջին առավելագույն արագությունը(մ/վ), որը հնարավոր է 20 տարին մեկ անգամ (5 % ապահովվածությամբ)	24

Տեղանքի ռելիեֆի գործակցի հաշվարկը տրվում է՝

$$Q = 1 + \Phi (Q_m - 1) \text{ բանաձևով}$$

Q - չափողականություն չունեցող, տեղանքի ազդեցությունը հաշվառող գործակիցն է: Հարթ կամ թույլ անկում ունեցող տարածքների համար, երբ 1կմ. վրա անկումը չի գերազանցում 50մ: Q գործակիցը կարելի է ընդունել միավորին հավասար $Q = 1$ (ՕՆԴ

- 86 էջ 5): Արդյունահանման տարածքը գտնվում է հարթ տարածքի վրա: Մինչև 1կմ հեռավորության վրա ΔH-ը չի գերազանցում 50մ, ուստի՝

$$\Gamma = 1$$

Մթնոլորտային օդի մոնիթորինգի դիտակայան նախատեսվող գործունեության տարածքի մոտակայքում չկա, սակայն համաձայն «ՀՀ բնակավայրերի մթնոլորտային օդն աղտոտող նյութերի ֆոնային կոնցենտրացիաները» ուղեցույց-ձեռնարկի՝ կարելի է ընդունել տարածքի օդի ֆոնային աղտոտվածության հետևյալ ցուցանիշները.

Աղյուսակ 4.4.9

Բնակչության քանակը (հազ.)	Որոշված նյութերի ֆոնային կոնցենտրացիաները (մգ/մ ³)			
	Փոշի	Ծծմբի երկօքսիդ	Ազոտի երկօքսիդ	Ածխածնի օքսիդ
50 - 125	0.4	0.05	0.03	1.5
10 - 50	0.3	0.05	0.015	0.8
< 10	0.2	0.02	0.008	0.4

Հաշվարկների արդյունքներն ամփոփ տեսքով բերված են 4.4.10-րդ աղյուսակում:

Մերձգետնյա կոնցենտրացիաների համակարգչային հաշվարկների ամբողջական արդյունքները ներկայացված է հավելվածում:

Մթնոլորտում վնասակար նյութերի ցրման հաշվարկների արդյունքում հաստատված է, որ սպասվելիք մերձգետնյա կոնցենտրացիաները գտնվում են սահմանված նորմերում:

Մերձգետնյա կոնցենտրացիաների հաշվարկների արդյունքները

Աղյուսակ 4.4.10

N ^o	Անվանումը	Մերձգետնյա կոնցենտրացիաները մգ/մ ³		
		Առավելագույն կոնցենտրացիա արտ.հրապարակում	Մանիտարապաշտպան գոտում	Բնակելի գոտում
1.	Անօրգանական փոշի 70-20% SiO ₂	0.254	0.252	0.041
2.	Ածխածնի օքսիդ	0.234	0.228	0.04
3.	Ազոտի օքսիդներ	0.03	0.03	0.005
4.	Ծծմբի երկօքսիդ	0.342	0.333	0.059
5.	Մուր	0.135	0.132	0.023
6.	Բենզապիրեն	0.000006469	0.000006315	0.00000121

Մերձգետնյա կոնցենտրացիաների հաշվարկների արդյունքներում առաջացել են գումարային ազդեցությամբ օժտված նյութեր

Աղյուսակ 4.4.11

№	Մաքսիմալ մերձգետնյա կոնցենտրացիաները ՍԹԿ-ի մասով				
	Անվանումը	ՍԹԿ ա.մ. մգ/մ ³	Առավելագույն կոնցենտրացիա արտ. հրապարակում	Սանիտարապաշտ- պան գոտում	Բնակելի գոտում
1.	Ածխածնի օքսիդ + անօրգանական փոշի (ցեմենտի փոշի)	1	0.26	0.25	0.16
2.	Ազոտի օքսիդ + ծծմբի երկօքսիդ	1.6	0.50	0.46	0.09

Սանիտարա-պաշտպանիչ գոտի

Համաձայն ՀՀ քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի «ՀՀՇՆ 31-04.01-2024 «Արտադրական և հասարակական նշանակության շենքերի ու շինությունների սանիտարապաշտպանական գոտիներ և սանիտարական դասակարգում» Հայաստանի Հանրապետության շինարարական նորմերը հաստատելու և Հայաստանի Հանրապետության քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2022 թվականի հունիսի 14-ի N 11-Ն հրամանում փոփոխություն կատարելու մասին» 1 փետրվարի 2024 թ. հրամանի առանց հորատապայթեցման ավազի հանքավայրերը համարվում են IV դաս, որի համար սանիտարապաշտպանիչ գոտիների չափը սահմանվում է 100մ, իսկ մանրախճի, կոպիճի և ավազի արտադրությունը համարվում է III դաս, որի համար սանիտարապաշտպանիչ գոտիների չափը սահմանվում է 300մ:

Շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր տնտեսական վնասի գնահատում

Շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր տնտեսական վնասի գնահատումն իրականացվում է ըստ շրջակա միջավայրի բաղադրիչների: Հնարավոր տնտեսական վնասը հաշվարկվում է՝

$$ՎՏ = ՀԱԳ + ՋԱԳ + ՕԱԳ$$

Որտեղ՝

ՎՏ - ն հնարավոր տնտեսական վնասն է դրամային արտահայտությամբ.

ՀԱԳ - ն հողային ռեսուրսների վրա տնտեսական գործունեության հետևանքով (բնական միջավայրի աղտոտում, բնական ռեսուրսների աղքատացում, էկոհամակարգերի քայքայմանը կամ վնասմանը հանգեցնող շրջակա միջավայրի բացասական փոփոխություններ) պատճառված վնասի ազդեցության արժեքային գնահատումն է, որը հաշվարկվում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2005 թվականի հունվարի 25-ի N 92-Ն որոշման համաձայն.

ՋԱԳ-ը ջրային ռեսուրսների վրա տնտեսական գործունեության ուղղակի և անուղղակի ազդեցության հետևանքով պատճառված վնասի ազդեցության արժեքային գնահատումն է, որը հաշվարկվում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2003 թվականի օգոստոսի 14-ի N 1110-Ն որոշման համաձայն.

ՕԱԳ-ն մթնոլորտի վրա տնտեսական գործունեության հետևանքով առաջացած ազդեցության հետևանքով պատճառված վնասի ազդեցության արժեքային գնահատումն է, որը հաշվարկվում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2005 թվականի հունվարի 25-ի N 91-Ն որոշման համաձայն:

Քանի որ, ներկայացված գործունեության ազդեցությունը տարածվում է միայն մթնոլորտային օդի վրա, ապա, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2005 թվականի հունվարի 25-ի N 91-Ն որոշման համաձայն, ազդեցությունը գնահատվում է հետևյալ բանաձևով.

Ազդեցությունը գնահատվում է 1-ին բանաձևով՝

$$U = \tau_q \Phi_3 \sum \varphi_i \rho_i$$

i

Որտեղ՝

U - ն ազդեցությունն է, արտահայտված Հայաստանի Հանրապետության դրամներով,
 τ_q - ն աղտոտող աղբյուրի շրջապատի (ակտիվ աղտոտման գոտու) բնութագիրն արտահայտող գործակիցն է, որի արժեքը հաշվարկվում է համաձայն սույն կարգի 9-րդ կետի,

Ψ_i -ն i-րդ նյութի (փոշու տեսակի) համեմատական վնասակարությունն արտահայտող մեծությունն է, որի արժեքը հաշվարկվում է համաձայն սույն կարգի 10-րդ և 11-րդ կետերի,

Φ_i -ն տվյալ (i-րդ) նյութի արտանետումների քանակի հետ կապված գործակիցն է, որի արժեքը հաշվարկվում է համաձայն սույն կարգի 7-րդ կետի,

Φ_s -ն փոխադրման ցուցանիշն է, հաստատուն է և ընտրվում է՝ ելնելով բնապահպանության գործընթացը խթանելու սկզբունքից: Սույն կարգի համաձայն $\Phi_s = 1000$ դրամ:

Տնտեսական վնասի հաշվարկը ներկայացվում է Աղյուսակ 4.4.12-ում:

Աղյուսակ 4.4.11

Արտանետվող նյութի անվանումը	Հաշվարկի համար անհրաժեշտ ցուցանիշները			Ψ_i	τ_q	Φ_g	Տնտեսական վնասը (ՀՀ դրամ)
	S_{ui}	q	Φ_i				$U = \tau_q \Phi_g \sum \Psi_i \Phi_i$
Անօրգանական փոշի 70-20% SiO ₂	8.010144	3	24.03	10	0.25	1000	60 076
Ածխածնի օքսիդ	7.379424	3	22.138	1	0.25	1000	5 534
Ազոտի օքսիդներ	0.94608	3	2,83	12.5	0.25	1000	8 869
Ծծմբի երկօքսիդ	10.785312	3	32.35	16.5	0.25	1000	133 443
Մուր	4.257	3	12.77	41.5	0.25	1000	132 499
Բենզապիրեն	0.000204	3	0.000612	126000	0.25	1000	19 278
Ընդամենը							359 699

Ընդամենը հայցվող տեղամասի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրի շահագործման արդյունքում մթնոլորտային օդին հասցված տնտեսական վնասը կկազմի՝ 359699.0 դրամ:

4.2 Ջրային ռեսուրսներ

Բացահանքի ջրամատակարարումը կատարվում է բացահանքի արտադրական հրապարակը խմելու ջրով ապահովելու, ինչպես նաև փոշենստեցման

նպատակով ավտոճանապարհների և արտադրական հրապարակի մակերևույթի ջրման համար:

Խմելու ջուր բերվում է կցովի ջրի ցիստեռնով:

Ջրի հաշվարկային ծախսերը որոշվում են համաձայն ՇՆ 2.04.01-25 չափաքանակների:

Խմելու ջրի օրեկան ծախսը հաշվարկված է 25.0լ (0.025մ³) մեկ մարդու համար, տեխնիկական ջրինը ջրելու համար 0.5լ/մ²:

Աշխատանքների խմելու և կենցաղային նպատակներով ջրածախսը հաշվարկվում է հետևյալ արտահայտությունով`

$$W = (N \times n + N1 \times n1) T$$

որտեղ`

N - ԻՏ աշխատողների թիվն է - 2

n - ԻՏԱ ջրածախսի նորման` - 0.016մ³,

N1 - քանվորների թիվն է - 8,

n1 - ջրածախսի նորման` - 0.025մ³/մարդ օր

T - աշխատանքային օրերի թիվն է - 260օր:

Այսպիսով` $W = (2 \times 0.016 + 8 \times 0.025) \times 260 = 60.32\text{մ}^3/\text{տարի}$, միջին օրեկան 0.232մ³:

Կենցաղային կեղտաջրերը` $0.232 \times 0.85 = 0.2\text{մ}^3$ օրեկան լցված են բետոնային լցարան, որտեղից պարբերաբար տեղափոխվում են:

Տեխնիկական ջրի տարեկան ծախսը կազմում է`

$$Q_{տ} = q1 + q2$$

Որտեղ`

q1- ավտոճանապարհների ջրման համար պահանջվող ջրի ծախսն է;

q2- արտադրական հրապարակի ջրման համար պահանջվող ջրի ծախսն է;

Ավտոճանապարհի ջրվող մակերեսը կազմում է` $S1 = 3400\text{մ}^2$,

Արտադրական հրապարակի ջրվող մակերեսը կազմում է` $S2 = 1600\text{մ}^2$,

Տարեկան շոգ եղանակներով օրերի քանակը կազմում է 180օր, ջրելու հաճախականությունը օրվա ընթացքում ընդունված է 1 անգամ:

$Q_{տ} = 180 \times 3 \times 0.5 (3400+1600) = 1350\text{մ}^3$, կամ օրական` 7.5մ³:

Խմելու ջուրը մատակարարվելու է ցիստեռններով, Մեծամոր համայնքից պայմանագրային հիմունքներով:

Տեխնիկական ջրամատակարարումն իրականացվելու է հենց արտադրական հրապարակում հորատանցքի հիման միջոցով 6.7 լ/վ դեբիտով:

Կեղտաջրերի հաշվարկ

Փոշենստեցման հրապարակները դասվում է անվերադարձ ջրօգտագործման շարքին: Կեղտաջրեր առաջանում են միայն խմելու կենցաղային ջրօգտագործման արդյունքում: Կենցաղային կեղտաջրերը՝ $0.232 \times 0.85 = 0.2$ մ³ օրեկան լցվում են բետոնային լցարան, որտեղից պարբերաբար տեղափոխվում են: Կեղտաջրերի հեռացման համար ընկերությունը մասնագիտացված կազմակերպության հետ կկնքի համապատասխան պայմանագիր:

4.3 Հողային ռեսուրսներ

Ըստ Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդի տեղեկանքի հանքավայրը շահագործվել է 1964 թ-ից մինչև 1992 թ.-ը:

Հարկ է նշել, որ հայցվող տարածքը գտնվում է նախկինում շահագործված բացահանքի միջնամասում: Բուն հայցվող և հարակից տարածքներում հողաբուսական շերտը բացակայում է:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ հանքավայրի շահագործման արդյունքում հողերի խախտում չի նախատեսվում և տնտեսական վնասի հաշվարկի անհրաժեշտություն չկա:

4.4 Աղմուկ

Արդյունահանման աշխատանքների ընթացքում օգտագործվող տեխնիկական շահագործելիս առաջանում է աղմուկ: Սակայն, քանի որ դրանց ինտենսիվությունը ցածր է կարելի է ենթադրել, որ աղմուկի մակարդակը նույնպես բարձր չէ: Հանքավայրերում տեխնիկայի և բեռնատար տրանսպորտի աշխատանքներից գումարային հաշվարկային ձայնային բնութագիրը սահմանված է 79ԴԲԱ (համաձայն գործող նորմերի):

Աշխատանքային հրապարակում առաջացող աղմուկի նվազեցման նպատակով մեքենաները պետք է սարքավորված լինեն ձայնախլացուցիչներով, որպեսզի աղմուկի մակարդակը բնակելի գոտում չգերազանցի ՀՀ գործող նորմերը:

Բնակելի տարածքում աղմուկի մակարդակի նորման կազմում է 45 դԲԱ:

Աղմուկի մակարդակի նվազումը ըստ հեռավորության կարելի է հաշվարկել հետևյալ բանաձևով

$$L_2 = L_1 - 20 \cdot \log_{10}(r_2/r_1)$$

Որտեղ՝

L_1 -ը ձայնի մակարդակն է աղբյուրից r_1 մետր հեռավորության վրա

L_2 -ը վերջնական ձայնի մակարդակն է աղբյուրից r_2 հեռավորության վրա

Աղմուկի ամենաբարձր և հիմնական աղբյուր հանդիսանում է ՋՏ կայանը: Որի 1 մետր հեռավորության վրա աղմուկի առավելագույն մակարդակը կազմում է 97 dB:

Հաշվարկները կատարվել է վատագույն սցենարով, ենթադրելով, որ չկա աղմուկը խլացնող որևէ պատնեշ:

Կատարվող հաշվարկը աղբյուրից 15 մ հեռավորության համար

$$L_2 = 97 - 20 \cdot \log_{10}(15/1)$$

$$L_2 = 97 - 20 \cdot \log_{10}(15)$$

$$L_2 = 97 - 20 \cdot 1.176$$

$$L_2 \approx 97 - 23.52 \approx 73.48 \text{ dB}$$

ՋՏ կայանից 15 մետր հեռավորության վրա աղմուկի մակարդակը կլինի ոչ ավել քան 73.48 dB:

Հաշվարկները ցույց են տալիս, որ ՋՏ կայանից 15 մետր շառավղով աշխատակիցները պետք է կրեն անվտանգության ականջակալներ:

Ամենամոտ բնակելի շինության հեռավորությունը ՋՏ կայանից կազմում է 420 մետր:

$$L_2 = 97 - 20 \cdot \log_{10}(420/1)$$

$$L_2 = 101 - 20 \cdot \log_{10}(420)$$

$$L_2 = 101 - 20 \cdot 2.623$$

$$L_2 \approx 101 - 52.46 \approx 48.54 \text{ dB}$$

Ամենամոտ բնակելի շինության շրջակայքում աղմուկի մակարդակը կսպառվի միջև առավելագույնը 44.54 dB:

Բացահանքի եզրագծի հեռավորությունը ամենամոտ բնակելի շինությունից կազմում է 125 մետր: Բացահանքում հիմանական աղմուկի աղբյուր են համարվում բեռնատարների աշխատանքը: Shacman X3000 բեռնատարի բեռնված վիճակում 1 մետր հեռավորության վրա չափված ձայնի մակարդակը կազմում է 73 dB:

$$L_2=73-20\cdot\log_{10}(125/1)$$

$$L_2=73-20\cdot\log_{10}(125)$$

$$L_2=73-20\cdot 2.097$$

$$L_2\approx 73-41.94\approx 31.06 \text{ dB}$$

Ամենամոտ բնակելի շինության շրջակայքում աղմուկի մակարդակը կսպառվի միջև առավելագույնը 31.06 dB:

Նշենք, որ աշխատանքները կատարվելու են 8 ժամյա ռեժիմով, և գիշերվա ժամերին աշխատանքներ չեն կատարվելու:

Հաշվարկներով ստացված արդյունքները չեն հակասում «ԱՂՄՈՒԿՆ ԱՇԽԱՏԱՏԵՂԵՐՈՒՄ, ԲՆԱԿԵԼԻ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՇԵՆՔԵՐՈՒՄ ԵՎ ԲՆԱԿԵԼԻ ԿԱՌՈՒՑԱՊԱՏՄԱՆ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐՈՒՄ» N2-III-11.3 ՄԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ՆՈՐՄԵՐԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀՀ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ հրամանին:

Հանքարդյունաբերական աշխատանքների համար նախատեսված տեխնիկաների աշխատանքների արդյունքում կառաջանա լոկալ թրթռում, ինչը մարդու առողջության վրա ազդեցություն չի առաջացնի, ինչպես նաև չի առաջացնի առողջապահական ռիսկեր:

Աղմուկի ազդեցությունը կանխելու նպատակով մեքենաների և սարքավորումների վրա կտեղադրվի խլացուցիչներ:

4.5 Նավթամթերքներ և արդյունաբերական թափոններ

Ըստ Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդի տեղեկանքի հանքավայրը շահագործվել է 1964 թ-ից մինչև 1992 թ.-ը: ՀՀ Արմավիրի մարզի Հոկտեմբերյանի խմբի ԱԿԳԽ հանքավայրի Ջանֆիդա տեղամասից տրամադրման ենթակա ազատ

մնացորդային պաշարների քանակը 10.05.2024 թվականի դրությամբ, ընդհանուր B+C₁ կարգերով կազմում են 4214.0 հազ.մ³, այդ թվում՝ B կարգով - 852.0 հազ.մ³ և C₁ կարգով - 3362.0 հազ.մ³, իսկ մակաբացման ապարները՝ բացակայում են:

Այս պարագայում արտաքին ժամանակավոր և ներքին լցակույտերի անհրաժեշտություն չի առաջանա:

Նավթամթերքները պահվում են բացահանքի արտադրական հրապարակում, հատուկ հատկացված տեղում (բացօթյա պահեստ): Վերջինիս հատակը բետոնավորվում է և տրվում է համապատասխան թեքություն, որն ապահովում է թափված նավթամթերքների հոսքը դեպի այն հավաքող բետոնավորված փոսը:

Շահագործման փուլում առաջացող թափոնները ներառում են.

1. «Բանեցված կապարե կուտակիչներ և խոտան»:

Ծածկագիրը՝ 9211010013012:

Վտանգավորության դասը՝ 2:

Ֆիզիկական բնութագիրը՝ պինդ:

Բաղադրությունը՝ պլաստմասե իրան 15%, կապարե թիթեղներ 65-70%, էլեկտրոլիտ /ծծմբական թթվի լուծույթ/ 15-20%:

Բնութագիրը՝ էլեկտրոլիտը կոռոզիոն ակտիվ է, հրդեհապայթյունավտանգ չէ, թունավոր է շրջակա միջավայրի և մարդկանց առողջության համար:

Թափոններն առաջանում են ավտոտրանսպորտային և տեխնիկական միջոցների շահագործման արդյունքում: Կապարե կուտակիչները շահագործման համար պիտանելիությունը կորցնելու դեպքում փոխարինվում են նորերով:

Թափոնի գոյացման չափաքանակը հավասար է տարեկան 0.2 տոննա:

2. «Իրենց սպառողական հատկությունները կորցրած դիզելային յուղերի մնացորդներ»:

Ծածկագիրը՝ 5410030302033:

Վտանգավորության դասը՝ 3:

Ֆիզիկական բնութագիրը՝ հեղուկ:

Բաղադրությունը՝ յուղ 95.7%, մեխանիկական խառնուրդներ՝ 1.2%, ջուր՝ 2%, սուլֆատային մոխիր՝ 1.1%:

Բնութագիրը՝ դյուրավառ է, թունավոր է շրջակա միջավայրի համար, առաջացնում է հողի, ջրի աղտոտում:

Թափոններն առաջանում են ավտոմեքենաների դիզելային շարժիչների յուղման արդյունքում: Կորցնելով իրենց անհրաժեշտ հատկությունները՝ յուղերը պարբերաբար փոխարինվում են նոր քանակներով: Յուղերի կուտակումն անհրաժեշտ է իրականացնել բետոնե կամ խճաքարով պատված հարթակում, որը կահավորված է շրջակա միջավայր յուղերի արտահոսքը կանխող սարքավորանքով:

Թափոնի գոյացման չափաքանակը հավասար է տարեկան 0.3 տոննա:

3. «Բանեցված շարժիչների յուղերի թափոններ»:

Ծածկագիրը՝ 5410020102033:

Վտանգավորության դասը՝ 3:

Ֆիզիկական բնութագիրը՝ հեղուկ:

Բաղադրությունը՝ յուղ՝ 89.99%, նստվածք՝ 0.61%, ջուր՝ 9.4%, սուլֆատային մոխիր՝ 1.1%:

Բնութագիրը՝ դյուրավառ է, թունավոր է շրջակա միջավայրի համար, առաջացնում է հողի, ջրի աղտոտում:

Թափոններն առաջանում են ավտոմեքենաների շարժիչների յուղման արդյունքում: Կորցնելով իրենց անհրաժեշտ հատկությունները՝ յուղերը պարբերաբար փոխարինվում են նոր քանակներով: Յուղերի կուտակումն անհրաժեշտ է իրականացնել բետոնե կամ խճաքարով պատված հարթակում, որը կահավորված է շրջակա միջավայր յուղերի արտահոսքը կանխող սարքավորանքով:

Թափոնի գոյացման չափաքանակը հավասար է տարեկան 0.9 տոննա:

4. «Մեխանիկական մշակման համար քսուքային սառեցնող յուղերի մնացորդներ՝ իրենց սպառողական հատկությունները կորցրած»:

Ծածկագիրը՝ 5410031502033:

Վտանգավորության դասը՝ 3:

Ֆիզիկական բնութագիրը՝ հեղուկ:

Բաղադրությունը՝ 82.9% ածխաջրածիններ, մեխանիկական խառնուրդներ՝ 1%, ջուր՝ 2%, ծծումբ՝ 1.1%, նավթային թթուներ և յուղային, հիմնային մնացորդներ՝ 10%, կաուստիկ սոդա՝ 1%, էթիլ սպիրտ՝ 2%:

Բնութագիրը՝ հրդեհավտանգ է, թունավոր է շրջակա միջավայրի համար, առաջացնում է հողի, ջրի աղտոտում:

Թափոններն առաջանում են սարքավորումների և այլ տեխնիկական միջոցների շահագործման և տեխսպասարկման ընթացքում: Քսուքային յուղերը հաշվարկված են որոշակի ժամանակամիջոցի համար, որից հետո, կորցնելով իրենց անհրաժեշտ հատկությունները, փոխարինվում են նոր քանակներով:

Թափոնի գոյացման չափաքանակը հավասար է տարեկան 0.15 տոննա:

5. «Զտիչ գործվածքներ և պարկեր՝ վնասակար (անօրգանական) աղտոտվածությամբ»:

Ծածկագիրը՝ 5820020001013:

Վտանգավորության դասը՝ 3:

Ֆիզիկական բնութագիրը՝ պինդ:

Բաղադրությունը՝ 95% պոլիպրոպիլեն, քիմիկատներ և ռեակտիվների մնացորդներ՝ 5%, (պոդպատ՝ 50.6%, ցելյուլոզա՝ 23.1%, նաֆթամթերք՝ 13.3%, մեխանիկական խառնուրդներ՝ 3.6%, ջուր՝ 0.7%, պոլիմերային նյութեր՝ 8.7%):

Բնութագիրը՝ հրդեհավտանգ է, թունավոր է շրջակա միջավայրի համար, առաջացնում է հողի, ջրի աղտոտում:

Թափոններն առաջանում են ավտոմեքենաների և սարքավորումների շահագործման և տեխսպասարկման ընթացքում: Կորցնելով իրենց անհրաժեշտ հատկությունները՝ օդի, յուղի ֆիլտրերը պարբերաբար փոխարինվում են նոր քանակներով:

Թափոնի գոյացման չափաքանակը հավասար է տարեկան 0.25 տոննա:

6. «Կազմակերպությունների կենցաղային տարածքներից առաջացած չտեսակավորված աղբ/բացառությամբ խոշոր եզրաչափերի»:

Ծածկագիրը՝ 9120040001004:

Վտանգավորության դասը՝ 4:

Ֆիզիկական բնութագիրը՝ պինդ:

Բաղադրությունը՝ թուղթ, սովարաթուղթ՝ 35-40%, պոլիէթիլեն՝ 30-35%, ապակի՝ 5-6%, ռետինե ձեռնոցներ՝ 3-4 %, մետաղական տարաներ՝ 15-20%, այլ՝ 5-10%:

Բնութագիրը՝ հրդեհապայթյունավտանգ չէ, առաջացնում է տարածքի աղտոտում, էկոթունավոր է:

Թափոնները գոյանում են կազմակերպության աշխատակիցների կենսագործունեության և տարածքների մաքրման աշխատանքների արդյունքում: Կազմակերպության տարածքում տեղագրված է 3 հատ պլաստմասե աղբամաններ, որոնցում կուտակվում է կենցաղային աղբը մինչև աղբավայր տեղափոխելը:

Թափոնների առաջացման նորման 0.3մ³/տարի 1 մարդու համար:

Թափոնի գոյացման չափաքանակը հավասար է տարեկան 12.96 տոննա:

7. «Բանեցված օդաճնշիչ դոդեր»:

Ծածկագիրը՝ 5750020013004:

Վտանգավորության դասը՝ 4:

Ֆիզիկական բնութագիրը՝ պինդ:

Բաղադրությունը՝ բուտադիենային կաուչուկ՝ 98%, պոլպատ՝ 2%:

Բնութագիրը՝ պայթյունավտանգ չէ, սակայն կրակի առկայությամբ կարող է այրվել, թունավոր է շրջակա միջավայրի համար:

Թափոններն առաջանում են ավտոտրանսպորտային և տեխնիկական միջոցների շահագործման արդյունքում: Դոդերը պարբերաբար փոխարինվում են նորերով:

Թափոնի գոյացման չափաքանակը հավասար է տարեկան 0.8 տոննա:

8. «Եռակցման խարամ»:

Ծածկագիրը՝ 3140480001994:

Վտանգավորության դասը՝ 4:

Ֆիզիկական բնութագիրը՝ պինդ:

Բաղադրությունը՝ SiO₂ - 45.7%, FeO - 23.46%, CaO - 12.41%, MnO - 13.46%, TiO₂ - 3.42%, այլ միացություններ - 1.55%, այդ թվում՝ As - <0.01%, Pb - < 0.01%, Bi - <0.001%, Cd - < 0.005%, Sb - <0.01%:

Բնութագիրը՝ թափոնը կոռոզիոն ոչ ակտիվ է, հրդեհապայթյունավտանգ չէ, ունակ չէ
ռեակցիայի մեջ մտնելու:

Թափոններն առաջանում են եռակցման աշխատանքների արդյունքում:

Թափոնի գոյացման չափաքանակը հավասար է տարեկան 0.1 տոննա:

9. «Յուղոտված լաթեր»:

Ծածկագիրը՝ 5820060001014:

Վտանգավորության դասը՝ 4:

Ֆիզիկական բնութագիրը՝ պինդ:

Բաղադրությունը՝ լաթեր՝ 75-85%, յուղ՝ 10-15%, ջուր՝ 5-10%:

Բնութագիրը՝ հրդեհավտանգ է, ինքնաբռնկվող, թունավոր է շրջակա միջավայրի
համար, առաջացնում է հողի, ջրի աղտոտում:

Թափոններն առաջանում են սարքավորումների և այլ տեխնիկական միջոցների
շահագործման և վերանորոգման ընթացքում: Յուղոտված լաթերի կուտակումն
անհրաժեշտ է իրականացնել բետոնե կամ խճաքարով պատված հարթակում, որը
կահավորված է շրջակա միջավայր յուղերի արտահոսքը կանխող սարքավորանքով:

Թափոնի գոյացման չափաքանակը հավասար է տարեկան 0.1 տոննա:

10. «Շենքերի քանդումից առաջացած շինարարական աղբ»:

Ծածկագիրը՝ 9120060101004:

Վտանգավորության դասը՝ 4:

Ֆիզիկական բնութագիրը՝ պինդ:

Բաղադրությունը՝ բետոնի կտորներ և ամրան:

Բնութագիրը՝ ոչ հրդեհապայթյունավտանգ:

Թափոնները առաջանում են բետոնե շինությունների քանդման արդյունքում:

Թափոնի գոյացման չափաքանակը հավասար է 180մ³:

11. «Բնական, շինարարական ավազի լվացման մնացորդներ»:

Ծածկագիրը՝ 3160550104005:

Վտանգավորության դասը՝ 5:

Ֆիզիկական բնութագիրը՝ պինդ:

Բաղադրությունը՝ կավի և ավազի մանր ֆռակցիաների խառնուրդ:

Բնութագիրը՝ ոչ հրգեհապայթունավտանգ, լուծելի:

Թափոնները առաջանում են դասակարգիչ կայանի շահագործման արդյունքում:

Թափոնի գոյացման չափաքանակը հավասար է տարեկան 3500մ³:

4.6 Ազդեցությունը կենդանական և բուսական աշխարհի վրա

Հանքի արդյունահանման և լեռնակապիտալ աշխատանքների իրականացման փուլերում տարածքի կենսաբազմազանության վրա վնասակար ազդեցություն կարող են ունենալ՝ բացահանքից օգտակար հանածոյի հանման-բեռնման աշխատանքների աղմուկը, ցնցումները, փոշին, ինչպես նաև տեխնիկական միջոցների աշխատանքի ընթացքում մթնոլորտ արտանետվող վնասակար նյութերը և դիզելային վառելիքի, քսայուղերի թափվածքները:

Տվյալ տարածաշրջանը ենթարկված է անտրոպոգեն ազդեցության: Ըստ Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդի տեղեկանքի հայվող տարածքը հանդիսանում է նախկին հանքավայր, որը շահագործվել է 1964 թ-ից մինչև 1992 թ.-ը: Տարիներ շարունակ ուսումնասիրվող տարածքի հարակից տարածքները և շրջապատող լանջերը օգտագործվել և շարունակում են օգտագործվել հանքարդյունաբերական, տնտեսական և գյուղատնտեսական նպատակներով: Այս ամենը հանգեցրել է նրան, որ նախատեսվող գործունեության տարածքում և հարակից տարածքներում բնական էկոհամակարգերը ներկայումս խիստ փոփոխված և դեգրադացված են: Հիմնականում օգտագործվելու է գոյություն ունեցող ճանապարհը՝ բարեկարգելով այն: Տարածքը գտնվում է ճանապարհի հարևանությամբ, որտեղ մշտապես առկա է տրանսպորտային երթևեկություն, մեքենաների շարժ և աղմուկ: Այդ իսկ պատճառով, այդ տարածքներում կենդանատեսակների հանդիպելը քիչ հավանական է: Հարկ է նշել, որ ուսումնասիրվող տեղամասում բացակայում են ինչպես հազվագյուտ էկոհամակարգեր, այնպես էլ կենդանիների և բույսերի հազվագյուտ տեսակներ, քանի որ հայցվող տեղամասը տարիներ շարունակ օգտագործվել է որպես հանքավայր:

Հանքավայրի և հանքավայրի հարակից տարածքներում ՀՀ բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքերում գրանցված տեսակներ չեն հայտնաբերվել: Ուստի հաշվի առնելով վերոգրյալը կարելի է փաստել, որ տեղանքի կենսաբազմազանության և էկոհամակարգերի վրա հանքավայրի շահագործմամբ պայմանավորված ազդեցությունը կլինի ոչ էական:

5. ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆԸ ԵՎ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Շրջակա բնական միջավայրի որակի պահպանության և մարդկանց առողջության անվտանգության երաշխիքը տարբեր ազդեցությունների գիտականորեն հիմնավորված, բնակչության առողջությունը և էկոհամակարգերի անվտանգությունը երաշխավորող սահմանային թույլատրելի մեծություններն են, որոնք հաստատվում և փոփոխվում են ՀՀ շրջակա միջավայրի և առողջապահության նախարարությունների կողմից՝ հաշվի առնելով երկրի բնական պայմանները, գիտատեխնիկական պահանջները, միջազգային ստանդարտները:

Սահմանային թույլատրելի մեծություններն ընդգրկված են ՀՀ նորմատիվ-տեխնիկական փաստաթղթերի համակարգում և օրենսդրության մաս են կազմում:

Հնարավոր ազդեցությունների նկարագիր

Աղյուսակ 5.1

Ազդեցության աղբյուրներ	Ազդեցության տեսակներ	Ազդեցության բնութագիր
Բացահանք,	անօրգանական փոշի և գազեր, աղմուկ և վիբրացիա, նավթամթերքների արտահոսքեր	վառելանյութի և յուղերի հոսակորուստներ, ռետինատեխնիկական թափոններ, կենցաղային աղբ, անօրգանական փոշին արտանետվում է մթնոլորտ բեռնման, բեռնաթափման, ապարների տեղափոխման ժամանակ տարածվելով շրջակա միջավայրում, ընդերքի խախտում, լանդշաֆտի փոփոխություն
Սպասարկման ճանապարհներ, արտադրական հրապարակ	արտադրական և խմելու ջրի մատակարարում անօրգանական փոշի և գազեր, աղմուկ և վիբրացիա, նավթամթերքների արտահոսքեր, կենցաղային աղբ	լանդշաֆտի որոշակի փոփոխություն, տնտեսական-կենցաղային կեղտաջրերի արտահոսք, կենցաղային աղբ, վառելանյութի և յուղերի հոսակորուստներ

Հանքավայրում նախատեսվող գործունեության նորմատիվ պահանջներն են՝

- օդը, ջուրը, հողն ու ընդերքն աղտոտող վնասակար նյութերի առավել թույլատրելի խտությունների չափերը.
- վնասակար նյութերի սահմանային թույլատրելի չափերն արտանետումներում և

արտահոսքերում.

- աղմուկի, վիբրացիայի, էլեկտրամագնիսականության, ռադիացիոն ճառագայթման և այլ ֆիզիկական ազդեցությունների սահմանային թույլատրելի մակարդակները.
- հողերի գոտևորման ռեժիմները, քաղաքաշինական կանոնները.
- գյուղատնտեսական և անտառային հողերի պահպանության կանոնները.
- սանիտարական պաշտպանիչ գոտիների նվազագույն չափերը.
- ՀՀ կառավարության 31.07.2014 թվականի N 781 որոշման պահանջներին համապատասխան նախատեսել բուսական աշխարհի պահպանությանն ուղղված միջոցառումներ.
- նախատեսել կենդանական աշխարհի պահպանությանն ուղղված միջոցառումներ. մասնավորապես, հաշվի առնելով միջազգային փորձը՝ բացահանքի տարածքում նախնական աշխատանքների ժամանակ ներգրավել աշխատակից, ով տեխնիկայի աշխատանքից առաջ կհետազոտի աշխատանքի բուն տարածքը, և այնտեղ կենդանիներ նկատելու պարագայում դրանց անվնաս կտեխսափոխի մոտակա տարածք, որը դուրս է բացահանքի սահմաններից.
- բնակչության և նրա առանձին խմբերի առողջական վիճակը բնորոշող ցուցանիշները:

Այս նորմատիվները պահպանելու դեպքում համարվում է, որ տվյալ գործունեությունը չի խախտում բնական հավասարակշռությունը:

Տնտեսվարողը պարտավոր է գործող նորմատիվներին համապատասխան ապահովել անվտանգության կանոնները՝ կանխարգելող, մեղմացնող միջոցառումների (մաքրող սարքավորումների, վնասազերծող կայանքների, արգելափակող միջոցների, օդափոխության, թափոնների վնասազերծման, սանիտարական գոտիների և այլն) միջոցով:

- Փոշիացումը նվազեցնելու նպատակով տարվա չոր և շոգ եղանակին կատարել ջրցանումը՝ օրը 3 անգամ:
- Բացահանքում աշխատող տեխնիկայի շարժիչների վառուցքները պետք է լինեն կարգավորված՝ անսարք մեքենաների շահագործումը բացահանքում պետք է արգելվի:

- Մեքենաների շարժիչների գազերի արտանետման վրա պետք է տեղադրված լինեն կատալիտիկ չեզոքացուցիչներ, ինչը թույլ կտա կրճատել գազերի արտանետումը մթնոլորտ:
- Թափոնները պարբերաբար դուրս բերել բացահանքի տարածքից և տեղադրել հատուկ նախատեսված հարթակներում կամ վաճառել:
- Արգելվում է արտհրապարակից դուրս խախտել լրացուցիչ տարածքներ, տեղադրել թափոններ և այլն:

5.1 Մթնոլորտային օդ

Բացահանքում աշխատող ավտոտրանսպորտը և ՋԹ կայանքը դառնալու են վնասակար գազերի և փոշու արտանետման աղբյուր: Նախնական հաշվարկների համաձայն, տեղամասի տարածքում վնասակար գազերի (ազոտի օքսիդ, ածխածնի երկօքսիդ, մուր) առավելագույն կոնցենտրացիաները չեն գերազանցելու նորմատիվային փաստաթղթերով ամրագրված սահմանային թույլատրելի խտությունները:

Ազդեցությունը մթնոլորտի վրա պայմանավորված է հիմնականում ծխագազերի, փոշու արտանետումներով՝ բացահանքի շահագործման ընթացքում:

Կանխարգելող միջոցառումներով նախատեսվում են՝ սարքավորումների տեխնիկական վիճակի նախնական և պարբերական ստուգումներ, գոտիչների տեղադրում արտանետման խողովակների վրա:

Աշխատանքային հրապարակների և ճանապարհների ոռոգում ջրցան մեքենայով, չոր եղանակին՝ օրական 3 անգամ:

Հակահրդեհային միջոցառումների կիրառում:

5.2 Հողային ռեսուրսներ

Ըստ Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդի տեղեկանքի հանքավայրը շահագործվել է 1964 թ-ից մինչև 1992 թ.-ը: ՀՀ Արմավիրի մարզի Հոկտեմբերյանի խմբի ԱԿԳԽ հանքավայրի Ջանֆիդա տեղամասից տրամադրման ենթակա ազատ մնացորդային պաշարների քանակը 10.05.2024 թվականի դրությամբ, ընդհանուր B+C₁

կարգերով կազմում են 4214.0 հազ.մ³, այդ թվում՝ B կարգով - 852.0 հազ.մ³ և C₁ կարգով – 3362.0 հազ.մ³, իսկ մակաբացման ապարները՝ բացակայում են:

Հարկ է նշել, որ հողաբուսական շերտը նախատեսվող բացահանքի տարածքում բացակայում է, քանի որ հանքավայրի տարածքը նախկինում շահագործվել է:

Ռեկուլտիվացիոն վերջնական աշխատանքները կկատարվեն արդյունահանման աշխատանքների ավարտին:

Ռեկուլտիվացիայի ենթակա տարածքը կազմում է 8.8հա:

Համաձայն ՀՀ կառավարության 2017 թվականի դեկտեմբերի 14-ի N 1643-Ն որոշման պահանջների, որպես խախտված հողերի ռեկուլտիվացման ուղղություն ընտրվել է շինարարական ուղղությունը, հաշվի առնելով հայցվող տարածքում հողի բերրի շերտի բացակայությունը:

Խախտված հողատարածքների վերականգման խոշորացված տեխնիկա-տնտեսական հաշվարկ

Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախահաշվային արժեքի հաշվարկը կատարվել է «Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախահաշվային արժեքների հաշվարկման և վերահաշվարկման կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության 18 օգոստոսի 2021թ N 1352-Ն որոշման համաձայն:

Աշխատանքների արժեքի կառուցվածքը ներկայացվում է հետևյալ բանաձևով՝

$$U = \Sigma\Theta + \mathcal{T} + Z + \Theta_n + \Theta_f$$

որտեղ՝

U - աշխատանքների արժեքն է,

ΣΘ - ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների բոլոր միջոցառումների ծախսերի հանրագումարն է (ուղղակի և անուղղակի ծախսեր),

Տ - ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների կատարման համար նախատեսված շահույթն է,

Z - ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների կատարման համար նախատեսված հարկերն են,

Θ_n - ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախագծման ծախսերն են,

ԾԹ - ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների մեղմացման միջոցառումների ծախսերն են:

Աշխատանքների արժեքի մեջ մտնող բոլոր միջոցառումների ծախսերը, ելնելով շինարարական և այլ նորմաներից, խմբավորվում են հետևյալ կառուցվածքով՝

$$\Sigma \text{Ծ} = \text{ՈԻԾ} + \text{ԱԾ} + \text{Ած}$$

որտեղ՝

ՈԻԾ - ուղղակի ծախսերն են,

ԱԾ - անուղղակի ծախսերն են,

Ած - այլ ծախսերն են:

Ուղղակի ծախսերն են հողերի ռեկուլտիվացման տեխնիկական և կենսաբանական փուլերում անմիջապես ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների կատարման համար ծախսերը՝

$$\text{ՈւԾ} = \text{ՈւԾտ} + \text{ՈւԾկ}$$

որտեղ՝

ՈւԾտ. - ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների տեխնիկական փուլի իրականացման բոլոր միջոցառումների ուղղակի ծախսերն են,

ՈւԾկ - ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների կենսաբանական փուլի իրականացման բոլոր միջոցառումների ուղղակի ծախսերն են

$$\text{ՈւԾտ} = \text{Աշտ} + \text{Նտ} + \text{Մտ}$$

$$\text{ՈւԾկ} = \text{Աշկ} + \text{Նկ} + \text{Մկ}$$

$$\text{ՈւԾ} = \text{Աշտ} + \text{Նտ} + \text{Մտ} + \text{Աշկ} + \text{Նկ} + \text{Մկ}$$

որտեղ՝

Աշտ - հողերի ռեկուլտիվացման տեխնիկական փուլի աշխատանքների հիմնական բանվորների աշխատավարձն է,

Աշկ - հողերի ռեկուլտիվացման կենսաբանական փուլի աշխատանքների հիմնական բանվորների աշխատավարձն է,

Նտ - նյութերի, կառուցվածքների և պատրաստվածքների արժեքն է՝ հողերի ռեկուլտիվացման տեխնիկական փուլի համար,

Նկ - նյութերի, կառուցվածքների և պատրաստվածքների արժեքն է՝ հողերի ռեկուլտիվացման կենսաբանական փուլի համար,

Մտ - մեքենաների, մեխանիզմների շահագործման ծախսերն են՝ հողերի ռեկուլտիվացման տեխնիկական փուլի համար,

Մկ - մեքենաների, մեխանիզմների շահագործման ծախսերն են՝ հողերի ռեկուլտիվացման կենսաբանական փուլի համար,

Աշխատանքների արժեքի հաշվարկներն իրականացվում են՝ ընդգրկելով հողերի ռեկուլտիվացման տեխնիկական և կենսաբանական փուլերի աշխատանքների բոլոր միջոցառումների հետևյալ ծախսատեսակները՝

- 1) հիմնական բանվորների աշխատավարձը.
- 2) նյութերի արժեքը.
- 3) մեքենաների և մեխանիզմների շահագործման արժեքը.
- 4) շահույթը.
- 5) ավելացված արժեքի հարկը.
- 6) այլ ծախսեր.
- 7) անուղղակի ծախսերը.
- 8) նախագծման ծախսերը:

Աշխատավարձերի հաշվարկ

Հիմնական բանվորների աշխատավարձը հաշվարկվում է հետևյալ բանաձևով՝

$$U_2 = U_{2տ} + U_{2կ}$$

ա) Ռեկուլտիվացման տեխնիկական փուլի աշխատավարձերի հաշվարկ

Տտ – աշխատատարությունն է մարդ/ժամերով = 80 մարդ/ժամ

Դտ – 1 ժամվա դրույքն է (300 հազ դրամ : 173.1 = 1733.1 դրամ)

$$U_{2տ} = \text{Տտ} \cdot x \text{ Դտ}$$

$U_{2տ} = 80 \text{մարդ/ժամ} \cdot 1733,1 \text{ դրամ} = 138648 \text{ դրամ}$

Ընդամենը՝ 138648 դրամ

որտեղ՝

Տտ. - հողերի ռեկուլտիվացման տեխնիկական փուլի բոլոր միջոցառումների համար աշխատատարությունն է մարդ/ժամերով (որոշվում է՝ ելնելով կատարված բոլոր աշխատանքների ծավալի միավոր աշխատաժամի նորմայից),

Ղտ. - հողերի ռեկուլտիվացման տեխնիկական փուլի կատարման համար աշխատավարձի 1 ժամվա դրույքն է (որոշվում է՝ ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների տեխնիկական փուլի կատարման միջին ամսական աշխատավարձը բաժանելով 1733,1, իսկ միջին ամսական աշխատավարձի չափը հաշվարկվում է՝ վերջին երեք տարիների կտրվածքով շահագործող կազմակերպություններում/կամ պայմանագրով աշխատող շինարարական կազմակերպություններում ձևավորված դրույքաչափերից, և ընտրվում է այդ տարիների առավելագույն միջին ամսական աշխատավարձը, բայց ոչ ցածր, քան նվազագույն աշխատավարձի հնգապատիկը):

բ) Ռեկուլտիվացման կենսաբանական փուլի աշխատավարձերի հաշվարկ

Հողաբուսական շերտը նախատեսվող բացահանքի տարածքում բացակայում է, քանի որ հանքավայրի տարածքը նախկինում շահագործվել է, ուստի կենսաբանական ռեկուլտիվացիայի իրականացումը հնարավոր չէ:

$$Ա_2կ = 0 \text{ դրամ,}$$

Ընդհանուր աշխատավարձերը հաշվարկվում են հետևյալ բանաձևով՝

$$Ա_2 = Ա_{2տ} + Ա_{2կ}$$

$$Ա_2 = 138648 + 0 = 138648 \text{ դրամ}$$

Նյութերի արժեքը

Նյութերի արժեքը հաշվարկվում է հետևյալ բանաձևով՝

$$Ն = Նտ + Նկ ,$$

որտեղ՝

Նտ . - աշխատանքների տեխնիկական փուլի բոլոր նյութերի արժեքն է,

Նկ . - աշխատանքների կենսաբանական փուլի բոլոր նյութերի արժեքն է,

ա) Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների տեխնիկական փուլի նյութերի արժեքի հաշվարկ

Արտահագուստ -2 կոմպ. 40 000 դրամ = 80000 դրամ,

Մետաղյա բահ - 2 հատ * 1 000 դրամ = 2000 դրամ,

$$\text{Ընդամենը՝ } \text{Նտ} = 82000 \text{ դրամ}$$

բ) Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների կենսաբանական փուլի նյութերի արժեքի հաշվարկ

Հողաբուսական շերտը նախատեսվող բացահանքի տարածքում բացակայում է, քանի որ հանքավայրի տարածքը նախկինում շահագործվել է, ուստի կենսաբանական ռեկուլտիվացիայի իրականացումը հնարավոր չէ:

$$Նկ = 0 \text{ դրամ}$$

Ընդհանուր նյութական ծախսերը կստացվեն հետևյալը՝

$$Ն = 0 + 82000 = 82000 \text{ դրամ}$$

Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների ընթացքում մեքենաների արժեքի հաշվարկ

Մեքենաների և մեխանիզմների շահագործման արժեքը հաշվարկվում է հետևյալ բանաձևով՝

$$Մ = Մտ + Մկ$$

որտեղ՝

Մտ . - աշխատանքների տեխնիկական փուլի մեքենաների և մեխանիզմների շահագործման արժեքն է,

$$\text{Մտ} = 40 \times 20000 = 800000 \text{ դրամ} \text{ (1 ժամի ծախսը 20000 դրամ)}$$

Մկ . - աշխատանքների կենսաբանական փուլի մեքենաների և մեխանիզմների շահագործման արժեքն է,

$$\text{Մկ} = 0 \text{ դրամ}$$

$$\text{Մ} = 800000 + 0 = 800000 \text{ դրամ}$$

Ուղղակի Ծախսերի հաշվարկ

Ընդամենը ուղղակի ծախսերը կլինեն՝

$$\text{ՈւԾ} = \text{Աշտ} + \text{Նտ} + \text{Մտ} + \text{Աշկ} + \text{Նկ} + \text{Մկ} = 138648 + 82000 + 800000 + 0 + 0 + 0 = 1020648 \text{ դրամ}$$

$$\text{Ընդամենը՝ ՈւԾ} = 1020648 \text{ դրամ}$$

Անուղղակի ծախսերի հաշվարկ

Անուղղակի ծախսերը հաշվարկվում են ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների տեխնիկական և կենսաբանական փուլերի ուղղակի ծախսերի ընդհանուր արժեքի 5,3 տոկոսի չափով՝

$$\text{ԱՄ} = \frac{\text{ՈւԾ} \times 5,3\%}{100\%} = (1020648 \times 5.3) / 100 = 54094.3 \text{ դրամ}$$

$$\Sigma\text{Ծ} = \text{ՈւԾ} + \text{ԱԾ} = 1020648 + 54094.3 = 1074742.3$$

Շահույթ

Շահույթը հաշվարկվում է բոլոր ծախսերի հանրագումարի 10 %-ի չափով՝

$$(\text{ՈւԾ} + \text{ԱԾ}) \times 10\%$$

$$\text{Շ} = \frac{\text{-----}}{100\%} = (1020648 + 54094.3)/10 = 107474.2 \text{ դրամ}$$

Այլ ծախսերի հաշվարկ

Այլ ծախսերը հաշվարկվում են հետևյալ բանաձևով՝

$$\text{Ած} = \text{Ժ} + \text{Ձ} + \text{Լ}$$

Նախագծով այլ ծախսեր չի նախատեսված:

Նախագծման ծախսեր

Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախագծման ծախսերը հաշվարկվում են հետևյալ բանաձևով՝

$$\text{Ծն.} = \text{Գն.} \times \Sigma\text{Ծ} = 0.1 \times 1074742.3 = 107474.2 \text{ դրամ}$$

Գն. – նախագծման աշխատանքների ծախսերը հաշվի առնող գործակիցն է, տատանվում է Գն. = 0,05-0,15 սահմաններում, հաշվի առնելով նախագծային ինստիտուտների վերջին երեք տարիների պայմանագրերը և միջազգային փորձը (մեծությունը կախված է ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների վայրից, պայմաններից, նախագծման բարդությունից, նախատեսվող դաշտային ուսումնասիրություններից և այլն):

Մեղմացման միջոցառումների ծախսեր

Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների մեղմացման միջոցառումների ծախսերը հաշվարկվում են հետևյալ բանաձևով՝

$$\text{Ծմ} = \text{Գմ.} \times \Sigma\text{Ծ} = 0.075 \times 1074742.3 = 80605.7 \text{ դրամ}$$

Գմ. – մեղմացման միջոցառումների ծախսերը հաշվի առնող գործակիցն է, տատանվում է Գմ = 0,05-0,1 սահմաններում, կախված է ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների վայրից, շրջակա միջավայրի վիճակից, մեղմացման միջոցառումների ծավալից և այլն:

ԾԱԽՍԵՐԻ ԱՍՓՈՓՈՒՄ

Աղյուսակ 5.2.1

№	Ծախսատեսակների անվանումը	Արժեքը (դրամ)
1	2	3
1	Աշխատավարձեր (տեխնիկական և կենսաբանական ռեկուլտ.)	138648
2	Նյութեր (տեխնիկական և կենսաբանական ռեկուլտ.)	82000
3	Տրանսպորտ (տեխնիկական և կենսաբանական ռեկուլտ.)	800000
4	Անուղղակի ծախսեր 5,3%	54094.3
5	Շահույթ 10%	107474.2
6	Նախագծման ծախսեր	107474.2
7	Մեղմացման միջոցառումներ	80605.7
Ընդամենը		1370296.4
8	ԱԱՀ 20%	274059.3
Ընդհանուր		1644355.7

Ռեկուլտիվացիայի աշխատանքների արժեքը կկազմի 1644355.7 դրամ:

Ըստ ՀՀ կառավարության 21 հոկտեմբերի 2021 թվականի N 1733-Ն որոշման՝ Դրամագլխի նախնական հատկացման չափը հաշվարկվում է դրամագլխին կատարվող հատկացումների հաշվարկման բազային չափի առնվազն 15 տոկոսի չափով և սահմանվում է ընդերքօգտագործման պայմանագրով:

Ընթացիկ հատկացումների չափը հաշվարկվում է հետևյալ բանաձևով՝

$$S_k = \frac{K \cdot N_k}{\sigma}$$

Նախնական հատկացումը կկազմի 246653.4 դրամ, ընթացիկ հատկացումները 465900.8 դրամ:

5.3 Ջրային ավազան

Հանքավայրի շահագործման ընթացքում, ջրային ավազանի աղտոտում բացահանքի տարածքից՝ անմիջապես արտանետումների տեսքով, չեն նախատեսվում:

Նախագծվող բացահանքի տարածքում գրունտային ջրերը գտնվում են բարձր մակարդակի վրա: Բացահանքի որոշ հատվածներում 1մ-ից հետո արդյունահանման

աշխատանքները իրականացվելու են ջրային միջավայրում: Արդյունահան աշխատանքների ժամանակ անմիջապես ազդեցություն գրունտային ջրերի վրա չի կանխատեսվում, քանի որ էքսկավատորով ավազը հանելուց բացի այլ միջամտություն չի կատարվելու: Ինչի արդյունքում գրունտային ջրերի որակական ցուցանիշների փոփոխություն չի լինի: Գրունտային ջրերի որակական ցուցանիշների փոփոխություն կարող է լինել միայն այն դեպքում, երբ էքսկավատորից լինի վառելիքի կամ յուղերի արտահոսք ջրային միջավայր: Տեխնիկական միջոցների վառելիքաքսուքային (յուղ, դիզել, բենզին և այլն) նյութերի վթարային արտահոսքը բացառելու համար տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցները պետք է շահագործել միայն սարքին վիճակում, պարբերաբար իրականացնել տեխնիկական աշխատանքներ, տեխսպասարկումն իրականացնել մասնագիտացված կետերում և տրանսպորտային միջոցները շահագործել բացառապես գոյություն ունեցող ճանապարհներով: Տեխնիկատրանսպորտային միջոցները պետք է հազեցած լինեն աբսորբենտային (ներծծող) պարագաներով և սկուտեղանման տարաներով, վթարային արտահոսքերի ժամանակ անմիջապես արձագանքելու համար: Այս միջոցառումը կբացառի վառելիքաքսուքային նյութերի ներթափանցումը գրունտային ջրեր:

Մեղմացնող միջոցառումների հանրագումար

Աղյուսակ 5.3.1.

Գործողություններն ըստ փուլերի	Հնարավոր վտանգ	Կանխարգելող կամ մեղմացնող միջոցառումներ
Բացահանքի սպասարկման ճանապարհների անցկացում	Սարքավորումներից վնասակարգազերի արտանետումներ, փոշու կուտակում,	Սարքավորման տեխնիկական վիճակի նախնական և պարբերական ստուգումներ, գտիչներ՝ արտանետման խողովակների վրա
Բացահանքի շահագործում մինչև վերջնական եզրագիծը	Աղտոտող նյութերի անցում մակերևութային ջրավազաններ	Աշխատանքների հսկողություն
Ընդհանուր տարածք	Փոշի	Տարածքի և ճանապարհների ոռոգում ջրցան մեքենայով՝ չոր եղանակին: Հակահրդեհային միջոցառումների կիրառում
Վառելիքի, նավթամթերքի տեղափոխում և պահեստավորում	Վառելիքի, նավթամթերքի հոսակորուստներ	Նավթամթերքի պահեստները տեղակայվում են արտադրական հրապարակում՝ բետոնապատ հրապարակների վրա

5.4 Նավթամթերքներ և արդյունաբերական թափոններ

Օգտակար հանածոն ամբողջությամբ իրացվում է, թափոն չի առաջանում:

Ըստ Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդի տեղեկանքի հանքավայրը շահագործվել է 1964 թ-ից մինչև 1992 թ.-ը: ՀՀ Արմավիրի մարզի Հոկտեմբերյանի խմբի ԱԿԳԽ հանքավայրի Ջանֆիդա տեղամասից տրամադրման ենթակա ազատ մնացորդային պաշարների քանակը 10.05.2024 թվականի դրությամբ, ընդհանուր B+C₁ կարգերով կազմում են 4214.0 հազ.մ³, այդ թվում՝ B կարգով - 852.0 հազ.մ³ և C₁ կարգով - 3362.0 հազ.մ³, իսկ մակաբացման ապարները՝ բացակայում են:

Բացահանքի շահագործման ընթացքում առաջանում են բնապահպանական տեսակետից տարբեր վտանգավորության թափոններ, որոնցից են՝ մեքենաներում ու մեխանիզմներում փոխվող օգտագործված յուղերն ու քսայուղերը, մաշված դետալների փոխարինման ժամանակ առաջացած մետաղի ջարդոնը, մաշված ավտոդողերը ու կենցաղային աղբը:

Նավթամթերքները պահվում են բացահանքի արտադրական հրապարակում, հատուկ հատկացված տեղում (բացօթյա պահեստ): Վերջինիս հատակը բետոնավորվում է և տրվում է համապատասխան թեքություն, որն ապահովում է թափված նավթամթերքների հոսքը դեպի այն հավաքող բետոնավորված փոսը:

Օգտագործված յուղերը և քսայուղերը ժամանակավորապես հավաքվում են առանձին տարաների մեջ և այն հանձնվում է յուղերի և քսայուղերի երկրորդական վերամշակման լիցենզիա ունեցող կազմակերպություն: Մաշված անվադողերը հանձնվում է վերամշակող կազմակերպությունների: Հնամաշ մեխանիզմների դետալներն ու մասերը կուտակվում են առանձին տեղում և հանձնվում են, որպես մետաղի ջարդոն: Կենցաղային աղբը տեղափոխվում է մոտակա աղբահավաք կետ:

Հաշվի առնելով, որ առաջացած վտանգավոր թափոնները ընկերությունը չի վերամշակում, նկատի ունենալով առաջացող թափոնների սակավությունը, ուստի հանքարդյունահանման աշխատանքները սկսելուց առաջ ընկերությունը թափոնների վերամշակման լիցենզիաներ ունեցող կազմակերպությունների հետ կկնքի համապատասխան պայմանագրեր գոյացող թափոնները վերամշակման հանձնելու համար:

5.5 Կենսաբազմազանություն

Ընդերքօգտագործողները, որոնց գործողությունների ընթացքում հնարավոր է վնաս հասցնել Հայաստանի Հանրապետության Կարմիր գրքերում գրանցված կենդանատեսակներին կամ բուսատեսակներին, պարտավոր են միջոցներ ձեռնարկել դրանց պահպանության համար: Արգելվում է ցանկացած գործունեություն, որը կհանգեցնի Հայաստանի Հանրապետության կենդանիների և բույսերի Կարմիր գրքերում գրանցված տեսակների թվաքանակի կրճատմանը և դրանց ապրելավայրերի վատթարացմանը (ՀՀ Կենդանական աշխարհի մասին օրենք, 03.04.2000թ հոդված 18, ՀՀ Բուսական աշխարհի մասին օրենք 23.11.1999 թ հոդված 17):

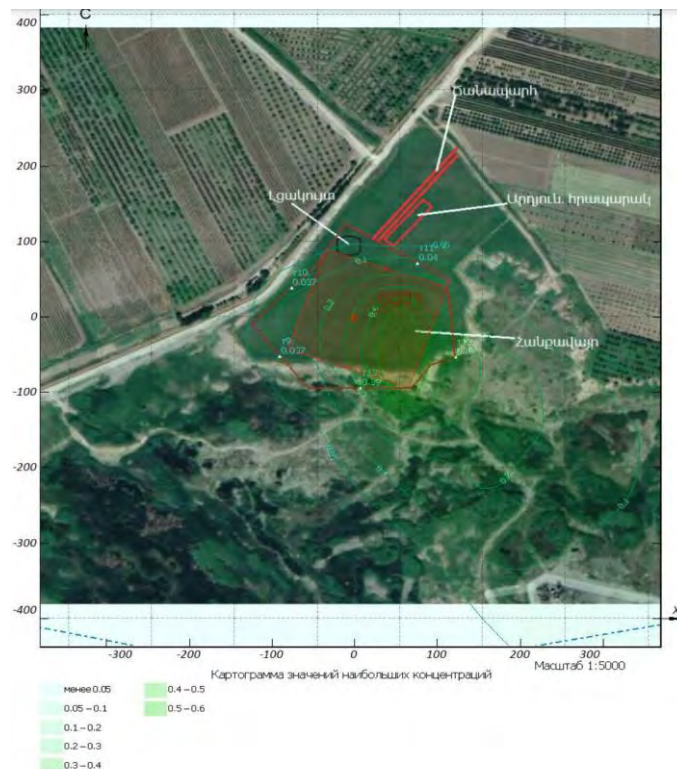
Կենսաբազմազանության վրա հնարավոր ազդեցությունների համար առաջարկվող մեղմացնող միջոցառումները ներառում են.

- Աշխատանքների ընթացքում բացառել տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցների երթևեկությունը ճանապարհներից և արտադրական տեղամասերից դուրս:
- Տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցները վարել բացառապես գոյություն ունեցող ճանապարհներով, անհրաժեշտության դեպքում բարելավել այն:
- Արտադրական հրապարակներում, հանքախորշերում, ճանապարհներին և այլ արտադրական տեղամասերում, հատկապես չոր եղանակին, մշտապես կիրառել ջրցան մեքենաներ փոշենստեցման համար:
- Տեխնիկական միջոցների վառելիքաքսուքային (յուղ, դիզել, բենզին և այլն) նյութերի վթարային արտահոսքը բացառելու համար տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցները շահագործել միայն սարքին վիճակում:
- Հնարավորինս արագ վերակազմել խախտված հողաբուսաշերտը, եթե այդպիսին առկա է:
- Կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակների հայտնաբերման դեպքում առանձնացնել տվյալ պահպանվող գոտին:
- Կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների բնադրման և թխսման ժամանակամիջոցում հնարավորինս նվազեցնել տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ աշխատանքները:

- Որպես հիմնավորված կերպով կանխատեսելի ապագա ծրագրեր հայտնի չէ:
- Նախկինում իրականացված ծրագիր է հանդիսանում Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի շահագործումը 1964-1992 թվականների ընթացքում:

ՄՖ ՔՈՆՍԹՐԱՔՇՆ Ընկերության ՇՄԱԳ հաշվետվության արտանետումների ցրման արդյունքում սպասվող գետնամերձ կոնցենտրացիաների համակարգչային հաշվարկները (նկար 5.7.1) ցույց են տալիս, որ ազդեցության գոտու եզրում սպասվելիք գետնամերձ կոնցենտրացիաները գտնվում են բնակելի գոտիների համար սահմանված նորմերում:

Նախատեսվող գործունեությամբ համար նույապես իրականացվել է արտանետումների ցրման արդյունքում սպասվող գետնամերձ կոնցենտրացիաների համակարգչային հաշվարկներ (նկար 5.7.2): Ազդեցության գոտու եզրում սպասվելիք գետնամերձ կոնցենտրացիաները գտնվում են բնակելի գոտիների համար սահմանված նորմերում

Նկար 5.7.1 ՄՖ Քոնսթրաքշն Ընկերության արտանետումների ցրման արդյունքում սպասվող գետնամերձ կոնցենտրացիաների համակարգչային հաշվարկ

Отчет

Вариант расчета: "Дава Шингрег" ООО (22) - Расчет рассеивания по ОН/Л-86 [20.05.2024 19:25 - 20.05.2024 19:25] , ЛЕТО
 Тип расчета: Расчеты по веществам
 Код расчета: 0330 (Серя диоксид)
 Параметр: Концентрация вредного вещества (в долях ПДК)
 Высота 2м

Նկար 5.7.2 Դավա շինտրեստ Ընկերության արտանետումների ցրման արդյունքում սպասվող գետնամերձ կոնցենտրացիաների համակարգչային հաշվարկ

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, համակարգչային ազդեցությունում օգտագործված ազդեցության սահմանները միմյանց հետ չեն հասվում/ համընկնում, կարող ենք պնդել, որ օդի արտանետումների գումարային ազդեցությունը նույնպես կլինի բնակելի գոտիների համար սահմանված նորմերում:

Փոշու արտանետումների քանակը խիստ նվազեցնելու նպատակով նախագծով նախատեսվում է ճանապարհների, բացահանքի աշխատանքային հրապարակի, արտադրական հրապարակի, չոր եղանակներին: Այս միջոցառումները թույլ կտան փոշու արտանետումները կրճատել 70-80%-ով:

Բոլոր մեքենաների և սարքավորումների արտանետիչների վրա պարտադիր պետք է տեղադրված լինեն կատալիտիկ չեզոքացուցիչներ և մրի ֆիլտրներ, որոնք մինչև 70%-ով կպակասեցնեն արտանետումների քանակը: Համաձայն ՀՀ Կառավարության 25.01.2005թ թիվ 91-Ն որոշմամբ հաստատված կարգի 12-րդ կետի կատալիտիկ չեզոքացուցիչներով աշխատող մեքենաների դեպքում մթնոլորտի վրա տնտեսական գործունեության հետևանքով առաջացող ազդեցությունը չի գնահատվում:

Նախկինում՝ 1964-1992 թվականների ընթացքում իրականացված շահագործմանն աշխատանքները կատարվել են մոտ 135 հա տարածքի վրա: Նախատեսվող գործունեությունը կազմում է այդ տարածքի մի մասը, և հավելյալ ազդեցություն չի ավելացնում, քանի որ տարածքում առկա չէ հողի բերրի շերտ և չկան մակաբացման ապարներ:

6. ԱՆԲԱՐԵՆՊԱՍՏ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ, ՎԹԱՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐՈՒՄ ՆԱԽԱՏԵՄՎՈՂ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Հանքավայրի շահագործման ընթացքում հնարավոր են վթարային իրավիճակներ, բնական աղետներ և անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմաններ: Բոլոր հնարավոր դեպքերում շրջակա միջավայրի լրացուցիչ աղտոտումը կանխելու կամ հնարավոր չափով նվազեցնելու համար ընկերությունը մշակել է գործուղությունների ծրագիր, որը ներառում է մի շարք համապատասխան միջոցառումներ:

Անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմաններում, որոնք նպաստում են գետնամերձ շերտում վնասակար նյութերի կուտակմանը, ցրման գործընթացների դանդաղեցման պատճառով հնարավոր են վնասակար նյութերի կոնցենտրացիաների զգալի բարձրացումներ:

Ընդունված են անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմանների 3 կատեգորիաներ: Նորմատիվ ակտերով դրանց հստակ չափորոշիչները բացակայում են:

Ըստ կատեգորիաների տարբերակումը կատարվում է հետևյալ ընդհանուր սկզբունքների հիման վրա.

- I կատեգորիա՝ քամու արագության նվազում,
- II կատեգորիա՝ անհողմություն, չոր եղանակ,
- III կատեգորիա՝ անհողմություն, թանձր մառախուղ ,

Անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմանների դեպքում նախատեսված է իրականացնել հետևյալ միջոցառումները՝

ա. I կատեգորիա՝ խստացնել տեխնոլոգիական գործընթացների հսկողությունը,

բ. II կատեգորիա՝ դադարեցվում է հանքաքարի բեռնաթափման գործընթացը,

գ. III կատեգորիա՝ դադարեցվում է օգտակար հանածոյի բեռնման գործընթացը:

Հրդեհային անվտանգություն

Ա. Արտադրությունում գտնվող հրդեհավտանգ հանգույցները պետք է համալրված լինի հակահրդեհային ավտոմատ սարքով, որը վերահսկում է դրա տարածքում հրդեհի յուրաքանչյուր բռնկում:

Բ. Բոլոր այն էլեկտրական սարքավորումները, որոնք չունեն ավտոմատ սարքեր, ապահովված կլինեն ձեռքի կրակմարիչներով:

Գ. Պատասխանատու անձն ամբողջ տարածքում անց է կացնում տեսչական ստուգում՝ որպես օրվա աշխատանքային պլանի մի մաս:

Դ. Հրդեհի ժամանակ կհոսանքազրկվեն բոլոր էլեկտրական սարքերը, կմիացվի հակահրդեհային ջրի համակարգը, անձնակազմը կտեղափոխվի անվտանգ վայր:

Արտակարգ և վթարային իրավիճակներ

Բնական աղետների (երկրաշարժ, սողանքներ, ջրհեղեղ և այլն), ինչպես նաև տեխնոլոգիական վթարների ժամանակ բազաների գործունեությունը դադարեցվում է, հոսանքազրկվում են բոլոր էլեկտրական սարքերը, անձնակազմը շտապ տեղափոխվում է անվտանգ վայր:

Բացահանքի կոնսերվացման նպատակներն ու խնդիրները ներառում են.

- բնակչության առողջության և անվտանգության ապահովումը,
- կոնսերվացումից հետո շրջակա միջավայրի վերականգնումը տարածքների հետագա օգտագործումը,
- ապահովումն այն բանի, որ նվազագույնի հասցվեն կամ բացառվեն շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունները, լանջերի անկայունությունը, հողերի էրոզիան:

Սոցիալ – տնտեսական հնարավորությունների առավելագույն ապահովումը

Սոցիալ-աշխատանքային կարևոր երաշխիքներից է աշխատողների անվտանգության ապահովումը և առողջության պահպանումը: Այս համակարգի արդյունավետ գործարկումն ուղղակիորեն առնչվում է աշխատանքի վայրում դժբախտ դեպքերի և մասնագիտական հիվանդությունների կանխարգելման, նվազման, ինչպես նաև աշխատանքի արտադրողականության բարձրացման ու գործատուի կողմից նշված դեպքերի արդյունքում առաջացող լրացուցիչ ծախսերի

կրճատման գործընթացներին: Ներկայումս աշխատանքի անվտանգության ոլորտում կիրառվում են «Հայաստանի Հանրապետության բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքից բխող ՀՀ առողջապահության նախարարի շուրջ 16 հրամաններով հաստատված սանիտարական կանոնները և նորմերը, հիգիենիկ նորմատիվները: Ոլորտում կիրառվում են նաև «Տեխնիկական անվտանգության ապահովման պետական կարգավորման մասին» ՀՀ օրենքից բխող աշխատանքի անվտանգության վերաբերյալ նորմատիվ ակտեր՝ տեխնիկական կանոններ, որոնց նկատմամբ վերահսկողությունն իրականացնում է օրենքով սահմանված լիազոր պետական մարմինը՝ ՀՀ Ներքին գործերի նախարարությունը: Մյուս կողմից, ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի համաձայն, աշխատողների առողջության պահպանման և անվտանգության ապահովման հիմնական կանոններն ու նորմերը պետք է սահմանվեն աշխատանքային օրենսդրությամբ: Աշխատողների անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանման կանոնների և նորմերի՝ աշխատանքային օրենսդրությամբ սահմանման պահանջն ամրագրված է նաև ԱՄԿ կոնվենցիաների (թիվ 17, 18, 81, 94), Վերանայված եվրոպական սոցիալական խարտիայի (3-րդ, 22-րդ հոդվածներ) համապատասխան դրույթներով, որոնք վավերացվել են Հայաստանի կողմից:

Աշխատանքի անվտանգության ապահովման բնագավառը բնութագրվում է նաև աշխատանքի վայրում դժբախտ դեպքերից և մասնագիտական հիվանդություններից՝ աշխատողի կյանքին կամ առողջությանը պատճառված վնասի հատուցման հարցերով: Գործող օրենսդրությանը համապատասխան՝ կազմակերպությունները, անկախ սեփականության ձևից, նյութական պատասխանատվություն են կրում իրենց մեղքով աշխատողների աշխատանքային պարտականությունների կատարման հետ կապված խեղման, մասնագիտական հիվանդության և առողջության այլ վնասման համար: Քաղաքացու կյանքին կամ առողջությանը պատճառված վնասի համար պատասխանատու ճանաչված իրավաբանական անձի լուծարման դեպքում համապատասխան վճարները սահմանված կարգով կապիտալացվում են՝ դրանք տուժողին վճարելու համար:

Արդյունաբերական սանիտարիան և անվտանգության տեխնիկան

Աշխատանքի վայրում աշխատողների առողջության պահպանումն ու անվտանգության ապահովումը աշխատանքային հարաբերությունների կարևորագույն բաղադրիչներից է: ՀՀ Սահմանադրության համաձայն՝ «Յուրաքանչյուր աշխատող, օրենքին համապատասխան, ունի առողջ, անվտանգ և արժանապատիվ աշխատանքային պայմանների, առավելագույն աշխատաժամանակի սահմանափակման, ամենօրյա և շաբաթական հանգստի, ինչպես նաև ամենամյա վճարովի արձակուրդի իրավունք»: ՀՀ աշխատանքային օրենսգիրքը սահմանում է, որ յուրաքանչյուր աշխատողի աշխատավայրը և շրջապատող միջավայրը պետք է լինեն անվտանգ, հարմար և առողջության համար անվնաս, կահավորված՝ աշխատողների անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանության մասին նորմատիվ իրավական ակտերի պահանջներին համապատասխան: Այդ ամենը պարտավոր է ապահովել գործատուն:

Աշխատողների անվտանգությունը եւ առողջությունը աշխատանքային գործունեության ընթացքում աշխատողների կյանքի եւ առողջության պահպանման համակարգն է, որը ներառում է իրավական, սոցիալ-տնտեսական, կազմակերպական-տեխնիկական, սանիտարահիգիենիկ, բուժկանխարգելիչ, վերականգնողական եւ այլ միջոցառումներ: Աշխատանքի ժամանակ յուրաքանչյուր աշխատողի համար պետք է ստեղծվեն օրենքով սահմանված՝ պատշաճ, անվտանգ եւ առողջության համար անվնաս պայմաններ: Աշխատողների առողջության եւ անվտանգության պահպանությունը պարտավոր է ապահովել գործատուն: Հաշվի առնելով կազմակերպության մեծությունը, աշխատողների համար արտադրության վտանգավորության աստիճանը՝ գործատուն կազմակերպությունում ներգրավում է աշխատողների անվտանգության ապահովման եւ առողջության պահպանման որակավորված ծառայություն կամ այդ գործառույթն իրականացնում է անձամբ:

Բացահանքում բոլոր լեռնային աշխատանքները պետք է կատարվեն բաց եղանակով մշակվող հանքերի գործող անվտանգության միասնական կանոններին (ԱՄԿ) և հանքավայրերի շահագործման տեխնիկական նորմերին (ՇՏԿ) համապատասխան:

Անվտանգության ապահովման կանոններից կարելի է նշել.

- աշխատանքի ընդունվող բոլոր բանվորները և ծառայողները պարտավոր են անցնել բժշկական ստուգում,

- բացահանքի ինժեներա-տեխնիկական աշխատողները պարբերաբար, ոչ ուշ քան 3 տարին մեկ, պետք է անցնեն գիտելիքների ստուգում,

- յուրաքանչյուր բանվոր, անվտանգության տեխնիկայի գծով նախնական ուսուցումից հետո, պետք է անցնի ըստ մասնագիտության ուսուցման և հանձնի քննությունները,

- աշխատանքային յուրաքանչյուր տեղ աշխատանքներն սկսելուց առաջ հերթափոխի պետի կողմից պետք է կատարվի զննում: Աշխատանքներն սկսվելու համար պետք է տրվի գրավոր առաջադրանք,

- յուրաքանչյուր բանվոր, մինչ աշխատանքը սկսելը, պետք է համոզվի իր աշխատատեղի անվտանգության ապահովումը,

- արգելվում է հանքախորշում հանգստանալը և այլն:

Լեռնատրանսպորտային սարքավորումները պետք է թույլ տան աշխատել միայն այն դեպքում, եթե նրանք սարքին են և աշխատում են նրանց վրա դրված գազերի թունավոր խառնուրդների չեզոքացման ու փոշեզրկման սարքերը:

Բացահանքի աշխատողների ջրամատակարարման համար նախատեսվում է կցիչ ցիստեռն:

Արտադրական հրապարակում աշխատողների համար նախատեսվում են սանիտարակենցաղային հարմարություններ, որոնց կազմակերպումը նախատեսվում է իրականացնել ՀՀ առողջապահության նախարարի 2012թ-ի սեպտեմբերի 19-ի թիվ 15-ն «Կազմակերպություններում աշխատողների սանիտարակենցաղային սենքերի» N 2.2.8- 003-12 սանիտարական կանոնները և նորմերը» հրամանով: Համաձայն վերոնշյալ հրամանի՝ սանիտարակենցաղային հարմարություններն են հանդիսանում՝ հանդերձարանը, ցնցուղարանը, զուգարանը և հանգստի սենյակը:

7. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ՊԼԱՆ

Հանքավայրի շահագործման ազդեցությունը կանոնակարգելու նպատակով մշակվում է մոնիթորինգի պլան, որի միջոցով հնարավոր է ժամանակին և հավաստի տեղեկատվություն ստանալ շրջակա միջավայրի տարբեր բաղադրիչների վրա եղած բոլոր ազդեցությունների վերաբերյալ և ժամանակին կարգավորել՝ սահմանափակել դրանք:

Շրջակա միջավայրի պահպանության և առողջացման նպատակով մշակված մեղմացնող միջոցառումները նախատեսվում են նախապատրաստման, շահագործման և վերակուլտիվացիայի փուլերի համար:

Մթնոլորտային օդի որակի գնահատման մշտադիտարկումների համար նախատեսվող սարքավորումների տեղադրման վայրերի որոշմանը մեծապես օժանդակում են եղանակային պայմանները, տոպոգրաֆիան:

Մթնոլորտային օդի որակի մշտադիտարկումները պետք է իրականացվեն բավարար հաճախականությամբ, իսկ դրանց արդյունքները ենթարկվեն ստուգման:

Ստացված արդյունքները պետք է լինեն հասանելի հանրության լայն շերտերի համար:

Մոնիթորինգի արդյունքները գրանցվում են հատուկ այդ նպատակով կազմված և հաստատված գրանցամատյանում:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության մոնիթորինգն ընդգրկում է՝

- մթնոլորտային օդ կատարվող ադտոտող նյութերի արտանետումների որակական և քանակական պարամետրերի պարբերական չափումներ, ամսեկան մեկ անգամ հաճախականությամբ,
- բացահանքի աշխատանքի արդյունքում առաջացած աղմուկի պարբերական չափումներ, ամսեկան մեկ անգամ հաճախականությամբ,
- լեռնատրանսպորտային սարքավորումների աշխատանքային վիճակի՝ մասնավորապես չեզոքացուցիչ սարքավորումների սարքին վիճակի պարբերական մշտադիտարկումներ, տարին չորս անգամ հաճախականությամբ,

- օգտագործված մեքենայական յուղերով ու քսայուղերով հողերի հնարավոր աղտոտումից խուսափելու նպատակով հողերի աղտոտվածության մշտադիտարկումներ՝ դրանց պահպանման համար նախատեսված տեղից դեպի հավաքող փոսը ուղղությամբ, ամենօրյա զննում,
- բացահանքի հարող տարածքներում հողային ծածկույթի մշտադիտարկում, նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, տարին մեկ անգամ հաճախականությամբ,
- կենսաբազմազանության մոնիթորինգ՝ դաշտային ուսումնասիրություն, տեսկային կազմի, քանակի և էկոհամակարգերի համեմատում ելակետային տվյալների հետ, երկու տարին մեկ անգամ հաճախականությամբ,

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության մոնիթորինգն ու դրա արդյունքների տրամադրումը լիազոր մարմինն իրականացվելու է ՀՀ կառավարության 2018 թվականի փետրվարի 22-ի N 191-Ն որոշման պահանջների համաձայն, մասնավորապես՝

- Մշտադիտարկումների արդյունքների վերաբերյալ տարեկան ամփոփ հաշվետվությունները (մետաղական և ոչ մետաղական օգտակար հանածոների դեպքում) ընդերքօգտագործողները լիազոր մարմին են ներկայացնում թղթային կամ էլեկտրոնային եղանակով:
- Ամփոփ տարեկան հաշվետվությունն ընդերքօգտագործողները լիազոր մարմին են ներկայացնում մինչև յուրաքանչյուր տարվան հաջորդող տարվա փետրվարի 20-ը:
- Ընդերքօգտագործողի էլեկտրոնային կայքի առկայության դեպքում ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորված մշտադիտարկումների հավատարմագրված, համապատասխան հավաստագրեր ունեցող լաբորատորիաներում գնահատված արդյունքների վերաբերյալ ամփոփ տարեկան հաշվետվությունը տեղադրվում է այդ կայքում:

- Ընդերքօգտագործողի էլեկտրոնային կայքի առկայության դեպքում ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորված մշտադիտարկումների հավատարմագրված, համապատասխան հավաստագրեր ունեցող լաբորատորիաներում գնահատված արդյունքների վերաբերյալ ամփոփ տարեկան հաշվետվությունը տեղադրվում է այդ կայքում:
- Յուրաքանչյուր 5 տարին մեկ անգամ ընդերքօգտագործողները պարտավոր են վերանայել և լիազոր մարմնի հետ համաձայնեցնել ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող աշխատանքների ծրագիրը և դրանց իրականացման մշտադիտարկման ցուցիչները:

Աղյուսակ 7.1

Մշտադիտարկ. օբյեկտը	Մշտադիտարկ. վայրը	Ցուցանիշը	Մշտադիտարկ. տեսակը	Նվազագույն հաճախական.
Մթնոլորտային օդ	Բացահանքի ճանապարհների, արտադրական հրապարակի հարակից տարածք, ազդակիր համայնք:	Հանքափոշի, այդ թվում՝ ծանր մետաղներ և կախյալ մասնիկներ (PM10 և PM2.5), աղմուկ, ածխածնի օքսիդ, ազոտի օքսիդներ,	Նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ չափման սարքերով	Ամսեկան մեկ անգամ՝ 24 ժամ տևողությամբ
Հողային ծածկույթ	Բացահանքի հարող տարածք	Հողերի քիմիական կազմը (рН, կատիոնափոխանակման հատկությունները, էլեկտրահաղորդականության հատկանիշներ, մետաղների պարունակությունը), հումուսի պարունակությունը, հողերում նավթամթերքների պարունակությունը	Նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ չափման սարքերով	Տարեկան մեկ անգամ

Ջրային ռեսուսներ	Մակերևութային ջրային հոսքեր	ՀՀ կառավարության 2011 թվականի հունվարի 27-ի N 75-Ն որոշմամբ սահմանված նորմեր	Նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն	Ամսեկան մեկ անգամ, եռամսյակը մեկ անգամ
Կենսաբազմազանություն	Ծրագրի և հարակից տարածք	Կենդանիների և բուսերի տեսակային կազմը, քանակական փոփոխությունները	Ուսումնասիրություն	Տարին մեկ անգամ

Նկար 7.1 Սշտադիտարկման կետերի քարտեզ

Շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելմանն և մեղմացմանն ուղղված մշտադիտարկումների իրականացման նպատակով նախատեսվում է տարեկան մասնահանել 800.0 հազ.դրամ:

Դիտակետերի տեղադիրքերը և կոորդինատները ներկայացվում են դիտակետերի տեղադիրքերը ցուցադրող քարտեզում:

Նախատեսվող մշտադիտարկման դիտակետի համարներն են՝

Մակերևութային ջրեր 4

Մթնոլորտային օդ և աղմուկ 1, 2 և 3

Հողային ծածկույթի համար՝ 5

Դեղին եղրագծով ցուցադրված է կենսաբազմազանության ուսումնասիրության սահմանները:

8. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆ

Աղյուսակ 8.1

Նախատեսվող գործունեությունը ըստ փուլերի	Շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցությունները	Առաջարկվող մեղմացնող միջոցառումները և մշտադիտարկման գործողությունները	Ծախսերը, հազ. դրամ	Պատասխանատվությունը	
				Կատարող	Վերահսկող
Նախապատրաստական աշխատանքներ					
1. Ճանապարհների, արտադրական հրապարակի բարեկարգում:	<p>1. Փոշու արտանետում</p> <p>2. Դիզ. վառելիքի այրման արգասիքների արտանետում</p> <p>3. Հողերի աղբոտում և աղտոտում դիզ. վառելիքի և յուղերի արտահոսքից</p> <p>5. Մակերևույթային ջրերի աղտոտում</p>	<p>1. Չոր եղանակներին ջրել արտադրական հրապարակները:</p> <p>1. Տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցները պետք է շահագործվեն սարքին վիճակում, ենթարկվեն պլանային տեխնիկական ստուգումների: Դիզելային շարժիչները ցանկալի է ունենան կլանիչներ:</p> <p>1. Տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցները պետք է շահագործվեն սարքին վիճակում՝ բացառելու համար վառելիքի և յուղերի պատահական արտահոսքը և ենթարկվեն պլանային տեխնիկական ստուգումների: Օգտագործված յուղերը հավաքել մետաղյա տակառներում և պահպանել հատուկ առանձնացված տեղերում /օրինակ՝ վառելիքաքսուքային նյութերի պահեստում/ հետագա ուտիլիզացիայի համար:</p> <p>2. Առաջացած մետաղի և այլ թափոնը/անօգտագործելի պահեստամասեր և ավտոդողեր/ հավաքել և ուղարկել ուտիլզացիայի:</p> <p>1. Փոշենստեցման համար ջրցանը իրականացվում է այնպիսի ծավալներով, որ չառաջանա արտահոսք:</p>	300.0	«ԴԱՎԱ ՇԻՆՏՐԵՍ» ՍՊԸ	<p>ՀՀ բնապահ. և ընդերքի տեսչական մարմին, Համայնքապետարան</p> <p>ՀՀ բնապահ. և ընդերքի տեսչական մարմին</p>

Հանքարդյունահանման աշխատանքներ					
2. Հանքավայրի շահագործում	<p>1. Մթնոլորտային օդի աղտոտում ա/Փոշու արտանետում բ/դիզ. վառելիքի այրման արգասիքների արտանետում</p>	<p>ա. Չոր եղանակներին ջրել արտադրական հրապարակները բ. Տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցները պետք է շահագործվեն սարքին վիճակում, ենթարկվեն պլանային տեխնիկական ստուգումների: Դիզելային շարժիչները ցանկալի է ունենան կլանիչներ</p>	<p>Ընթացիկ ծախսեր 500.0</p>	<p>«ԴԱՎԱ ՇԻՆՏԵՍ» ՍՊԸ</p>	<p>ՀՀ բնապահ. և ընդերքի տեսչական մարմին</p>
	<p>3. Մակերևույթային ջրերի աղտոտում</p>	<p>1/ Փոշենատեցման համար ջրցանը իրականացնել այնպիսի ծավալներով, որ չառաջանա արտահոսք:</p>			
	<p>4. Հողերի աղբոտում վառելանյութի և յուղերի արտահոսքից և անօդագործելի պահեստամասերով</p>	<p>1./ Տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցները պետք է շահագործվեն սարքին վիճակում՝ բացառելու համար վառելիքի և յուղերի պատահական արտահոսքը և ենթարկվեն պլանային տեխնիկական ստուգումների: 2/ Օգտագործված յուղերը հավաքել մետաղյա տակառներում և պահպանել հատուկ առանձնացված տեղերում /օրինակ՝ վառելիքաքսուքային նյութերի պահեստում/ հետագա ուտիլիզացիայի համար: Առաջացած մետաղի և ռետինի թափոնը /անօդագործելի պահեստամասեր և ավտոդողեր/ հավաքել և ուղարկել ուտիլիզացիայի: 3/ Տեխնիկա - տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկումը և ընթացիկ վերանորոգումը իրականացնել տեխնիկական սպասարկման կայաններում:</p>			<p>ՀՀ բնապահ. և ընդերքի տեսչական մարմին</p>
	<p>5. Ազդեցություն բուսական և կենդանական աշխարհի վրա</p>	<p>1. Բացառել տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցների երթևեկությունը ճանապարհներից ու արտադրական տարածքներից դուրս: 2. Կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակների հայտնաբերման դեպքում առանձնացնել տվյալ պահպանվող գոտին:</p>			

	<p>6. Շրջակա միջավայրի աղբոսում կենցաղային աղբով</p> <p>7. Աշխատակազմի առողջության և անվտանգության վնասում</p> <p>8. Ֆիզիկական ազդեցությունը /աղմուկ, տատանումներ</p>	<p>3. Անհարժեշտության դեպքում մշակել գործողությունների պլան հիմնվելով ՀՀ կառավարության "ՀՀ բուսական աշխարհի օբյեկտների պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման կարգը սահմանելու մասին" թիվ 781-Ն որաշման դրույթների վրա:</p> <p>1. Կենցաղային աղբի առանձին հավաքման տեղի կահավորում, աղբամանների տեղադրում աշխատակիցների հանգստյան տեղերում սննդի ընդունման կետերում: Կանոնավոր աղբահանում:</p> <p>1. Աշխատակազմը պետք է ունենա խմելու ջրի և զուգարանների հասանելիություն, սնունդ ընդունելու և հանգստանալու համար անհրաժեշտ պայմաններ: Աշխատատեղերում պետք է լինեն առաջին օգնության բժշկական արկղիկներ և հակահրդեհային միջոցներ: Աշխատակազմը պետք է ապահովվի համազգեստով և անձնական անվտանգության անհրաժեշտ միջոցներով: Անվտանգության սարքավորումների օգտագործումը պետք է ուսուցանվի, վերահսկվի և պարտադրվի: Աշխատանքի անվտանգության պահպանման համակարգը պետք է նախատեսի վերահսկողություն, հրահանգավորում, ուսուցում և գիտելիքների ստուգում:</p> <p>1/Տեխնիկա-տրանսպորտային բոլոր միջոցները պետք է ունենան համապատասխան խլացուցիչներ: Արգելել առանց խլացուցիչների տեխնիկական միջոցների աշխատանքը: Բոլոր աշխատողները և վարորդները պետք է ունենան համապատասխան անհատական պաշտպանիչ միջոցներ:</p>			<p>ՀՀ բնապահ. և ընդերքի տեսչական մարմին</p> <p>ՀՀ առողջապահության և աշխատանքի տեսչական մարմին</p> <p>ՀՀ բնապահ. և ընդերքի տեսչական մարմին</p>
--	---	--	--	--	---

Հնաքի փակում					
3. Հանքարդյունահանման աշխատանքների ավարտ	1. Շրջակա միջավայրի վրա մնացորդային ազդեցություն	<p>1. Հեռացնել տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցները և արտադրական սարքավորումները: Ապամոնտաժել ժամանակավոր կառույցները, դուրս բերել շինարարական աղբը և չօգտագործված նյութերը:</p> <p>2. Ավարտել ռեկուլտիվացման աշխատանքները. հարթեցում:</p> <p>3. Հանքի փակման ծրագրով նախատեսված սոցիալական մեղմացման ծրագրի ամբողջական կատարում:</p> <p>4. Հիմնական ճանապարհների բարեկարգում:</p> <p>5. Հանքի փակման մշտադիտարկման պլանի իրագործում նախատեսված ժամանակաշրջանում:</p>	Փակման ծրագրով նախատեսվող ծախսեր	«ԴԱՎԱ ՇԻՆՏՐԵՍ» ՍՊԸ	ՀՀ բնապահ. և ընդերքի տեսչական մարմին

Օգտագործված գրականության ցանկ

- Հայաստանի բույսերի Կարմիր գիրք, 2010թ.
- Հայաստանի կենդանիների Կարմիր գիրք, 2010թ.
- Флора Армении / под ред. А.Л.Тахтаджяна. – Ереван: изд-во АН Арм ССР, 1954г.
- Venomous snakes of Armenia, Aghasyan, A., Aghasyan, L., 2014
- Հայաստանի Հանրապետության և Լեռնային Ղարաբաղի երկկենցաղներն ու սողունները Ֆ.Դ.Դանիելյան, Ս.Ս.Առաքելյան, Երևան 2016թ.
- Авагян А.В. Фауна и экология насекомоядных Армении. Автореф. к.б.н. Ереван, 2010.
- Агаджанян Ф.С. Биология и морфологические особенности обыкновенной лисицы в Армении. Автореф. к.б.н. Ереван, 1993.
- Бибиков Д.И. Волк.М.: Наука, 1985.
- Даревский И. С., 1975. Редкие и исчезающие виды земноводных и пресмыкающихся Закавказья. Материалы конф. «Фауна и ее охрана в республиках Закавказья». Ереван: Изд-во АН Арм. ССР.
- Даль К.С. Животный мир АрмССР.т.1.Позвоночные. Изд. АН Арм. ССР,1954
- Касабян М.Г.К экологии закавказского барсука в Армении.Зоосборник Вып.20, Изд-во АН АрмССР,Ереван, 1986.стр 162-173.
- Касабян М.Г. О современном распространении кавказской выдры в Армении. Тез. докл. респ. научн. конф. по зоологии. Изд.НАН РА, Ереван, 2001.стр.62-63.
- Касабян М.Г. Хищные млекопитающие Армении. Автореф. канд. биол. наук. Ереван, 2001.
- Формозов А.Н. Количественный метод в зоогеографии наземных позвоночных животных. Изв. АН СССР. Сер.геогр. 1951. № 2. С. 62 – 70.
- Формозов А.Н. Звери, птицы и их взаимосвязь со средой обитания. М., 1976.
- Adamian, M.S. and Klem, D. Jr. 1999. Handbook of the Birds of Armenia. Oakland: American University of Armenia Corporation
- Adamian, M.S. and Klem, D. Jr. 1997. Field guide to Birds of Armenia. Oakland: American University of Armenia Corporation
- Aram Aghasyan, Levon Aghasyan, Eduard Yeghiasaryan, Silva Amiryan. “Amphibians and reptiles in the new edition of the Animals’ Red Data Book of Armenia” Agriculture, Forestry and Fisheries, 2013; 2(2): Pages 77-88,
- “Ecoregional Conservation Plan for the Caucasus 2010” CBC, revised 2012, Tbilisi
- WWF- www.panda.org/armenia
- Կենսաբանական բազմազանության մասին կոնվենցիա., ՀՀ հինգերորդ ազգային զեկոլոգից, 2014 թ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ ՊՈԱԿ

REPUBLIC OF ARMENIA
NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
AND ETHNOGRAPHY SONP

РЕСПУБЛИКА АРМЕНИЯ
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
ИНСТИТУТ АРХЕОЛОГИИ
И ЭТНОГРАФИИ ГНКО

11.02.2025 թ.

N 2470 - 44

«Թրիգեր» ՍՊԸ տնօրեն
Արթուր Պեպանյանին

Հարգելի՛ պարոն Պեպանյան,

Ի պատասխան Ձեր 10.02.2025թ. 05/25 գրության, տեղեկացնում ենք, որ ՀՀ Արմավիրի մարզի Մեծամոր համայնքի Ջանֆիդա բնակավայրի վարչական տարածքում գտնվող Հոկտեմբերյանի խմբի ԱԿԳԻ հանքավայրի ավազակոպճագլաքարային հանքավայրի Ջանֆիդա 1 տեղամասի 205 հա տարածքը գուրկ է մշակության շերտերից, չեն փաստագրվել վերգետնյա հնագիտական նյութեր, պատմամշակութային հուշարձաններ:

Հետախուզությունները 2025 թ. փետրվարի 8-ին իրականացրել է ՀՀ ԳԱԱ Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի գիտաշխատող, պ.գ.թ. Բ. Վարդանյանը:

Արսեն Բոբոկյան

Ինստիտուտի տնօրեն

